

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
INFORMĀCIJAS UN BIBLIOTĒKU STUDIJU NODAĻA

LĪGATNES PAPIRFABRIKAS VĒSTURE (1814-2009)

BAKALaura DARBS

Autors: **Artūrs Kokorēvičs**

Stud. apl. ak06063

Darba vadītājs: asoc. profesors, Dr.philol. Viesturs Zanders

Rīga 2009

ANOTĀCIJA

Līgatnes papīrfabrika ir unikāls uzņēmums, kas radies un pastāvējis līdz ar Līgatni – ciematu un pilsētu. Tie ir gandrīz divi gadsimti kopš mūsu rūpniecības sākumiem.

Pētījuma mērķis – noskaidrot un apzināt, kā papīrrūpniecība ir attīstījusies dažādos laika periodos, kā pārvarētas grūtības un kādas ir bijušas prasības pret strādniekiem, kādu saimniecisko, ekonomisko, politisko lomu papīrfabrika ir devusi valstij.

20. gs. 30-tajos gados papīrfabrika piedzīvoja savus ziedu laikus – tajā bija tā laika modernākā ražošanas iekārta, un tā bija viena no izcilākajām smalkā papīra fabrikām Eiropā. Papīru eksportēja uz visām 5 pasaules daļām. Ražoja vienīgi smalkās, smalkākās un vissmalkākās papīra šķirnes.

Atslēgvārdi: Līgatnes papīrfabrika, papīrrūpniecība Latvijā, Līgatne, papīrs

ANNOTATION

Paper-mill of Līgatne can be considered as an unique enterprise, what was established in 1815 and developed simultaneously with the town of Līgatne for almost two centuries.

The goal of the bachelor thesis is to describe the development of paper industry in Latvia during various time frames, focusing on the paper-mill of Līgatne and its role in economic, social and political spheres in Latvia.

The paper-mill of Līgatne reached its zenith in 1930s when it was Europe's leading producer of fine quality paper what was exported worldwide.

Keywords: paper-mill of Līgatne, paper industry of Latvia, Līgatne, paper

SATURS

Ievads.....	4
1. Grāmatzinātnes vispārīgo jautājumu apskats	7
1.1. Pētniecības darbā izmantoto avotu apskats	13
2. Ieskats Latvijas papīrrūpniecības vēsturē.....	15
2.1. Juglas papīrfabrikas vēsture	17
2.2. Jaunciema papīrfabrikas vēsture.....	18
2.3. Staiceles papīrfabrikas vēsture	19
2.4. Slokas celulozes un papīra kombināta vēsture	20
2.5. Akciju sabiedrības „Liepājas papīrs” vēsture.....	21
3. Līgatnes papīrfabrikas vēsture no 1814.g. līdz 2009.g.....	23
3.1. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1814.-1914.g.	23
3.1.1. Latvijas rūpniecības strādnieku sociālais portrets 1900.-1914.g.....	34
3.2. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1914.-1945.g.	38
3.3. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1945.-1990.g.	47
3.4. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1991.-2009.g.	50
4. Līgatnes attīstības perspektīva nākotnes skatījumā.....	52
4.1. Vēsturiskais un konceptuālais konteksts.....	52
4.2. Stratēģiskās attīstības projekts.....	54
Secinājumi	55
Pateicības	57
Izmantotie informācijas avoti	58
Pielikumi.....	61
1. pielikums. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu (R V)	62
2. pielikums. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu (V N)	63
3. pielikums. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu (I N).....	64
4. pielikums. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu (P T)	65
5. pielikums. Fokusgrupas intervijā iegūto datu transkripcija.....	66
6. pielikums. Intervijā iegūto datu transkripcija.....	81
7. pielikums. Līgatnes papīrfabrikas darbības rādītāji no 1944.g. līdz 1994.g.	85
8. pielikums. Līgatnes papīrfabrikas direktori no 1944. g. līdz 2009.g.....	87
9. pielikums. Līgatnes pilsētas un interviju fotoattēli.....	88
Dokumentārā lapa.....	91

IEVADS

Temata aktualitāte. Līgatnes papīrfabrika ir viens no vecākajiem rūpniecības uzņēmumiem Latvijā. Vienīgā papīrfabrika Latvijā, kas joprojām strādā. Tās vēsture ir cieši saistīta ar Līgatnes pilsētas vēsturi un attīstību.

Problēmsituācija un pētījuma problēma. Hronoloģiskais laika periods no 1814.g. līdz 2009.gadam, kur tiek aplūkota Līgatnes papīrfabrikas ražošanas par gandrīz 200 gadu ilgu vēstures posmu.

1814. gada 13. novembrī (pēc vecā stila), Rīgas tirgotāji K. Štorhs un K. Kibers uzsāka papīra manufaktūras celtniecību veco papīrdzirnavu vietā un uzbūvēja arī dzīvojamās ēkas strādniekiem.

Papīra ražošana līdz mūsu dienām pēc ražošanas veida iedalāma trīs posmos: 1) Papīra dzirnavas, 2) Papīra manufaktūra, 3) Papīra fabrika – 2 papīrmašīnas (1858.g.) – lielrūpnieciska ražošana. Pirmajos divos posmos ražošana ir roku darbs, bet pēdējā to veic ar mašīnām.

Teorētiskā bāze. Teorētisko bāzi veido pārskata publikācijas par Latvijas saimniecības un kultūras vēsturi 19. un 20.gs. Grāmatzinātnes pētniecības metodes apraksta *K. Migoņš*. Vēsturisko pētījumu un intervijas būtību pielietošanu izskaidro *Ronalds Povels*. Pētījuma teorētiskā bāze tiek balstīta uz grāmatzinātnes teorijas veidiem, izpēti un analīzi. Pētījumā tiek analizēts ekonomiskais, politiskais un saimnieciskais konteksts.

Bakalaura darba pamatā tika izmantota grāmata „*Die Baltische Papierindustrie*” (1922), vēsturnieku Jāņa Tāļivalža Zemzara (1902-1996) „*Strādnieku atmiņas par Līgatnes papīrfabriku – materiāli vēsturei*”, „*Līgatnes fabrikas vēstures apcerējums sagatavošana – ievaddaļas uzmetumi, sarakste ar direkciju un Valsts izdevniecību*” un Georga Jenša (1900-1990) „*Līgatnes papīrfabrikas vēsture (1814.g. līdz 1883.g.)*” personālfondu (materiālu) dokumenti, Latviešu Konversācijas vārdnīcas 15. sēj. (1937.g.), Valdas Norītes grāmata „*Poligrāfija*” (2004.g.). Dažādu laikrakstu publikācijas kopš 1942. gada.

Empīriskā bāze. Fokusgrupas intervija ar bijušajiem un Līgatnes papīrfabrikas darbiniekiem Rasma Vanagu, Valdu Norīti un Ilmāru Norīti, un intervija esošo Līgatnes papīrfabrikas pilnvaroto personu Pēteri Treimani. Interviju galvenais mērķis, lai noskaidrotu un salīdzinātu faktus, domas par papīrfabrikas vēstures dažādu laiku posmiem ar mūsdienu situācijas apstākļiem.

Koncepcija. Bakalaura darba pētījumā ir plaši apkopota un būtiska informācija par Līgatnes papīrfabrikas vēstures nozīmīgo lomu Līgatnes pilsētas un fabrikas vēstures detalizētā izpētē.

Izpētes pakāpe un novitāte. Iepazinos ar vairākiem laikrakstiem un žurnāliem : Cēsu rajona laikraksta „Druva” un „Padomju Druva”, „Diena” „Dienas Bizness”, „Neatkarīgā Rīta avīze”, „Lauku Avīze”, „Latvijas Avīze”, „Pionieris”, „Latvijas Jaunatne”, „Latvijas Papīrnieks”, „Līgatnes Papīrnieks”, „Rīgas Balss”, „Neatkarīgās Cīņa”, „Cīņa”, „Padomju Sigulda”, „Latvijas Zeme”, „Latvijas Vēstnesis”, „Zinātnes un Tehnika”, „Vides Vēstis”.

Minētajos avotos ir publicēts par to kā top papīrs, par papīrfabrikas ekonomiskajām krīzēm, par nozīmīgo kultūras industriālo mantojumu, kas ir jā saglabā, par saniegiem papīrražošanas tehnoloģijā, par dažādām problēmām, par Latvijas prezidentu apmeklējumiem Līgatnē, par papīrfabrikas likvidāciju, atjaunošanu un maksātspējas statusu, papīrfabrikas vēsturi, rūpniecisko un saimniecisko attīstību.

Iepazinos ar Jāņa Tālivalža Zemzara un Georga Jenša personālfonda dokumentiem, kopš papīrfabrikas pirmsākumiem līdz Otrajam pasaules karam.

Līgatnes papīrfabrikas attīstību līdz 1885. gadam ir apcerējuši J. T. Zemzaris un G. Jenšs. Par fabrikas tālāko attīstību līdz 1941. gadam rakstījis Līgatnes fabriku vidusskolas skolotājs T. Buņķis. Līgatnes fabrikas atjaunošanu pēc II pasaules kara aprakstījis fabrikas galvenais inženieris Dāvis Strazds.

Masu saziņu līdzekļos, t.sk. elektroniskajos, informācija ir ļoti minimāla, kas rada nepieciešamību nopietnai analīzei un pieejamo dokumentu detalizētam izvērtējumam.

Pētījuma priekšmets un objekts. Pētījuma objekts ir Latvijas papīra rūpniecība. Pētījuma priekšmets ir Līgatnes papīrfabrikas vēsture, produkcijas daudzveidība un noiets, strādnieku darba un dzīves apstākļi, fabrikas vieta Līgatnes kultūrvidē.

Pētījuma mērķi un uzdevumi. Pētījuma mērķis – noskaidrot, kā papīrrūpniecība ir attīstījusies dažādos laika periodos, kā pārvarētas grūtības un kādas ir bijušas prasības pret strādniekiem, kādu saimniecisko lomu ir devusi valstij. Lai sasniegtu mērķi, tiek izvirzīti sekojoši uzdevumi:

- Sniegt pilnīgāku informāciju par papīrfabrikas un Līgatnes pilsētas vēsturi
- Uzzināt un izpētīt vēstures materiālus, kas nav apkopoti, izpētīti vai publicēti.

Hipotēze. Līgatnes papīrfabrikas veiksmīga darbība ir atkarīga no ražošanas apjoma, darba kvalitātes, spējas produkciju pārdot pasaules valstīs, un no produkcijas pieprasījuma tirgus ekonomikā.

Pētniecības metodes - Pētniecības metodes apraksta Rolands Povels. Bakalaura darbs sakņojas poļu grāmatzinātnieka Kšistofa Migoņa grāmatzinātnes teorētiskajās atziņām. Dokumentu analīze. Vēsturisko dokumentu izpēte par Līgatnes papīrfabrikas veidošanos un nozīmi Līgatnes pilsētas attīstībā.

Praktiskie rezultāti. Līgatnes papīrfabrikas vēstures noskaidrošana ir svarīga ļoti Latvijas saimnieciskajai vēsturei. Pētījums „*Līgatnes papīrfabrikas vēsture (1814-2009)*” ir paredzēts grāmatniecības speciālistiem un pētniekiem, poligrāfiķiem, papīrrūpniecības speciālistiem, bibliotekāriem, studentiem, docentiem u.c., kam ir interese par papīrrūpniecību Latvijā un papīrfabrikas vēsturi.

Dokumentu krātuves.

bibliotēkas (LNB, Patentu TB, Cēsu CB, Līgatnes PB),

arhīvi (LVVA, Cēsu zonālais VA, Cēsu muzeja arhīvs),

Latviešu folkloras krātuve,

dokumentācijas centrs (VKP),

Arhitektu birojs “FORMA-AB”

Darba struktūra. Bakalaura darbs sastāv no 4 nodaļām.

Pirmajā nodaļā tiek aplūkots grāmatzinātnes vispārīgo jautājumu apskats.

Otrajā nodaļā tiek sniegts ieskats Latvijas papīrrūpniecības vēsturē, nedaudz apskatos pārējās 5 agrāk strādājošās papīrfabriku vēstures..

Trešajā nodaļā tiek aplūkota Līgatnes papīrfabrikas vēsture laika posmā no 1814. līdz 2009. gadam, dalot 4 apakštēmās pa noteiktiem laika posmiem .

Ceturtajā nodaļā tiek aplūkota Līgatnes attīstības perspektīva nākotnes skatījumā.

Deponēšana. Bakalaura darbs „*Līgatnes papīrfabrikas vēsture (1814-2009)*” tiek deponēts Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes bibliotēkā.

1. GRĀMATZINĀTNES VISPĀRĪGO JAUTĀJUMU APSKATS

Vēsturisko avotu novērtēšana.

Izvēloties piemērotus informācijas avotus vēsturiskās tematikas pētījumam, ir nepieciešams veikt atbilstošu to novērtējumu. Pētījuma autoram ir jāpārliciecinās, vai izvēlētie avoti saturiski ir atbilstoši pētāmajam jautājumam pēc būtības un vai tie ir uzticami un kompetenti. Informācijas avotu kompetences novērtēšanai tiek izdalīti divas sastāvdaļas – iekšējais un ārējais kriticismis. (45, 215. lpp.)

Ārējais kriticismis pēc būtības ir pierādījumu un attiecīgās informācijas ieguve no ārējiem ar pārbaudāmo avotu tieši nesaisītiem avotiem, lai varētu pārliciecināties publicēto ziņu autentiskumu un to ticamības pakāpi. Ārējais kriticismis var tikt izmantots mijiedarbībā ar tekstuālo kriticismu, kura ietvaros vienmēr tiek ņemts vērā dokumenta pirmavots.

Ārējais kriticismis ne vienmēr var sniegt neapgāžamus pierādījumus par izmantojamo literatūras avotu autentiskumu, tas drīzāk sniedz vispārēju pārliciecināšanu par tā īstenuma ticamības pakāpi. Kopumā jēdziens „ārējais kriticismis” ietver fiziskās, tekstuālās un bibliogrāfiskās vēsturisko avotu analīzes metodes, taču atsevišķos gadījumos ir jāizmanto arī daudz specifiskākas metodes, kas ir saistītas ar ķīmiskajām analīzēm (papīra un tintes analīzes) vai citu nozaru (lingvistikas, paleogrāfijas, heraldikas un citu) metožu izmantošanu. (45, 215.-216. lpp.)

Iekšējais kriticismis ir nākamais vēsturisko informācijas avotu pārbaudes posms, kas tiek veikts pēc tam, kad pētījuma autors ir pārliciecinājies par izmantojamo dokumentu īstenumu un ticamības pakāpi kopumā ar ārējā kriticismis metodēm. Iekšējais kriticismis pēc būtības ir dokumentu satura analīze ar nolūku pārliciecināties par to ticamību. Šī metode ir ievērojami sarežģītāka par iepriekšminēto vērtēšanas metodi, un daudzos gadījumos pētniekam ir pat neiespējami sasniegt iekšējā kriticismis ietvaros izvirzīto mērķi, kas ir absolūta pārliciecināšana par vēsturiskā dokumenta satura ticamību, ko nebūtu būtiski ietekmējusi tā iespējamā reproducēšana, tulkošana vai pat viltošana.

Atsevišķos gadījumos par vēsturisko informācijas avotu ticamības pakāpi var pārliciecināties, izpētot tā autora reputāciju un iespējamos viņu ietekmējošos apkārtējos faktorus, ka arī salīdzinot konkrēta autora minēto informāciju ar citu tā laika autoru, kas ir uzskatāmi par ticamiem, sniegto informāciju un novērtēt to sakrītības pakāpi. (45, 216.-217. lpp.)

Vēstures pētniecības procesa pamati.

Principā nav vienotas pieejas vēstures pētījumu veikšanai, jo atsevišķi vēsturnieki dod priekšroku dažādām pieejām, kas būtiski atšķiras cita no citas. Viena daļa vēstures

pētnieku dod priekšroku metodēm, kas balstītas uz faktu apkopošanu un aprakstīšanu, savukārt citi pievērš lielāku uzmanību vēsturisko notikumu interpretācijai. Vienprātības nav arī par to, vai būtu nepieciešama formāla hipotēze, kas regulētu vēstures pētījumus, jo daudzi zinātnieki uzskata, ka pētījumu metožu daudzveidība veicina pētījumu kvalitātes uzlabošanu.

Taču ir panākts tāds kopsaucējs, kas nosaka to, ka vēstures pētījumiem kaut vai formāli ir jāatbilst tādiem pašiem kritērijiem, kā citu zinātnes nozaru pētījumiem. Tādējādi vēstures pētījumiem ir jāatbilst šādiem kritērijiem:

1. jautājuma vēsturiskās nozīmības identifikācija,
2. fona informācijas apkopošana (sekundāro informācijas avotu literatūras apskats),
3. hipotēzes formulēšana (ja tas ir iespējams),
4. datu un pierādījumu apkopošana (veicot primāro informācijas avotu īstenuma un ticamības pārbaudi),
5. pētījuma veikšanai derīgo datu apstrāde (kvalitatīvā un kvantitatīvā),
6. iegūto rezultātu interpretācija un secinājumu definēšana. (45, 217. lpp.)

Hipotēzes loma vēstures pētījumos.

Katra pētījuma nozīmīgākie rezultāti balstās uz principu ģeneralizāciju, kas iegūti no faktiskiem datiem. Tāpēc arī vēstures pētījumos ir nepieciešams definēt hipotēzi.

Hipotēzes izvirzīšana paaugstina pētījuma kvalitāti un samazina pētnieka neobjektivitātes iespējamību, turklāt tā arī atvieglo pētnieka darbu datu ieguves, analīzes un interpretācijas procesos, jo pēc tās var noteikt, kura informācija ir nepieciešama un atbilstošāka pētījuma specifikai. Hipotēze nodrošina bāzi, uz kuras pamata var apvienot dažādus atsevišķus secinājumus, tādējādi fokusējot pētījuma jēgu un atklājot tā nozīmību.

Kopumā pētījumā hipotēzes patiesums tiek pārbaudīts, izmantojot dažādus piemērus un informāciju, kas ir saistīta ar konkrētā pētījuma specifiku. Vēsturisko pētījumu hipotēzes pārbaude ir sarežģītāka kā citu nozaru pētījumos, jo vēstures pētījums balstās uz iepriekš bijušiem notikumiem, un pētniekam nav iespēju ietekmēt vēsturisko dokumentu, kas tiek izmantoti, jēgu un saturu.

Cēloņa (kauzālā) hipotēzi vēstures pētījumos ir sarežģīti definēt, bet tai ir liela nozīme šāda veida pētījumos. Tā nodrošina precīzāku nepieciešamo datu ieguves metožu izvēli un pētījuma secinājumu definēšanu, jo ļauj pētniekam aplūkot ar pētāmo jautājumu tieši nesaistītus aspektus, kas spēj sniegt pētījumam noderīgu informāciju. (45, 217.-218. lpp.)

Datu ieguve.

Viens no lielākajiem izaicinājumiem vēstures pētījumos ir npublicēto avotu izmantošana. Daudzi šāda veida dokumenti tiek glabāti arhīvos, kur tiek pielietotas no bibliotēkām atšķirīgas dokumentu sistematizācijas un aprakstīšanas metodes.

Datu ieguves tehnika vēstures pētījumiem balstās galvenokārt uz loģisku no dokumentiem iegūto vēsturisko faktu apkopošanu. Šis process iekļauj arī no dažādiem informācijas avotiem iegūtas informācijas savstarpēju salīdzināšanu un saskaņošanu. Tiek uzskatīts, ka lielāks šāda veida npublicēto materiālu izmantošanas daudzums liecina par augstāku pētījuma kvalitāti.

Lai sekmīgi veiktu datu ieguves un apstrādes procesu, jau pētījuma veikšanas sākumposmā ir nepieciešams izstrādāt īpašu datu ieguves, apstrādes, salīdzināšanas un uzglabāšanas plānu. Šādiem mērķiem tiek izmantoti gan klasiskie bibliogrāfisko kartīšu katalogi, gan arī modernās tehnoloģijas, kas papildus ļauj apstrādāt datus arī ar nepieciešamajām datorprogrammām. (45, 218.-219. lpp.)

Pētījuma atklājumu izklāsts.

Veicot vēstures pētījumus to autoram ir nepieciešams būt objektīvam, jo šāda veida pētījumi ir galvenokārt subjektīvi un bieži var rasties aizdomas par pētījuma autora iespējamo neobjektivitāti. Lai izvairītos no šādas situācijas, pētījumus recenzē konkrētā jautājumā specializējušies lietpratēji, tāpēc ir svarīgi, lai izmantotie informācijas avoti un dati atbilstu pētāmā jautājuma specifikai. Lai pētījuma rezultātu izklāsta pamatdoma būtu uztverama arī pārējiem iespējamajiem lasītājiem, darba rakstiskajā daļā ir jācenšas lietot skaidras un nepārprotamas frāzes.

Vēstures pētījumiem būtība ir divas galvenās daļas, no kurām viena tiek izklāstīts, kas ir notika pagātnē, bet otrajā tiek analizēti šī notikuma cēloņi un ietekmējošie faktori. Tādējādi vēstures pētījumu izklāsta tiek izmantoti daudzveidīgi informācijas avoti, no kuriem kopumā tiek izveidots aprakstošs un analizējošs raksts. (45, 219.-220. lpp.)

Intervija.

Intervija ir viena no informācijas ieguves metodēm, kas tiek izmantota, lai iegūtu pētījumam nepieciešamo informāciju no konkrētu notikumu aculieciniekiem. Intervijas pamats ir atbilstošu jautājumu izstrāde, kas aptver pētāmā jautājuma tematiku. Lai pārliecinātos par uzdodamo jautājumu saprotamību, ir nepieciešams iepriekšējs to novērtējums no citu personu puses. Var veikt arī nosacītu intervijas izmēģinājumu, kura ietvaros aptaujājamie komentē uzstādītos jautājumus un sniedz savus ieteikumus.

Lai intervijas process noritētu sekmīgi, intervētajam ir jāpārzina jau iepriekš sagatavotie jautājumi un ir nepieciešamas atbilstoša līmeņa zināšanas pētāmā jautājuma sakarā. Intervijas norises laikā intervētajam ir ieteicams radīt neitrālu sarunas atmosfēru. Pirms sagatavoto jautājumu uzdošanas ir nepieciešams īsi raksturot pētījuma būtību un uzsvērt aptaujājamās personas sniegto atbilžu vai izteikta viedokļa nozīmību pētījuma veikšanas kontekstā. Ja ir tāda nepieciešamība, intervētajam ir jāgarantē anonimitāte un konfidencialitāte, ka arī jābūt gatavam atbildēt uz dažādiem jautājumiem, ko var uzdot intervējamā persona.

Intervijas laikā intervētajam ir ieteicams uzdot skaidrus un konkrētus jautājumus, kas ir sagatavoti un precizēti iepriekš, izvairoties no nevajadzīgiem skaidrojumiem un liekām piebildēm. Ja intervējamā persona uzdod uz tēmu attiecošos jautājumu, ir nepieciešams sniegt skaidru, konkrētu un izsmeļošu atbildi. Vislabāk ir uzdot jautājumus iepriekš noteiktajā secībā, izvairoties no tās izmainīšanas.

Lai iegūtu pēc iespējas objektīvāku informāciju, intervētāja attieksmei pret intervējamajām personām ir jābūt neitrālai, un viņam ir jāspēj neizrādīt emocijas par kādu no sniegtajam atbildēm, jo tas var ietekmēt turpmāko atbilžu saturu un līdz ar to arī to objektivitāti. Pēc jautājuma uzdošanas ir nepieciešams uzklaut intervējamās personas pilnu atbildi, pēc kuras ieteicams pārliecināties, vai respondentam ir vēl kaut kas piebilstams konkrēta jautājuma sakarā.

Veicot intervijas, kur paredzamās atbildes ir strukturētas vai fiksētas, ir ieteicams veikt iespējamo atbilžu variantu numurēšanu iegūtās informācijas turpmākās apstrādes nolūkā. Ja tiek veikta eksperta intervija, sniegtās atbildes ir jāfiksē pēc iespējas precīzāk, un šajā gadījumā intervijas ierakstīšana, izmantojot diktofonu, ir visērtākā atbilžu fiksēšanas metode.

Ja pētījuma rakstiskajā daļā ir paredzēts atsaukties uz kādu no eksperta intervijām, tad sniegtās atbildes var pārfrāzēt piemērojot tās tekstam, saglabājot to būtību un pamatdomu, bet pārsvarā tiek ieteikts izmantot precīzu intervējamās personas atbildes citēšanu. (45, 147.-150. lpp.)

Grāmatzinātnes pētniecības objekts ir grāmata un grāmatzinātnes procesi: grāmatas radīšana, aprīte un uztvere, šo procesu rezultāti, kā arī cilvēki un institūti, kuri piedalās šajos procesos. Citiem vārdiem sakot, grāmatzinātnes objektu var saīsināt līdz formulai „grāmata – lasītājs” vai arī „grāmata kultūrā un sabiedrībā”. No tā var secināt, ka visur pieņemtais nosaukums „zinātne par grāmatu” ir tikai nepieciešamais vienkāršojums. Tomēr līdzīga situācija ir ar nosaukumu „zinātne par literatūru”, ar kuru tiek domāta ne tikai literāro darbu pētīšana, bet arī to procesu pētīšana, kuros tiek iesaistīti rakstnieki, lasītāji un literatūra. (47, 87. lpp.)

Tieši šajā aspektā grāmatzinātne pēta grāmatas veidošanas, izplatīšanas un uztveres procesus. Biblioloģisko pētījumu jomā ir ietverti pirmām kārtām tie augstākminēto procesu elementi, kuri nosaka grāmatas struktūru un reālo (vai potenciālo) grāmatas funkciju. Grāmatzinātnieks lielākā mērā analizē ekonomisko vai tehnisko procesu sekas, nevis pašus procesus. Grāmatzinātne nenodarbojas ar poligrāfisko problēmu pētīšanu, arī tehnoloģisko problēmu pētīšana, ekonomiskie un grāmatvedības jautājumi neietilpst pētījumu jomā. Grāmatzinātne pēta to cilvēku un organizāciju darbību, kuri piedalās grāmatas ražošanā, izplatīšanā un izmantošanā, pētot cilvēku un organizāciju funkcijas grāmatzinātnes procesos. Tātad, grāmatzinātnieku tikai specifiskā ziņā interesē daiļdarba autors, izdevējs, mākslinieks un ilustrators, bibliotekārs un citi grāmatas darbinieki. Arī zināmu interesi izraisa tās organizācijas, kuras nosaka grāmatas funkcionēšanu (galvenokārt, cenzūra). Grāmatzinātnes priekšmets ietver nevis tipogrāfijas darba organizācija (tas ir vadību zinību temats), bet priekšmets ietver šī darba produktus. Mēs redzam, ka nevar stingri nodalīt grāmatzinātnes kompetences robežas no citām zinātnēm. Šādos gadījumos efektīvāki ir starpdisciplīnu pētījumi (starpnozaru pētījumi). (47, 94. lpp.)

Grāmatzinātnes svarīgākais pētniecības objekts ir grāmatas adresāts: lasītājs. Tieši viņam grāmatas ražo un izplata, raksta, ilustrē, reklamē, glabā bibliotēkās. Pētot lasītāju kā individuālās domāšanas vai kolektīvas apziņas parādību, mēs iepazīstam intereses, noslieces, vēlāk arī kultūru (personības vai grupas), kā arī to starpnieku profesionalitāti un kompetenci, kuri veido grāmatas ceļu no radītāja līdz lasītājam. Tādējādi, lasītājs un lasīšana, bez šaubām, ir grāmatzinātnes priekšmeta sastāvdaļa. Lasīšanas pētīšana ir psiholoģijas un pedagoģijas uzdevums; šīs zinātnes, līdzīgi kā socioloģija, pievērš uzmanību lasīšanas procesam un tā rezultātiem. Mēs redzam, cik grūti ir noteikt tieši grāmatzinātnes aspektu lasīšanas pētīšanā. Ņemot vērā visu iepriekš teikto, turpmākajā analizē mēs balstīsimies uz tēzes, ka grāmatzinātnes interesi izraisa lasīšana kā biblioloģiskā procesa atsevišķais elements un galīgais rezultāts. Tādā gadījumā grāmatzinātnes skats uz lasīšanu nesakrīt ne ar psihologa, ne ar sociologa, ne ar literatūrvēsturnieka domām. (47, 88.-89. lpp.)

No šādas grāmatzinātnes priekšmeta izpratnes izriet, ka grāmatzinātnes centrālā kategorija ir grāmatas kā kultūras produkta un kultūras aktīva faktora sabiedriskas attiecības un funkcijas. Citiem vārdiem sakot, grāmatzinātnes problemātika – ir bagātas un daudzveidīgas attiecības starp grāmatu un cilvēku (grupu, sabiedrību kopumā). Jo biežāk mēs redzam cilvēku grāmatā vai kontaktējos ar grāmatu, jo interesantāk kļūst grāmatzinātnes pētnieciskās perspektīvas un jo lielākā kļūst pētījuma izglītojošā un praktiskā vērtība. (47, 89. lpp.)

Starp grāmatzinātnes (un citām radnieciskām) disciplīnām ir gan tādas apakšnozares, kas ir attīstītas teorētiskajā, faktogrāfiskajā un institucionālajā nozīmē (biblioloģija, bibliogrāfija, grāmatu vēsture), gan ir apakšnozares, kas tikai sāk veidoties. Tie ir izdevējdarbība, grāmatu tirgošana un lasīšana, kā arī šauras, specializētas apakšnozares (kurām tomēr ir ilgstoša tradīcija) : papīra ražošana, papīroloģija, paleogrāfija, neogrāfija, kodikoloģija, ilu mēšanas māksla, grāmatniecība, inkunābulistika, noformēšanas māksla. Augstāk aprakstītā grāmatzinātnes funkcionālā koncepcija ļauj noteikt disciplīnas struktūru ņemot vērā mūsdienu prasības teorijai un praksei. Tā kā grāmatzinātnes priekšmets ir nedaudz vienkāršojot „grāmata attiecībās ar lasītāju”, tad ir dabiski klasificēt grāmatzinātnes apakšnozares, ejot par grāmatas ceļu no autora līdz patērētājam. Līdz ar to katras apakšnozares priekšmets būs šī ceļa atsevišķie posmi; katra apakšnozare (kaut arī dažādās pakāpēs) nodarbosies ar grāmatas formu un saturu un grāmatas attiecībām ar lasītāju. (47, 92.lpp.)

Šādā interpretējumā grāmatas par grāmatzinātnes pirmā nodaļa būs par izdevējdarbību, ar kuru mēs saprotam procesu kopumu, kas tiek vērsti uz autora teksta pielāgošanu lasītāja vajadzībām, kā arī grāmatas ražošanu (šajā nozīmē jēdziens „grāmatu ražošana” atšķiras no tā, kā to izmanto literatūrzinātnē). Izdevējdarbība skar izdevēju politikas problēmas, redaktora (izdevēja) darbu ar tekstu un grāmatas veidošanas un ražošanas problēmas. Visciešākā saikne grāmatzinātnei ir ar tām disciplīnām un nozarēm, ar kurām grāmatzinātnes ir kopēja pagātne, ar kurām grāmatzinātnes kopā tika veidota, dažādos attīstības posmos gan apvienojoties, gan atvienojoties. Tā, piemēram, bibliotēkzinātne (ja to uzskatīt par patstāvīgo zinātne) sakļaujas ar biblioloģiju, jo „grāmata bibliotēkā” – ir kopējais šo disciplīnu pētīšanas priekšmets. Savukārt, „grāmata kā zinātniskās informācijas instruments” tiek pētīta biblioloģijā un informātikā (informācijas zinātnē). (47, 94. lpp.)

1.1. Pētniecības darbā izmantoto avotu apskats

Grāmata „*Die Baltische Papierindustrie*” izdota 1922. gadā. Grāmatas aplūkots hronoloģiskais laika posms ir no 1814. gada līdz 1921. gadam. Akciju sabiedrībai „Rīgas papīrfabrikas” piederošā Līgatnes papīrfabrika izstrādājumu kvalitātes ziņā neapšaubāmi ieņēma pirmo vietu ne tikai starp Vidzemes guberņas, bet starp visas Krievijas impērijas papīrfabrikām. No ziemeļu polāro jūru klintīm līdz Melnās jūras krastiem un no Baltijas jūras piekrastes līdz Klusajam okeānam profesionālā pasaule pazina un augstu vērtē šīs rūpnīcas izstrādājumus un bez ierunām maksāja cenu par tās kvalitāti nekā par citu rūpnīcu izgatavoto papīru.

Cēsu muzeja rakstu krājums „*Cēsu novada vēsture II*”, **Valijas Šalgunovas raksts „Skati Līgatnes pagasta pagātnē”**. Cēsu vēstures muzejs kopš 1972. gada fondu komplektēšanas nolūkos ik gadus rīko zinātniski kompleksās ekspedīcijas uz vienu no rajona pagastiem. Pirms ekspedīcijas, izstrādājot tās programmu, tiek izpētīta apsekojamā pagasta vēsture. Gatavojoties ekspedīcijai Līgatnes pagastā (1995. g. 5.-17.VI), tika apzināti publicētie materiāli un vēstures avoti par tā vēsturi no viduslaikiem līdz mūsu dienām. Iekļaujoties izpētei atvēlētajā laikā (nepilns gads), rakstā analizēta tagadējā Līgatnes pagasta kā administratīvā iedalījuma vienības (pagasts jeb vaka – muiža – pagasts) attīstība dažādās sociālekonomiskajās formācijās, pieskaroties zemnieku ekonomiskajam stāvoklim atbilstoši katram laikmetam. Pētījums varētu noderēt novadpētniekiem un līgatniešiem, kuri interesējas par savas dzimtas vēsturi.

Vēsturnieku Jāņa Tālivalža Zemzara un Georga Jenša personālfonda (materiālu) dokumentu apjoms ir aptuveni 40 tematiskās mapes, kas saistītas ar Līgatnes papīrfabrikas vēsturi. 2000. gada 4. decembrī tika rīkoti Georga Jenša 100 gadu atceres svētku pasākums Latvijas Valsts vēstures arhīvā. Īpaši nopelni Georgam Jenšam ir Latvijas papīra ražošanas vēstures izpētē. Viņš bija pasaules mēroga autoritāte šajā jomā, divu starptautisku papīra ražošanas pētniecības biedrību goda doktors, apzinājis milzīgu materiālu par papīra ražošanas vēsturi un filigrānām, izveidojis plašu ūdenszīmju kolekciju. 1987. gadā viņš pabeidza fundamentālu darbu – divdaļīgu monogrāfiju. Tā tapšanā piedalījies arī Georgs Jenša meita *Marina Belova*. Izstādē bija redzami darbam, savāktie materiāli, izdošanai sagatavotais, bet līdz šim npublicētais manuskripts un ūdenszīmju albuma.

Jānis Tālivaldis Zemzaris no 1960. līdz 1971. gadam strādāja Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā, kas, šķiet, kļuva par nozīmīgāko pavērsienu viņa dzīvē. Kas viņš aizgāja pensijā, tomēr nepārtraucot zinātniskos pētījumus. J. T. Zemzara laikā uzsākta arī rokrakstu deponēšanas prakse, īpašniekam slēdzot ar bibliotēku vienošanos par rokrakstu uzglabāšanas un izmantošanas nosacījumiem. Jāpiemetina, ka Nacionālās

bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļā šobrīd ir izveidots paša J. T. Zemzara fonds, kura tuvāka iepazīšana varētu izrādīties patīkams atklājums mūsu kultūrvēsturē. 1972. gada 6. janvāra Jānis Tāļivaldis Zemzars rakstīja „*Par Līgatnes papīrfabrikas arhīva materiālu apsekošanas 1943. gadā radās doma par šīs fabrikas vēstures apcerējuma sarakstīšanu. Sākumā no izrakstiem un citiem materiāliem sastādīta Līgatnes papīrfabrikas hronika līdz 19. gs. 2. pusei. Hronikas 1. eksemplārs sadega kara laikā līdz ar Kantora ēku, kuras seifā tas glabājies. Seifā sadega arī citi dokumenti un materiāli, no kuriem bija izrakstīti tikai nelieli raksti, vai atzīmes. Hronikas uzmetumā bija uzglabājušies un tos izlietoja vēlākā apcerējuma sarakstīšanā.*” (44) Līgatnes papīra fabrika ir viens no tiem nedaudziem Latvijas uzņēmumiem, kas gandrīz var uzrādīt nepārtrauktas darbības 150 gadus. Par Līgatnes papīrfabrikas vēsturi līdz šim nebija publicēts neviens zinātnisks apcerējums. 1958. gadā, kad fabrika atzīmēja mašinizētās papīra rašanos 100 gadu atceri, autoru kolektīvs, savācot visas iespējamās arhīvu ziņas, kā arī izlietojot vairāku desmitu fabrikas ilggadīgo strādnieku atmiņu pierakstus.

Grāmatas „*Latvija 19. gadsimtā vēstures apceres*” VII nodaļā tiek raksturots par Līgatnes papīrfabrikas administrāciju, kas vēl 19. gadsimta otrajā pusē saviem strādniekiem uzspieda patriarhālus nosacījumus. Daudz kas fabrikā bija aizgūts no feodālās muižas tradīcijām un dzimtbūtnieciskiem principiem. Strādniekiem bija pavēlēts uzņēmumu direktorus uzrunāt par lielkungiem. Patriarhālisma gars 19. gadsimta beigās visvairāk saglabājās tajos uzņēmumos, kas strādniekiem bija iekārtojuši savus īres dzīvokļus un veikalus.

J. Jenša grāmata „*Kapitālistiskā manufaktūra Vidzemē XVIII gadsimta beigās un XIX gadsimta sākumā*” Salīdzinot ar citām papīra manufaktūras ēkām – Rapinā (Igaunijā), Baižkalnā un Ulbrokā – Līgatnes papīra rūpnīcas galvenā ēka ievērojama ar savu lielo platību. Arī Līgatnes papīra manufaktūrai pašā sākumā daļu lupatu vajadzēja izrakstīt no ārzemēm, pārējo daļu iepirka kaimiņu guberņās. Līgatnes manufaktūra sāka savu darbību 1816. g. oktobrī. Līgatnes papīra manufaktūra iesāka ražot arī dārgākas rakstāmpapīra šķirnes, t. s. Aleksandrijas papīru 1827. g.

Teodora Bunka raksti „Līgatnes papīra vēsturi”. 1962. gadā tika publicēti materiāli no Līgatnes papīrfabrikas attīstības vēstures, kurus bija savācis un sakopojis Līgatnes vidusskolas vēstures pulciņš skolotāja Teodora Buņķa vadībā, izmantojot fabrikas un valsts arhīvos saglabātās ziņas, veco Līgatnes strādnieku atmiņas un citos avotos.

2. IESKATS LATVIJAS PAPĪRRŪPNIECĪBAS VĒSTURĒ

Papīra lapa, kas gan ārēji šķiet visai vienkārša, savā tapšanas gaitā sagādā ļaudīm daudz darba. Kāds sens apraksts vēsta, ka papīra lapai, līdz tā nonāk pie rakstītāja, ir jāiziet 33 reizes caur savu radītāju rokām. Vairāk nekā pusotra gadu tūkstoša papīra izgatavotāju vienīgie rīki bija liela piesta, kubls un siets smelšanai. (33, 81. lpp.)

Cilvēces vēsturi mēdz iedalīt dažādos laikmetos, par pamatu bieži izvēloties attiecīgā laikmetā lietotus materiālus. Bija akmens laikmets, dzelzs laikmets, tehnikas laikmets. Ar pilnām tiesībām mūsu laikmetu var saukt arī par papīra laikmetu.

Ja akmens laikmeta liecības saglabā akmens, māla plāksnes, tad informācijas nesējs mūsu laikmetā ir papīrs. Uz papīra fiksēto informāciju var nolasīt tieši bez starpnieka. Disketēs ierakstīto informāciju var nolasīt tikai ar atbilstoša aparāta palīdzību. Kas notiks ar elektroniskajām vēstulēm, disketēs fiksēto informāciju, kad datori to nolasīšanai „izies no modes”? Tikai retās mājās vēl ir skaņuplašu atskaņotāji. Skaņu platēs taču ierakstīta gandrīz visa pagājušā gadsimta mūzika!

Papīra izmantošanas jomas arvien paplašinās. Papīrs, kā videi draudzīgs materiāls, sāk atgūt pirms dažiem gadu desmitiem polietilēnam un citiem sintētiskiem materiāliem iesaiņošanas jomā atdotās pozīcijas.

Pasaulē patlaban gatavo apmēram 1000 dažādu papīra šķirņu. Tas vēl neparāda visu papīra dažādību. Ar dažādu pēcapstrādi (krāsojot, pārklājot, speciāli apstrādājot virsmu) varam iegūt vēl daudz vairāk papīra šķirņu.

Papīra ražošanas sākumi meklējami senajā Ķīnā mūsu ēras sākumā. Pirmo reizi rakstos papīrs minēts mūsu ēras 12. gadā, bet 76. gadā jau no tā esot gatavotas arī grāmatas. Zīmēt hieroglifus uz tā varēja daudz labāk nekā uz zīda auduma vai koka plāksnes. Par papīra izgudrošanas gadu uzskata 105., kad ķeizariskās kancelejas pārzinis Cai-Luns apkopoja un uzlaboja papīra ražošanas paņēmienus, un nodibinājis papīra ražošanas darbnīcu, saņēma monopoltiesības ar papīru apgādāt ķeizarisko galmu. Ķīniešu amatnieki izveidoja papīra šķirni no mīkleņu koka lūksnes ar lielu mehānisko izturību un ilgmūžību. Tāds papīrs saglabājies pat no 4. gadsimta. Ķīnā gatavoja papīru arī no bambusa šķiedras, rīsa salmiem, zīda tauriņu kokoniem, zīda šķiedru atkritumiem.

Hercoga Jēkaba laikā Kurzemē papīrs ražots vairākās vietās. Pirmās papīra dzirnavas apmēram 1646. gadā bijušas Tomē pie Dzirnupes ietekas Daugavā. Par papīra ražošanas sākumu Līgatnē ir pretrunīgas ziņas.

18. un 19. gadsimtu mijā Līgatnē papīru ražoja no linu lupatām. Tās vispirms rūpīgi iztīrīja, tad samala starp dzirnakmeņiem. Šo masu atšķaidīja ūdenī, līdz izveidojās

rūgušpienam līdzīgs šķidrums. Strādnieki šajā šķidrumā iegremdēja no zirgu astriem pītus sietiņus. Izceļot sietiņu no masas, ūdens notecēja un uz sietiņa palika masas kārtiņa, uz kuras uzspieda vadmalas gabalu. Noņemot vadmalu, tai līdzīgi no sietiņa atdalījās arī slapjā papīra loksne. Šo loksni susināja starp vadmalas gabaliem, līdz to varēja saturēt rokās. Tad papīra loksni palika zem preses. Kad papīrs bija izžuvis, to iemērcā līmveidīgā šķidrumā, ko pagatavoja, ūdenī vārot aitu kājas. Kad loksne bija piesūcināta ar šo šķidrumu, to žāvēja vēlreiz. Papīru gludināja, uzliekot loksni uz ozola galdiem un ar gludiem ozolkoka āmuriem sitot pa loksni. Ja strādnieks pa loksni uzsita ar āmura malu, papīrā radās rievā, loksne kļuva nederīga. Šāda papīra pagatavošana bija ļoti darbietilpīga, un papīrs kļuva dārgs.

19. gadsimta otrajā pusē papīra rūpniecībā sāka lietot koksnes celulozi, padarot papīru lētāku. Tas ievērojami pazemināja papīra izmaksas, bet iespieddarbu kvalitāte kļuva sliktāka.

19. gadsimta beigās papīrrūpniecība arī Latvijā strauji attīstījās. Līdz 1990. gadam Latvijā bija 7 papīra un kartona fabrikas.

1913. gadā Latvijā bija 20 papīra un kartona ražošanas uzņēmumi ar apmēram 3 200 strādniekiem, kuri ražoja 7 300 t kartona un 29 500 t papīra – 11% no visa cariskajā Krievijā saražotā papīra daudzuma.

Hercoga Jēkaba laikā Kurzemē papīrs ražots vairākās vietās. Pirmās papīra dzirnavas apmēram 1646. gadā bijušas Tomē pie Dzirnupes ietekas Daugavā. 1727. gadā tās nodega un vairs netika atjaunotas.

19. gs. otrajā pusē papīra rūpniecībā sāka lietot koksnes celulozi, padarot papīru lētāku. Tas ievērojami pazemināja papīra izmaksas, bet iespieddarbu kvalitāte kļuva sliktāka.

19. gadsimta beigās papīrrūpniecībā arī Latvijā strauji attīstījās. Līdz 1990. gadam Latvijā bija 7 papīra un kartona fabrikas. (32, 16. lpp.)

Papīra rūpniecība – aptver celulozes, koka masas, papīra un kartona ražošanas uzņēmumus.

1940. gadā Latvijā papīra rūpniecībā uzņēmumos bija 2,1 tūkst. strādnieku. Lielākie tā laika papīrrūpniecības uzņēmumi: „Slokas celuloze un papīrs” (658 strādn.), „Jaunciema koks un papīrs” un Juglas (202 strādn.) papīrfabrika.

1965. gadā papīra rūpniecībā bija nodarbināti 4 tūkstoši strādnieku. Lielākie tā laika papīrrūpniecības uzņēmumi: Slokas celulozes un papīra kombināts (1774 strādn.), Līgatnes papīrfabrika (751 strādn.), papīrfabrika „Jugla” (524 strādn.), Jaunciema papīrfabrika (455 strādn.), Staiceles papīrfabrika (327 strādn.), Ogres (99 strādn.) un Rankas (105 strādn.) papes fabrikas. 1965. gadā uz 1 iedzīvotāju ražoja 44 kg papīra (1940.g. – 13 kg). 1965. gadā no visas patērētās elektroenerģijas 78% izlietoja dzinējspēkam un 7% tehnoloģiskajām vajadzībām. (35, 724. lpp.)

2.1. Juglas papīrfabrikas vēsture

Juglas papīrfabrika darbību uzsāka 1884. gadā ar nosaukumu „Brauns (*Browne*) un Ko”. 1964. gadā fabrikā darbojās 4 papīrmašīnas un gadā ražoja 19 200 t papīra. Fabrika bija specializējusies dažādu paveidu rakstāmpapīra ražošanā. (32, 17. lpp.)

Darbojās līdz 90. gadu sākumam. 1935. gadā saražoja 1835 t papīra: (rakstāmpapīru 636 t, tipogrāfijas 132 t un iesaiņojamo papīru 347 t), tajā bija 188 darbinieki. 1913. gadā nodarbināja 225 strādniekus. Fabrikā darbojās 2 papīra mašīnas ar 1700 mm un 1850 mm darba platumu. Ieviesta nepārtrauktās malšanas sistēma, uzstādīta ķīmikāliju dozēšanas iekārta, iekārtota pievada ātrumu regulēšanas darba stāvoklī, mehanizēta ražošanas atkritumu transportēšana. Padomju okupācijas laikā Juglas papīrfabrika tika paplašināta un rekonstruēta un tās produkcijas apjoms vairākkārt palielinājās. Juglas papīrfabrika specializējās galvenokārt rakstāmpapīra ražošanā. Izejvielas Juglas papīrfabrika saņēma no Slokas papīra un celulozes kombināta, kā arī no citām PSRS republikām. Produkcija tika realizēta visā PSRS. (34, 211. lpp.)

Neatkarīgās Latvijas laikā darba apstākļi papīrfabrikā bija smagi. Padomju varas gados ievērojami paplašināta un rekonstruēta, ierīkots tītnu iepakojšanas agregāts, serdeņu līmēšanas iekārta, no jauna uzcelta un modernizēta koka šķiedras uztveršanas stacija, ieviesta nepārtrauktas malšanas sistēma u. tml. (35, 688. lpp)

1865. gadā Līgatnes papīrfabrika pārgāja rīdzinieku *Džona Armisteda, Roberta Brennera, Roberta Bīngnera, H. V. Gūšova, N. Kimmela, Karla Lodersa, Aleksandra Mencendorfa* un *Dāvida Fogta* 1858. gada februārī dibinātā uzņēmuma “*Actienpapierfabrik in Riga*” izveidotās akciju sabiedrības īpašumā, kurā līdz 1865. gadam darbojās pie Juglas ezera izveidotā papīrfabrika, bet pēc Līgatnes papīrfabrikas pārņemšanas tai tika dots nosaukums “*Aktien-Gesellschaft Rigaer Papierfabriken*” [Rīgas papīrfabriku akciju sabiedrība].

Visa Līgatnes fabrikas iekārta krita par upuri liesmām, neraugoties uz ierēdņu un strādnieku pašai izliedzīgo cīņu pret postošo elementu. Dažas dienas pēc tam, 9. janvārī, kamēr direkcija kopā ar apdrošināšanas sabiedrībām nodarbojās ar šī ugunsgrēka radīto zaudējumu apmēra noteikšanu, pusdienlaikā pienāca ziņa, ka pirms dažām stundām gandrīz līdz pamatiem nodegusi Juglas fabrika. Šo smago triecienu bija iespējams pārvarēt tikai pateicoties tam, ka taupīgā apiešanās ar naudu un atteikšanās no lielām dividendēm bija nodrošinājusi uzņēmumam lielus līdzekļus, ar kuru palīdzību, pievienojoties toreizējās direkcijas enerģijai un pašizliedzībai, uzņēmums varēja celties jaunai dzīvei. Lai panāktu vienotību, Juglas fabriku pārdeva, un tagad visa sabiedrības darbība koncentrējās tikai Līgatnes fabrikā. (46, 74. lpp.)

2.2. Jaunciema papīrfabrikas vēsture

Jaunciema papīrfabrika dibināta 1885. gadā kā kokzāģētava. 1890. gadā fabrikā uzsāka čemodānu kartona ražošanu, papīra ražošanu te aizsākās 1921. gadā. 1935. gadā saražoja 1080 t papīra, t.sk. 800 t iesaiņojamā, 260 t tipogrāfijas papīra, 20 t avīžu papīra un 575 t kartona, tajā bija 250 darbinieku. Padomju okupācijas laikā Jaunciema papīrfabrika tika paplašināta un rekonstruēta, un tās produkcijas apjoms vairākkārt palielinājās. 1965. gadā fabrikā bija 3 ražošanas plūsmas, tajā ražoja kārbīņu kartonu, čemodānu kartonu un rakstāmpapīru, vēlāk arī tipogrāfijas, avīžu un iesaiņojamo papīru. 1964. gadā Jaunciemā saražotas 10 3000 t papīra un 10 700 t kartona. (32, 17.lpp.)

Jaunciema papīrfabrika darbojās līdz 90. gadu sākumam.

Laikā, kad papīrfabrikas nozare faktiski ir iznīkusi, zināma rosība notika 1996. gadā denacionalizētajā Jaunciema papīrfabrikā, kurā saimniekoja SIA „*Jaunciema papīrs '96'*”, kas no importētā papīra izgatavoja kases ruļļus un fakspapīru. 1996. gadā, kad uzņēmumā sāka strādāt jaunie saimnieki, tā apgrozījums bija visai pieticīgs. SIA „*Jaunciema papīrs '96'*” 1996. gadā nodibinājušas 5 privātpersonas – divas no ASV (viena no tām – Jaunciema papīrfabrikas mantinieks), divas no Zviedrijas un viena no Latvijas. Lielākā daļa kapitāla esot bijusi Latvijas puses ieguldījums.

Tā kā Jaunciema papīrfabrikai importēto papīru nācās pirkt no vairumtirgotājiem Latvijā, tā cena bija 20-30 % nekā valstīs, kur tas tika ražots, tādējādi dārgāku padarot arī gala produktu. Papīra ruļļi tika importēti no Zviedrijas, Krievijas un Vācijas, kas pārsvarā tika izmantoti kases rullīšu un fakspapīra ražošanā. Sadarbība tajā laikā bija ar citām papīrfabrikām veicināja arī iestāšanās 2 – Papīra ražotāju un Papīra iepakojumu asociācijās.

Jaunciema papīrs 96 bija rekonstrējuši iekārtu, lai sāktu ražot arī parafinēto papīru, ko izmanto pārtikas iesaiņošanā, kā arī bitumēto papīru, ko izmanto celtniecībā. Jautāts, kāds liktenis agrāk darbojošās papīra fabrikas sagaidīja, ka tas atkarīgs ir un bija no pašu mazo rūpnīcu spējas pielāgoties tirgum, piedāvājot visdažādāko produkciju, piemēram, iepakojamo papīru, ko var iegūt, pārstrādājot papīru. Kā labu piemēru 1998. gada laikraksta Dienas Bizness intervijā teica toreizējais Latvijas Papīrražotāju asociācijas prezidents Arnis Treimanis, viņš minēja Jaunciema un Staiceles papīrfabrikas. Tās, protams, varētu izmantot arī celulozi, lai ražotu papīru, tomēr, tā kā visas Latvijas esošās papīrmašīnas ir ļoti novecojušas, būtu grūti konkurēt piesātinātajā tirgū. Mūsdienās iekārtas ir ļoti dārgas, tādēļ A. Treimanis uzskata, ka diez vai kāda no esošām fabrikām varēs tās iegādāties. Lai Jaunciema papīrfabriku varētu uzskatīt par pilntiesīgu tirgus dalībnieku, tā laika uzņēmums direktors Raimonds Brīvluks uzskatīja, ka bija nepieciešams atjaunot vēl Ulmaņlaikā uzstādīto papīrmašīnu, kas dīkā jau stāvēja vairākus gadus. (17, 4. lpp.)

2.3. Staiceles papīrfabrikas vēsture

Staiceles papīrfabrika dibināta 1898. gadā, Limbažu raj., Staiceles ciemā. 1900. gadā strādāja 41 strādnieks, saražoja 302 t kartona un 225 t papīra – 1921. gada maijā notika ekonomikas streiks, kurā strādnieki panāca uzsvāru. 1935. gadā papīrfabrikā strādāja 225 cilvēki, saražoja 4560 t papīra un kartona, t. sk. ietinamais papīrs 2992 t, avīžu papīrs 389 t, tipogrāfijas papīrs 883 t, pergamentu 147 t, jumta papi 28 t u.c. Papīrfabrikā darbojās 1 garsieta papīrmašīna un 1 pašnoņēmēja papīrmašīna, 2 kokslīpēšanas iekārtas u.c. Pēckara gados ražošanu ievērojami pieaugusi. Ražoja vairākas vērtīgas papīra šķirnes – elektroizolācijas, kreppapīru, tehn. Pergamentu, sērkociņu papīru, linkrusta pamatni. Padomju ražošanai nepieciešamās izejvielas iepirka Padomju Savienības celulozes un papīra kombinātos. Gatavo produkciju realizēja pa bijušo Padomju Savienību. (36, 405. lpp).

Ar divām papīrmašīnām tur ražoja ļoti daudz dažādu papīra šķirņu: ietinamo, avīžu, tipogrāfijas papīru, pergamenta pamatni, elektroizolācijas, sērkociņu papīru, linkrusta pamatni, kartonu un pat jumta papi. Viena no abām papīrmašīnām bija t.s. Janki tipa ar ļoti lielu žāvēšanas cilindru, kas deva iespēju izgatavot vienpusīgu gludu papīru un arī tieši ar papīrmašīnu krepētu papīru. Staiceles papīrfabrikā 1966. gadā saražotas 7800 t papīra, 930 t pergamenta. Staicelē bija arī divi defibrēri kokmasas ražošanai. (18, 17.-18.lpp.)

Līdz Staiceles papīrfabrikas privatizācijas uzņēmumā bija nodarbināti 38 cilvēki, bet pēc tam strādāja 73. Papīra rūpniecības attīstībai Staicelē ir un bija nepieciešamas laikmetam atbilstošas iekārtas. Bet šādas tehnoloģijas izvietojšanai fabrikas telpās bija nepiemērotas. Šā iemesla dēļ toreizējam Staiceles papīrfabrikas īpašniekam Alfrēdam Aizbaltam bija bijušas neveiksmīgas sarunas ar papīrrūpniecības firmām no Anglijas un Somijas. Viņa viedoklis bija tāds, ka bija jāsāk ar Staiceles HES atjaunošanu. (39, 9. lpp.)

Maisiņi bioloģiski sadalošos atkritumu vākšanai ir izgatavoti no tā saucamā craft papīra (tā sastāvā ir daudz celulozes šķiedru, kas nodrošina maisiņa izturību), tajos var ievietot līdz pieciem kilogramiem bioloģiski sadalošos atkritumu. Pēc tam tie ar visu maisiņu jāieliek konteinerā, jo papīrs kompostā ātri sadalās. Staiceles papīrfabrikas direktors Alfrēds Aizbalts teic, ka maisiņu izgatavošanai izmantotais papīrs ir pirktis Igaunijā, jo mūsu valsts vienīgā papīrfabrika Līgatnē tik izturīgu materiālu neražojot. Saskaņā ar ES projektu Staiceles papīrfabrikai ir pasūtīti 10 000 papīra maisiņu. A. Aizbalts teic, ka šāds pasūtījums ir izdevīgs, un sola tā izpildi šajā mēnesī. Viņš stāsta, ka papīra loksnes vispirms nonāk tipogrāfijā, kur to apdrukā un ved uz Staiceli, kur notiek maisiņu līmēšana un locīšana. Jāprecizē, ka Staiceles papīrfabrikā papīru neražo, tur tiek izpildīti pasūtījumi arī liela izmēra papīra maisu un dažādu reklāmas somiņu veidošanai. (15, 9. lpp.)

2.4. Slokas celulozes un papīra kombināta vēsture

Vislielākais papīrrūpniecības uzņēmums – Slokas celulozes un papīra kombināts – ražošanu uzsāka 1895. gadā. Atrodas Jūrmalas pilsētā. Lielupes kreisajā krastā, apmēram 1 km no Slokas stacijas. Sākuma posmā darbojās 1 celulozes vārkatls, 1 papīrmašīna, tvaika centrāle un darbnīcas. 1898. gadā tur jau ražoja 1661 t celulozes un 1035 t papīra. Slokas kombinātā ražoja nebalinātu sulfītcelulozi. 1913. gadā uzņēmumā bija 3 celulozes vārkatli un 5 papīrmašīnas, kas saražoja 11396 t celulozes un 6048 t papīra, nodarbināja 870 cilvēku. No 1915.-1921. g. nestrādāja. Pēc I pasaules kara ražošanu atsāka. 1922.-1938.g. saražots 29500 t celulozes un 15500 t papīra. Vācu fašistiskās okupācijas gados uzņēmuma ražošanas apjoms ievērojami samazinājās, daļu kombināta sagrāba. Pēc kara sākās kombināta atjaunošana. 1946. g. darbu sāka pirmās papīrmašīnas. 1948. g. atjaunošanu pabeidza. (36, 369.-370. lpp.)

1966. gadā Slokā saražoja 41 300 t celulozes un 66 900 t papīra. 1990. gadā tur bija 8 papīrmašīnas, ar kurām ražoja dažādas papīra šķirnes. Astotā papīrmašīna bija visjaunākā un visražīgākā papīrmašīna Latvijā, tā apgādāja ar perfokartīšu papīru elektronu skaitļojamām mašīnām visu PSRS. 1952. gadā no celulozes vārīšanas atkritumiem (atsārma) sāka spirta, 1959. gadā – liešanas koncentrātu, 1961. gadā – lopbarības rauga ražošanu. 80. gados te uzcēla efektīvu notekūdeņu attīrīšanas cehu ar ūdens bioloģiskās attīrīšanas iekārtām. (32, 17.lpp.)

1996. gadā Slokas celulozes un papīra fabrikas direktors Didzis Lasmanis uzskatīja, ka rūpnīcai būtu jāstrādā vismaz tāpēc vien, lai tā netiktu izlaupīta. 1996. gadā uzņēmuma darbība tika apturēta, atslēgta elektroenerģijas piedeva.

„Fabrika pa šiem 100 gadiem stāvējusi tikai 1. pasaules kara laikā. 2. pasaules kara laikā darbs turpinājās. 1993. gadā fabrikas darbs apstājās otrreiz. Kopš tā laika ir bijuši daži, diemžēl neveiksmīgi, mēģinājumi darbību atjaunot,“ stāstīja fabrikas bijušais direktors Didzis Lasmanis. Rūpnīcas ekonomiskais sabrukums sākās 1992. gadā. Energoresursu – gāzes un elektrības – cenas gandrīz palielinājās gandrīz simtkārt, taču papīra ražošana bija valsts pasūtījums, tādēļ realizācijas cenas tika saglabātas. Problēmas radās ar papīra izvešanu uz Austrumu valstīm. Tika iesaldēti konti ar Padomju Savienību. Tajā pašā laikā papīru turpināja sūtīt, piemēram, uz Gruziju, kur bija karstāvoklis un bija skaidrs, ka naudu no turienes nesaņems. Tā 1996. gadā vērtēja atbilstošo situāciju Didzis Lasmanis. Viņš rūpnīcā sāka strādāt 1995. gada rudenī. Taču jau 1994. gada 28. decembrī uzņēmums tika atzīts par maksātnespējīgu. 1995. gada rudenī rūpnīca atsāka darbu, taču bija sakrājušies grandiozi parādi. Faktiski darbu atsāk neļāva lielie parādi. Bezdarbs draudēja vairāk nekā 600 rūpnīcas strādniekiem. (22, 9. lpp.)

2.5. Akciju sabiedrības „Liepājas papīrs” vēsture

Akciju sabiedrības „*Liepājas papīrs*” pirmsākumi meklējami 1896. gadā, kad Viktors Smits (*Victor Smit*) nodibināja Liepājas spodrpapīra un kartona fabriku. Sava tēva A. Smita mājā pie toreizējā Jaunā tirgus (Rožu laukuma teritorijā) V. Smits uzstādīja 8 zirgspēku gāzes motoru un, nodarbinot 15 strādniekus, kurus visus vajadzēja apmācīt, uzsāka glazētā papīra un kartona plākšņu ražošanu. Darba mašīnas tika atvestas no Leipcigas „*Karl Krauze*” un „*Mansfeldt*” firmām.

Izejvielas un papīru ievada no Somijas un Krievijas. Gatavo produkciju piegādāja Krievijai. Jau ražošanu uzsākot, noiets izveidojās ļoti labs, īpaši uz Krievijas vidieni, kur gaume bija orientēts uz dažādiem izskaistinājumiem, kam bija nepieciešams milzīgs daudzums no kartona izgatavotu lietu.

Fabrikas telpas pie tirgus drīz vien izrādījās pa šaurām, tāpēc Viktors Smits 1898. gadā Jaunajā Jūrmalas ielā 20 uzcēla jauno divstāvu fabrikas ēku, kurā ievietoja ražīgas mašīnas un uzstādīja 20 zirgspēku lielu tvaika mašīnu. Pirmā produkcija bija spodrpapīrs un kartons, fabrikas nosaukums – Viktora Smita Liepājas spodrpapīra un kartona fabrika.

1903. gadā uzbūvēja fabrikai trešo stāvu un atvēra jauno nodaļu fotoplašu ražošanai, kas fotoateljē darbinieku un fotoamatieru aprindās guva lielu atzinību.

Lai paturētu savās rokās noieta tirgu Krievijā, čehs Josifs Pokornijs (*Joseph*) 1903. gadā uzcēla tāda paša profila fabriku Odesā, Kijevā un Maskavā. J. Pokornija firmai piederēja arī fotoplašu fabrika „*Īriss*” un albumu fabrika Maskavā. (31, 7.-8. lpp.)

2008. gada septembra beigās AS Liepājas papīrs rīkoja plašus svētkus, atskatoties uz uzņēmuma 110 darbības gadiem un pieskaņojot šim notikumam jauna ražošanas ceha atklāšanu. Uzņēmuma pirmsākumi meklējami 19. gs. pēdējā desmitgadē, kad Viktors Smits nodibināja Liepājas spodrpapīra un kartona fabriku un, uzņēmumam veiksmīgi attīstoties, 1898. gadā uzcēla jaunu ražošanas ēku. 110 gadu laikā ražotne 12 reizes mainījusi nosaukumu un vairākkārt arī darbības profilu. Pēckara periodā tajā tika ražotas skaņu plašu aploksnēs, vēstuļu bloki, zīmēšanas un piezīmju burtnīcas un dažādi citi kartonāžas izstrādājumi, kuru vākus apdrukāja pirmajā stāvā ierīkotajā tipogrāfijā. Sešdesmitajos gados tika uzsākta pasta aplokšņu un līmlentes, bet astoņdesmitajos gados – pašlīmējošo etiķešu ražošana. Etiķešu cehs tika aprīkots ar tam laikam modernām fleksodrukas un trafaretdrukas iespiedmašīnām un papīra laminēšanas iekārtu. Deviņdesmito gadu sākumā notika plaša uzņēmuma reorganizācija, darbu sāka papīra silikonizēšanas un dublēšanas mašīna, vairākas daudzkrāsu fleksodrukas mašīnas, karstspiedes, griešanas un tīrīšanas iekārtas un vācu firmas *Werner Kammann* līnija pašlīmējošo etiķešu ražošanai.

1993. gadā uz bijušās Liepājas papīra izstrādājumu fabrikas bāzes tika izveidota akciju sabiedrība Liepājas papīrs. Lai veiksmīgi izturētu konkurences cīņu, uzņēmumam nācās strauji augt un attīstīties. Šajā desmitgadē darbu uzsāka spējīgi, jauni, aizrautīgi un radoši cilvēki – *Jānis Vilnītis, Armands Dejus* un *Ilmārs Ozoliņš-Ozols*, kuri rūpējās, gan par jaunas tehnikas iegādi, gan jaunu produkcijas noieta tirgus rašanu. Paralēli attīstījās baltpreču produkcijas (klades, kantora grāmatas, spirāļbloki, zīmēšanas albumi, līmlentes) un poligrāfiskās produkcijas ražošana, poligrāfijas apjomiem strauji palielinoties, tā drīz vien tā kļuva par svarīgāko nozari.

1999. gada nogalē pilnībā tika pabeigta Valsts Liepājas papīra izstrādājumu fabrikas privatizācija, pakāpeniski atpērkot un privatizējot arī zemi ap uzņēmumu.

2000. gadā darbu sāka *Liepājas papīra* birojs Rīgā, 2003. gadā tika nodibināts meitas uzņēmums LP poligrāfija Maskavā, bet kopš 2007. gada meitas uzņēmums darbojas arī Viļņā.

Liepājas papīra galvenā priekšrocība ir uzņēmuma rīcībā esošā iekārta pašlīmējošā papīra izgatavošanai, kas ļauj klientiem piedāvāt izdevīgāku cenu. Tiek ražotas krāsainās pašlīmējošās etiķetes, uzlīmes, termouzlīmes, biļetes u. c. augstas kvalitātes produkcija, galvenie klienti ir pārtikas, parfimērijas, ķīmijas un citu nozaru ražotāji, starp tiem tādi pazīstami uzņēmumi kā *Tenax, Dzintars, Laima, Grindeks, Spodrība, Spilva, PureFood* un daudzi citi. Notiek nepārtraukta attīstība, tiek iegādātas jaunas iespiedmašīnas, griešanas un kontroles iekārtas, pilnveidotas tehnoloģijas.

Pašlaik poligrāfiskā produkcija tiek drukāta uz piecām pilnkrāsu fleksogrāfijas iespiedmašīnām, izmantojot arī sietspiedi un karsto un auksto folijspiedi. Ražošanas kvalitāti un atbilstību vides prasībām apliecina iegūtie ISO 9001 un 14001 sertifikāti.

2007. gadā blakus jau esošajām ēkām tika uzsākta vērīnīga celtniecība, un 2008. gada 26. septembrī darbinieku un daudzu viesu klātbūtnē Liepājas mērs Uldis Sesks un uzņēmuma prezidents Jānis Vilnītis svinīgi atklāja jauno korpusu, kas ir lieliska dāvana uzņēmuma 110. jubilejā un drošs pamats veiksmīgai turpmākai darbībai.

Par godu nozīmīgajai jubilejai liepājnieki izdevuši grāmatu „*Liepājas papīrs. Vētrām un nedienām spītējot*”, kas vēstī par uzņēmuma vēsturi un cilvēkiem, kuriem bijusi būtiska loma tās veidošanā. (28, 58.-59., 61. lpp.)

3. LĪGATNES PAPĪRFABRIKAS VĒSTURE NO 1814.-2009.G.

3.1. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1814.-1914.g.

1815. gadā šeit esošajās miltu dzirnavās jau strādā papīra ražošanas meistars un 15 strādnieki, saražo pirmos 1050 pudus papīra. 1815.-1916. gadā uzceļ papīra dzirnavas (vēlāk sauktas „Handfabrik” – roku darba fabrika), smēdi un mājas personālam.

1816. gada oktobrī Kārlis Kibers kļūst par vienīgo uzņēmuma īpašnieku, katru gadu Braunam maksā renti par zemi: 30 rubļu sudrabā. Šajā mēnesī arī uzsāk papīra ražošanu jaunieceltajās papīra dzirnavās.

1823. gada 27. decembrī mirst Kārlis Kibers viņa mantinieki – atraitne Margareta Jakobīne Kibere un trīs dēli – turpina ražot papīru ar marku „Kibers un kompānija”

1827. gadā ražošanā sāk lietot ķīmikālijas.

1829. gadā Kiberi par 50 209 rubļiem nopērk Paltmales un Gāles muižas.

1830. gadā uzsāk darbu galvenā jeb vidus fabrika. Papīra gludināšanai sāk izmantot gludināmo mašīnu ar kapara veltniem un papīra slīpējamo mašīnu.

Ap 1834. gadu šo vietu sāk dēvēt par Līgati (vāciski Ligat). Šis nosaukums, kurš cēlies no cauri tekošās Līgates upes vārda, paralēli Conradsruhe lietots jau visu laiku.

1849. gadā palaiž pirmo papīrmašīnu (pirmā arī Latvijā). Tās vadītājs ir Johans Rogge, un to piedzen ar ūdens turbīnu.

1856. gadā bijušais Cēsu tiesnesis Kārlis Grothuss (*Grotthuss*) nopērk Līgatni un Paltmales muižu, viņš sāk lielus celtniecības darbus: rekonstruē un paplašina slūžas, kanālus un ezeru, ceļ noliktavas un aizprostus uz Gaujas, Anglijā iepērk otru papīrmašīnu, turbīnu un tvaika mašīnu. (29)

Par papīra ražošanas sākumu Līgatnē ir pretrunīgas ziņas. Zviedru arhīvos minēts, ka Paltmales muižas miltu dzirnavās papīra ražošana sāka 17. gs. Fabrikas atskaitēs 19. gadsimta beigās minēts, ka papīra ražošana Līgatnē uzsākta 1770. gadā. Līgatnes papīrfabrika uz Paltmales muižas zemes pašreizējā vietā dibināta 1815. gadā. (3, 1.lpp.)

Krievijas impērijas laiks. 1814. g. grāfs Georgs Brauns (*Browne*) zemes gabalu gleznainās Līgatnes upītes krastā nodeva Rīgas tirgoņu Konrāda Štorha un Kārļa Kībersa pārvaldīšanā. Vietai tiks dots nosaukums Konradsrūe. (37, 26.lpp.)

Papīru sāka ražot 1815. g. ap 1770. g. celtās miltu dzirnavās (14, 53. lpp.), kur tika ierīkota lupatu, toreiz galvenās ražošanas izejvielas, maltuve. Pašlaik uz šīs ēkas pamatiem uzcelta cita ēka – veikals un kafejnīca Sprīņu ielā 1. (38, 1.-3.lpp.)

1814. g. Rīgas tirgotāji K. Štorhs un K. Kibers uzsāka papīra manufaktūras celtniecību veco papīrdzirnavu vietā un uzbūvēja arī dzīvojamās ēkas strādniekiem. Izmantojot Līgatnes upītes ūdensspēku, šeit ražoja rakstāmpapīru, vēstuļpapīru un ietinamo papīru. (24, 184.lpp.)

Papīra ražošana līdz mūsu dienām pēc ražošanas veida iedalāma trīs posmos:

- 1) Papīra dzirnavas,
- 2) Papīra manufaktūra,
- 3) Papīra fabrika.

Pirmajos divos posmos ražošana ir roku darbs, bet pēdējā to veic ar mašīnām. (11, 4. lpp.)

Līgatnes papīra fabrikas teritorija kopš seniem laikiem piederējusi pie Siguldas pils novada. 17. gs. atdalījās Paltmales muiža. Līgatnes vārds zviedru laika dokumentos 17. gs. pirmajā pusē minēts kā māju nosaukums Siguldas pils novadā. Vēlāk arī krogs pie Rīgas – Cēsu ceļa, Līgatnes upes krastā. Zviedru 1688. gada kartē minēts Ligast Krogh.

Nosaukums Līgatne (Ligate) varbūt cēlies no Līgatnes upes nosaukuma, kas iztek no līganajiem Nītaures purvājiem. Līgatnes upīte pirmo reizi minēta 1630. gada arklu revīzijā. Turpat arī minēts krogs Lygat, 1638. g. arklu revīzijā minēts „Ligast”, 18. gs. – „Liggast”.

Līgatnes papīra fabrika ir vecākais papīrrūpniecības centrs Latvijā. Jau 17. gs. sākumā tur sākās papīra ražošana. Visu laiku, kopš papīra rūpniecības sākumiem, kad papīru pagatavoja rokām, līdz šim laikam Līgatne ir pārdzīvojusi visas papīra ražošanas attīstības un tehnikas stadijas. Krietnā vadībā, ar labiem speciālistiem strādājot, uzņēmuma ražojumi kļuva pazīstami, un tos labprāt pirka arī ārpus Latvijas robežām, un tagad tos agrāk pārdeva uz visām 5 pasaules daļām. (40, 23424.sl.)

20. gs. sākumā Latvija bija samērā bagāta mežiem, sevišķi skuju kokiem (priežu un egļu audzes apmēram 75% no visas mežu platības), kas dod papīrfabrikai nepieciešamās izejvielas – celulozi. Tādēļ Latvijā papīrfabrikai dabisks pamats, un Latvijas papīram plašs tirgus ārzemēs. Pēc kara papīra rūpniecība ātri atjaunojusies. (41, 30673. sl.)

Par papīra pagatavošanas sākumu Līgatnē ir maz ziņu. Zviedru arhīva materiālos minēts, ka 17. gs, tātad apmēram pirms 300 gadiem, Paltmales muižas miltu dzirnavas pārveidotas par papīra dzirnavām un te izgatavots papīrs. (3, 1.lpp.)

Laikā no 1814. – 1816. g. netālu no papīra dzirnavām uzcēla jaunu manufaktūras ēku. Papīra ražošanā sāka nodarbināt vairāk strādnieku. (4, 1.lpp.)

1814. g. novembrī Rīgas tirgotāji Kārlis Kibers un Kristians Štorchs noslēdza savā starpā līgumu par papīra manufaktūras dibināšanu uz Paltmales muižas zemes. Laikā no 1815. līdz 1816. g. tika uzceltas vajadzīgās rūpnīcas ēkas. Tā kā Štorchs nespēja pildīt savas līgumā paredzētās saistības, viņš izstājās no sabiedrības un par papīra manufaktūras īpašnieku 1816.

g. oktobrī palika viens pats Kibers. Savu tagadējo nosaukumu papīra manufaktūra dabūja tikai vēlāk no garām pašreizējās upes – Līgatnes, Gaujas īsās un straujās pietekas.

Salīdzinot ar citām papīra manufaktūrām ēkām – Rapinā, Baižkalnā un Ulbrokā – Līgatnes papīra rūpnīcas galvenā ēka ievērojama ar savu lielo platību (34 1/4 × 7). Bez tam vēl Līgatnē uzcēla dzīvojamās mājas: meistariem, zeļļiem un strādniekiem, un īpašu kalvi ar šķūni.

Līgatnes manufaktūra sāka savu darbību 1816. g. oktobrī. Tur bija nodarbināts viens vācu meistars, 7 zeļļi un 14 krievu strādnieki. Rūpnīcā visu laiku bija nodarbināts tikai viens meistars, bet zeļļu skaits bija mainīgs.

Arī Līgatnes papīra manufaktūrai pašā sākumā daļu lupatu vajadzēja izrakstīt no ārzemēm, pārējo daļu iepirka kaimiņu guberņās.

Līgatnes papīra manufaktūra iesāka ražot arī dārgākas rakstāmpapīra šķirnes, t.s. Aleksandrijas papīru, no kura 1827. g. – ražoja 8 rīsus, bet 1830. g. izgatavoja jau t. s. rojala papīru – 18 pudus un velvetina papīru – 45 pudus.

(1, 66.-67. lpp.)

Jau izsenis ļaudis apzinājās Līgatnes izdevīgo atrašanās vietu papīra ražošanai. Šeit izgatavo papīru jau 150 gadus. Šo vietu atklāja Saksijas meistari, kuri turpat iešūpoja savus skalojamās sietus, jo gluži patiesi uzskatīja ūdens apstākļus par izcili piemērotiem papīra izgatavošanai. Arī vēlāk, kad parādījās garo sietu mašīna un ar rokām izgatavotajam papīram vajadzēja piekāpties rūpniecisko ražojumu priekšā, Līgatne saglabāja slavu kā papīra ražošanai īpaši piemērota ūdens īpašniece. Līdz pat šim laikam uzskata, ka lielu daļu Līgatnes papīra izcilības nodrošina ūdens. (46, 73. lpp.)

Līgatnes skolas sākuma posmu varam uzzināt no ierakstiem Siguldas draudzes hronikā, no Līgatnes papīru fabrikas akciju kontrolpaketes ilggadīgu turētāju *Mencendorfu* dzimtas hronikas, kā arī no veco iedzīvotāju atmiņu stāstiem, kuri pierakstīti 1943. gadā un vēlāk. No tiem varam secināt, ka **pirmā skola Līgatnē atvērta 1858. gadā**. Tā atradusies Kiberkalnā, tagadējā Gaujas ielā 2, tā saucamajā Mūra mājā, ēkā, kura bija uzcelta uz Līgatnes māju zemes pirmā Līgatnes papīru fabrikas īpašnieka Karla Kibera laikā pēc 1815. gada un sākotnēji kalpojusi par kantora un noliktavas telpām. Skolas klase bijusi ēkas otrajā stāvā, un pirmais skolotājs bijis Dāvids Košs (*David Kosch*) no Briežu muižas. Mūsdienās bieži vien tiek rakstīts Košiņš. (30, 3. lpp.)

1858. gadā Kārlis Grothuss (*Grotthuss*) dibina akciju sabiedrību „Līgatnes papīru fabriku kompānija”, kurai pārdod savu fabriku.

1859. gadā papīrmašīnu piedziņai sāk izmantot tvaika mašīnu.

1863. gadā akciju kompānija bankrotē un fabriku nopērk muižnieks A. Freitāgs-Loringhofs.

1864. gadā, pēc Freitāga-Loringhofa nāves, fabriku izolē iegūst tirgonis Džordžs Ārmitsteds

1865. gadā ar defīberi sāk ražot kokmasu. Džordžs Ārmitsteds fabriku pārdod 1858. gadā dibinātajai „Rīgas rakstāmpapīru fabriku kompānijai”, kurai jau pieder Juglas papīrfabrika.

1870. gadā Viskrievijas manufaktūru izstādē Sanktpēterburgā Līgatnes papīrs saņem sudraba medaļu.

1871. gadā Līgatnē pārtrauc papīra atliešanu ar roku, t.i., smelšanu no kubliem ar speciālām smeļamām formām.

Skolas direktora *Ulpes* laikā, ar 1873. gadu, skolas telpas pārceltas uz Hanfabrikas, tautā sauktas Ānfabrikas, tagad Sprinģu iela 4A, papīru zāles otro stāvu, kur 1871. gadā tika pārtraukta papīra atliešana un papīru zāle tikusi pārtaisīta par dzīvokļiem, un ēkas galā uz krogus pusi tikušas iekārtotas arī skolas telpas. Pēc Mencendorfu hronikā minēto, šeit skolas jau bijusi daudz bagātīgāk apgādāta ar inventāru un citiem mācību līdzekļiem. Pēc *Ulpes* par skolotāju bijis Kārlis Lindbergs, kuru 1875. gadā nomainījis Pēteris Bērziņš no Raunas. Pēteris Bērziņš dzimis 1848. gada 1. maijā pusmuižas saimnieka ģimenē. Pēteris Bērziņš strādājis Rīgā Pavasara biedrībā par skolotāju un rakstvedi. Neilgu laiku darbojies arī laikrakstā „*Dienas Lapa*”. 1885. gadā atvēris grāmatu veikalu Rīgā un 1890. gadā arī Tukumā. No 1888. gada sācis regulāru grāmatizdevēja darbību. Sastādījis un izdevis arī savulaik ļoti izplatīto „*Lasīšanas grāmatu skolas bērniem*”. (30, 4.-5. lpp.)

1883. gadā Līgatnes papīru atzīmē izstādē Rīgā.

1884. gada naktī no 5. uz 6. janvāri nodeg galvenā Līgatnes fabrika, bet 9.janvārī arī Juglas papīrfabrika. Īpašnieki saņem 135 000 rubļu apdrošināšanas naudu, par 35 000 rubļu pārdod Juglas atliekas un gada laikā atjauno Līgatnes papīrfabrikas darbību. No vācu firmas „Hemmer” tiek iepirkta jauna papīrmašīna. 1884. gadā bijušās dzīvojamās mājas vietā uzceļ smēdi, zirgu kaltuvi un veltņu slīpētavu.

1885. gada 1. martā atsāk papīra ražošanu.

1887. gadā par 3124 rubļiem nopērk zemes gabalu pie stacijas.

1891. gadā uzbūvē remontu mehāniskā ceha ēku. 1891. gada 26. novembrī atklāj Līgatnes dzelzceļa staciju, kuru uzcēlusi Līgatnes papīru fabrika.

1892. gadā sāk darbu otrā papīrmašīna.

1894. gadā pārbūvē tvaika katlus un pilnīgi pāriet uz kurināšanu ar Dienvidjorkšīras oglēm. 1894. gadā uzceļ materiālu un lupatu noliktavu Pārupē. 1894. gadā pirmajā Viskrievijas higiēniskajā izstādē Pēterburgā Līgatnes papīrs saņem Lielo zelta medaļu.

1895. gadā uzbūvē Lejas fabriku – Beiwerk, kur uzstāda trešo papīrmašīnu. 1895. gadā uzceļ aptieku. 1895. gadā nodod ekspluatācijā virpu „Wohlenberg-Hanover”, kas patreiz ir vecākā ierindā esošā darba mašīna fabrikā.

1896. gadā Rūpniecības un mākslas izstādē Nižņij-Novgorodā Līgatnei piešķir tiesības uz produkcijas attēlot valsts ģerboņi.

1897. gadā 7. novembrī fabrikas telpu apgaismošanai sāk izmantot elektrību. 1897. gadā par 323 rubļiem nopērk mājas zemi. 1897. gadā uzceļ slimnīcu un klubu. 1897. gada atskaitē par zemi minēts, ka Līgatnē ir divi veikali, aptieka, viens krogs, trīs papīrfabrikas, smēde, zāģu dzirnavas un galdniecība.

1898. gada 21. maijā sāk izmantot pirmā variantā ūdens filtrus. 1898. gadā uzceļ galdniecības ēku (tagad ugunsdzēsēju depo un noliktava). (29)

1899. gada 11. novembrī paraksta Vidzemes gubernatora apliecību par to, ka Līgatne pieskaitāma pie apdzīvotām vietām. Pielikumā var redzēt vēsturisko reklāmas zīmējumu. (*skat. 9. pielikumu*)

1903.-1904. g. fabrikas strādnieku vidū izplatīja skrejlapīņas, kas aicināja strādniekus organizēties un būt gataviem cīņai pret patvaldību. Skrejlapas izplatīja pat skolā. (8, 1. lpp.)

1904. gadā uzceļ termoelektrocentrāli. 1904.-05. gados uzceļ kapliču.

1905. gada 1. jūlijā strādnieki streiko, izvirzot direktoram prasības no 13 punktiem par darba apstākļu uzlabošanu un 10 stundu darba dienu ar brīvu svētdienu. Prasības pamatā pieņem. 1905. gada 30. oktobrī fabrikā ienāk soda ekspedīcija. Strādniekus aizstāv fabrikas vadība. Taču baidīšanai vairākus strādniekus arestē, bet pēc tam palaiž brīvībā. Galvenos streika organizētājus Skuju, Balodi un Ērenfeldu notiesā uz trim gadiem. 1905. gadā sāk pielietot superkalandrus. 1905. gadā izbūvē fabrikas iekšējos sliežu ceļus.

1906. gadā palaiž darbā kalandru veltņu presi.

1907. gadā uzstāda masas uztvērēju „Fülner”.

1912. gadā palaiž darbā lupatu baseinu ar četrcilindru virzuļsūkni, kā arī hlora šķīduma sagatavošanas iekārtu.

1913. gadā sāk pielietot filigrankalandrus. 1913. gadā palaiž darbā pirmo „Fülner” firmas papīra pašgriezēju. 1913. gadā ražošanas maksimums 17316040 krievu mārciņas jeb 7091 t papīra gadā. (29)

1858. gadā Līgatnes papīra manufaktūra no Anglijas ievada divas papīrmašīnas. Līdz ar to daļēji un starp ražotājiem sadalīja visu papīra ražošanas darbu vairākās daļās, un katru no tām veica mašīnas vai atsevišķi cilvēki. Tātad no tā laika Līgatnē ir papīru fabrika. (11, 4.lpp.)

1865. gadā Līgatnes papīrfabriku nopirka Rīgas papīrfabriku akciju sabiedrība, kurai jau piederēja 1858. gadā nopirktā Juglas papīra manufaktūra. Šai laikā fabrikā strādā apmēram 800 strādnieku. 19. gs. 70-os gados ražošanu paplašina.

Ap 1883. gadu fabrikā strādā apmēram 300 strādnieku. Līgatnes papīra fabrika bija viens no tā laika lielākajiem uzņēmumiem Latvijā.

1884. gada naktī no 6. uz 7. janvāri nodega gandrīz visa Līgatnes fabrika. Dažas dienas vēlāk nodega Juglas papīrfabrika. Fabrikas administrācijas un policijas izmeklēšanas rezultātā konstatēja, ka ugunsgrēks Līgatnes papīrfabrikā sācies sarga Lindes nolaidības dēļ.

Pēc ugunsgrēkiem akciju sabiedrība nolēma pārdot Juglas fabriku un atjaunot Līgatnes fabriku. Tūlīt sāka meklēt jaunas mašīnas. Izrādījās, ka firma Skotijā, kas piegādāja Līgatnei mašīnas 1858. gadā, arī 1883. gadā ražoja pilnīgi tādas pašas mašīnas, bez konstruktīviem uzlabojumiem.

Nebija nejauši, ka akciju sabiedrības vadība izvēlējās tieši Līgatni, lai te atjaunotu ražošanu. Līgatnei bija vairākas priekšrocības;

- ✓ tīrs ūdens,
- ✓ lētākās lupatas,
- ✓ lētāks darbaspēks. (5, 1.lpp.)

Līdz 1891. gadam visas kravas pārvadāja ar zirgiem. 1890. gadā pārvadāja pavisam 500 tūkstoš pudu kravas. Apmēram 70 km garo ceļu līdz Rīgai veica 1 – 2 dienās. 19. gs. 90. gados vispirms fabrikas telpas un vēlāk arī dzīvokļus sāka apgaismot ar elektrību. Līgatnē ražoto papīru pārdeva visā cariskās Krievijas teritorijā. Līdz 1913. gadam papīru uz ārzemēm neizveda. Pēc papīra ražošanas atjaunošanas 1885. gada līdz 1913. gadam papīru ražoja arvien vairāk. (6, 1.lpp.)

1891. gadā šaursliežu dzelzceļš (6 km) savienoja fabriku ar Rīgas-Pleskavas dzelzceļu, pie kura a/s uzcēla Līgatnes dzelzceļa staciju un noliktavas. 1914. gadā fabrika ražoja 6017 t papīra, bija nodarbināti apmēram 700 strādnieku. 1. pasaules kara laikā lielākā daļa iekārtu tika evakuēta uz Maskavu. Neatkarīgās Latvijas laikā 1935. gadā fabrika ražoja 5432 t papīra, pildīja pasūtījumus apmēram 100 šķirņu papīru piegādēm – no zīdpapīra līdz blīvam kartonam, pārsvarā eksportam. 1923.-1983. g. paši gatavoja arī kokmasu. Pēc 2. pasaules kara daļēji izpostītā fabrika tika atjaunota, 1952. gadā uzstādīta ceturtā papīrmašīna. 80. gados ražoja 16 papīra šķirnes (plāno tipogrāfijas, zīmēšanas, rakstāmo, čaulīšu u.c. papīru) un 14 veidi papīra izstrādājumus.

Līgatnes fabrikas strādnieku darba un dzīves apstākļi laika posmā līdz 1884. g. ugunsnelaimei bija joprojām smagi un to uzlabošana atkarājās pilnīgi no fabrikas īpašnieka – akciju sabiedrības labās gribas, jo Krievijā vēl sociālā likumdošana bija nenozīmīga un nedaudzie noteikumi strādnieki stāvokļa uzlabošanai netika ievēroti, jo par to nepildīšanu nevienu nesauca pie atbildības. Strādnieku skaits Līgatnē ar katru gadu pieauga 1865.-1885. g. periodā, tāpat kā pieauga fabrikas produkcija. Lielākais strādnieku vairums Līgatnē bija latvieši. Līgatnes fabrikas administrācija centās panākt, lai strādnieki bērni neaizklīstu no fabrikas, bet saistītos turpat darbā, kas tajā laikā arī parasti notika. Tāpēc fabrikas vēsturē ir bijuši periodi, kad fabrikai pietika savu strādnieku un ka no ārpusē iekļūt tajā bija grūti. (44)

Līgatnes strādnieku stāvokli uzlaboja tas, ka strādnieki lietošanā saņēma bezmaksas dzīvokli, apgaismošanu un malku. Arī par ārstēšanos un mācībām skolā nebija jāmaksā. (6, 1.lpp.)

Veselībai kaitīgos darba apstākļos vislabāk raksturo notikumi 90. gados, kad bija smagi saslimšanas gadījumi lupatu šķīrotavā. Katru dienu ar drudzi un galvassāpēm saslima daudzas tur strādājošas sievietes. Deviņas no saslimušajām nomira. Aicinātie ārsti nenoskaidroja saslimšanas cēloņus. Lupatu šķīrotavu pēc šī gadījuma izvēdināja un dezinficēja ar kaļķiem, un strādnieki bija spiesti darbu turpināt tādos pašos apstākļos. Strādnieki bieži cieta nelaimes gadījumos. Akti par strādnieku sakropļošanu rāda, ka darbs pie mašīnām bija ļoti bīstams: vismazākās neuzmanības rezultāts bija kāju vai roku zaudēšana. Zināmi vairāki gadījumi, kad pie tvaika katlu tīrīšanas strādājošie karstumā zaudēja samaņu un apdega. Bieži šādi nelaimes gadījumi beidzās ar strādnieka nāvi. Ja strādnieki bija sakropļoti, tad tos norīkoja citā darbā: par apkopējiem, sargiem. 20. gs. sākumā sakropļotais strādnieks labākajā gadījumā saņēma vienreizēju pabalstu. Pēc tam viņam bija jāmeklē darbs citur, un jāatbrīvo dzīvoklis, tas nozīmēja, ka jāaizbrauc no Līgatnes. (7, 1.lpp.)

Kā zīmīgu piemēru var minēt Līgatnes papīrfabrikas administrāciju, kas vēl 19. gs. otrajā pusē saviem strādniekiem uzspieda patriarhālus nosacījumus. Daudz kas fabrikā bija aizgūts no feodālās muižas tradīcijām un dzimtbūtnieciskiem principiem. Strādniekiem bija pavēlēts uzņēmuma direktorus uzrunāt par lielkungiem, strādnieku bērniem vajadzēja tiem bučot roku. Valdīja bezierunu paklausība. Bez direktora atļaujas strādnieks nedrīkstēja precēties, īpaši, ja tas bija nodomājis sievu ņemt no meitām, kas nestrādāja fabrikā. Valdīja pamatprasība, ka fabrikas ļaudīm jāprecas savā starpā, jo tad vieglāk bija nokārtot strādnieka dzīvokļa jautājumu. Administrācija centās strādniekus norobežot no apkārtējās pasaules. Strādnieku pases tika atņemtas un turētas kantorī, un pat galvasnaudu pagastiem nomaksāja fabrikas administrācija. Pēc tam šo naudas summu atvilka no strādniekiem izmaksājamās algas. Visas iekšējās nesaskaņas un pārpratumus izšķīra fabrikas administrācija. Par lielu

noziegumu tika uzskatīt, ja kāds strādnieks ar savu sūdzību griezās tiesā. Patriarhālisma gars 19. gs. beigās visvairāk saglabājās tajos uzņēmumos, kas strādniekiem bija iekārtojuši savus īres dzīvokļus un veikalus. Tomēr ražošanas koncentrācijas rezultātā uzņēmēja un strādnieka attiecības arvien vairāk kļuva pastarpinātas un it kā anonīmākas. Starp darba devēju un strādnieku nostājās uzņēmēja interešu paudžs un realizētājs – ierēdnis. Fabrikā tas parasti bija meistars, bet citās nozarēs – darba devēja pieņemtais darba vadītājs. Notika pāreja no mazā uzņēmumā valdošā personiskā patriarhālisma uz sekundāro patriarhālismu, kas raksturīgs lieluzņēmumam, un tas izpaudās dažādās birokrātiskās formās.

Lai uzturētu šīs attiecības, saglabātu kvalificēto darbaspēku, uzņēmēji cēla strādniekiem īres dzīvokļus, ierīkoja skolas bērniem, palīdzības kasēs iemaksāja daļu naudas, paklausīgiem strādniekiem dažreiz izmaksāja nelielas naudas summas, par ilgiem darba gadiem piešķīra dāvanas, organizēja strādniekiem par brīvu dažādus svētkus, noturēja dievkalpojumus utt. Tas viss sastopams 19. gs. ievērojamāko uzņēmumu : Līgatnes papīrfabrikas – administrāciju darbībā. Tātad darba devēji strādnieku interesēs darīja daudz kā tāda, ko neviens likums no viņiem neprasīja. (23, 219. lpp.)

Tagadējās fabrikas galvenā ēka tika pabeigta līdz 1830. gadam (pirmā papīrmašīna tika iedarbināta 1849. g.). Ap 1834. g. arī fabrika ieguva vietas nosaukumu Līgate pēc Līgates upītes nosaukuma. Strādnieku ciemata vecākās ēkas celtas 1838. g., taču šodien kopumā skatāmā apbūve jāsaista ar 1888. g., ko var uzskatīt par ciemata plānveida apbūves sākumu. (17, 122.-123. lpp.)

1862. g. pie fabrikas nodibināja vienklasīgu skolu strādnieku bērniem, kurai 80. gados ierādīja dažas telpas strādnieku dzīvojamā ēkā. (42, 147. lpp.)

Visintensīvākā apbūve notika 19. gs. 80. un 90. gados, kad ievērojami pieauga Līgatnes papīrfabrikas ražošanas apjoms un strādājošo skaits. 19. gs. pēdējā desmitgadē ik gadus uzcēla vismaz vienu dzīvojamo ēku. Centra apbūve veidojusies no fabrikas ēku kompleksa ar raksturīgo ražošanas celtnu arhitektūru, no fabriku īpašnieku un administrācijas dzīvojamām mājām, kas izvietotas savrup un celtas eklektikas stilā, kā arī no baraku tipa koka būvēm papīrfabrikas strādniekiem. Dzīvojamo ēku celtniecībā par sienu materiālu izmantots koks, jo papīra fabrikai piederēja savs meža fonds, kas tikai 1958. g. ieskaitīts valsts mežu fondā. (43, 138. lpp.)

Izmantoti no Straupes vestie tēstie baļķi. Saglabājies šo pilsētībūvniecisko struktūru sākotnējais plānojums. Tas ir tipisks 19. gs. strādnieku ciemats, bet tolaik, kad tas bija uzcelts, šīs strādnieku barakas bija vienas no modernākajām Eiropā. Katram strādniekam bija dzīvoklis ar vienu istabu un atsevišķu ieeju. Katram bija divi dārziņi – pie mājas augļu dārzs,

tālāk – dārziņš saknēm. Katras barakas galā bija trīsistabu dzīvoklis ar vannu priekšniekiem un meistariem. Ēkas bija celtas pēc visām tā laika tehnikas un higiēnas prasībām. (13, 5.lpp.)

Līgatnē ražoto papīru labprāt pirka – cariskajā Krievija to uzskatīja par labāko. Vairākās izstādēs fabrikas īpašnieki saņēma sudraba un zelta medaļas, 1894. g. Pēterburgā Līgatnes fabrikai piešķīra lielo zelta medaļu, bet 1896. gadā – Viskrievijas Mākslas un rūpniecības izstādē visaugstāko apbalvojumu – tiesības uz fabrikas ražojumiem attēlot cara ģerboni. Krievu-japāņu kara laikā un pirmā pasaules kara laikā Līgatne bija vienīgā papīru fabrika Krievijā, kur izgatavoja ļoti vērtīgu papīru ģenerālštāba kartēm. (7, 1.lpp.)

1915. gada beigās un 1916. gadā fabrikā strādāja viena papīrmašīna, kas ražoja augstākās kvalitātes papīru armijas kartēm un citām vajadzībām. (9, 1. lpp.)

Fabrikas strādnieku faktiskā alga bija tomēr augstāka par minimālo, jo viņi saņēma vēl dažas naturālijas: dzīvojamās telpas ar klētiņu un pagrabu malku apkurināšanai, medicīnisko palīdzību (par zālēm bija jāmaksā) un bērniem skolu. Visas šīs labierīcības līdz 1884. gadam gan vēl bija nožēlojamas un primitīvas, salīdzinot ar vēlākajiem gadiem. Pēc būtības dzīvojamās telpas, ko fabrika piešķīra strādniekiem, bija tikai šķietami bezmaksas, jo to vērtību fabrikas īpašnieki ar uzviju atguva, atbilstoši samazinot darba algu. (46)

Darba alga Līgatnes strādniekiem bija visai zema: ja Latvijas tā laika lielākajos uzņēmumos maksāja līdz 20 rubļiem mēnesī, tad Līgatnē darba alga bija no 6,5-12 rbļ. mēnesī. (6, 1.lpp.)

Darba laika ilgums strādniekiem bija nenormēts un balstījās uz vecām tradīcijām vai fabrikas vadības atsevišķiem rīkojumiem, jo pirmais likums par strādnieku darba laiku izdots tikai 1877.g. Septiņdesmitajos gados par normālo darba laiku Līgatnes fabrikā uzskatīja no 5 rītā līdz 7 vakarā ar 1^{1/2} stundas pārtraukumu brokastīs un 1 stundas pārtraukumu pusdienās, vai kopā 12 1/2 ievests vēl 1/2 launaga pārtraukums līdz ar to nolīdzinot maiņas un dienas strādnieku darba ilgumu.

Bet šīs oficiālās 12 darba stundas nebija saistošas fabrikas vadībai. Ja bija darbs, meistars varēja paturēt darbā daļu vai visus strādniekus uz vairākām stundām. Par šo virsstundu darbu strādnieki nekādu atlīdzību nesaņēma.

Līgatnes strādnieku bērnu bezkontroles ekspluatācijā ienesa zināmas pārmaiņas Krievijas valdības 1882. g. 1. jūlija likums par mazgadīgo strādnieku aizsardzību. Sakarā ar šo likumu, bērnus jaunākus par 12 gadiem fabrikās un rūpnīcās bija vispār aizliegts nodarbināt. Mazgadīgajiem strādniekiem no 12-15 gadu vecumā par maksimālo darba laiku noteica 8 stundas diennaktī. Tos nedrīkstēja nodarbināt naktīs no 22-iem līdz 5-iem, svētdienās un svētku dienās, tāpat aizliedza tos likt pie darbiem, kas bērna organismam ir pārāk noguroši un

kaitīgi. Lai šo likumu fabriku īpašnieki ievērotu, bija paredzēts sods par tā neievērošanu līdz 100 rubļiem vai 1 mēnesi aresta, kā arī ievēda fabriku inspektoros. (44)

1882. gada atskaite par strādniekiem sniedz ziņas par strādājošo vecumu un darba dienas ilgumu. Tai laikā fabrikā strādāja bērni un jaunieši: 3 strādnieki 10-12 gadus veci, 17 strādnieki 12-15 gadu veci. Pieaugušiem darba dienas garums bija 14 stundas, t. i., no plkst. 5.00 līdz plkst. 19.00; 10-15 gadus veciem pusaudžiem bija jāstrādā no plkst. 6.00 līdz plkst. 18.00. (6, 1.lpp.)

20. gs. pirmajos gados arvien saasinājās pretrunas starp strādniekiem un kapitālistiem. Arī Līgatnes strādnieku stāvoklis pasliktinājās.

Strādnieki strādāja 12 – 14 stundas dienā. Bieži vien fabrikanti spieda strādniekus strādāt svētdienās un virsstundas par parasto atalgojumu. Ļoti daudz izmantoja sievietes un bērnu darbaspēku, maksājot par līdzīgu un to pašu darbu daudz mazāku atalgojumu nekā vīriešiem. Vīrieši vidēji par 12 – 14 stundu darba dienu nopelnīja 40 – 80 kapeikas, bet sievietes tai pašā laikā saņēma 25 – 50 kapeikas dienā. (7, 1.lpp.)

1865. gada aprīlī Līgatnes papīrfabrikas mašīna izgatavoja pirmo papīru, kas bija paredzēts sabiedrības rēķiniem, un tikko iegādātās rūpnīcas bilance izskatījās šādi: aptuveni 9 mēnešu laikā izgatavotas 587 255 mārciņas papīra. Produkcijas noieta summa bija 51 812.45 rubļi. Abas fabrikas nopietnā darbā gadu no gada paplašināja un uzlaboja ražošanu, un 1883. gadā, 25 gadus kopš akciju sabiedrības dibināšanas, uzņēmums bija sasniedzis šādus rezultātus: Kopējā noieta summa bija 700 548.91 rublis. Līgatnē bija nodarbināti aptuveni 200 strādnieki. 1884. gada sākumā sabiedrību skāra smaga nelaime. Naktī no 5. uz 6. janvāri. (46, 74. lpp.)

Īsā laikā, pēc mazāk nekā gada, Līgatnes jaunā papīrfabrika pacēlās kā fenikss no pelniem. Jau 1885. gada 2. februārī varēja sākt ražošanu, un, pateicoties izdevīgajam izvietojumam, Līgatne drīz kļuva par paraugrūpnīcu. Jaunās, modernās tehniskās iekārtas un nenogurstošā rūpība un apzinība, ar kādu tika pildīti ienākošie pasūtījumi, Rīgas papīrfabrikas akciju sabiedrībai ātri vien nodrošināja ievērojamu noieta lielajā Krievijas impērijā un spožu slavu tālu aiz tās robežām. Ņemot vērā lielo pieprasījumu pēc fabrikas ražojumiem, 1889. gadā sabiedrība nolēma iegādāties otro papīra ražošanas iekārtu, kura sāka darbu 1891. gada 20. aprīlī. Kad pēc vairāku gadu pūlēm 1891. gada 26. novembrī beidzot tika atklāta par sabiedrības līdzekļiem būvētā Līgatnes stacija uz Pleskavas – Rīgas dzelzceļa līnijas, uzņēmums saņēma papildu ierosmi. Ja līdz šim visus ražojumus vajadzēja vest ar zirgu pajūgiem 65 km līdz Rīgai un visām izejvielām vajadzēja mērot to pašu ceļu atpakaļ, tad tagad bija iespējams visas kravas saņemt un nosūtīt jau Līgatnes stacijā, kas atrodas tikai 6 km attālumā no rūpnīcas. Lielās noliktavas, kuras sabiedrība bija uzbūvējusi stacijā, un atsevišķi

sliežu atzari atviegloja apjomīgo nosūtīšanas darījumu kārtošanu. Kad nebija vairs jūtama lēnās pajūgu satiksmes ar Rīgu bremzējošā ietekme, sabiedrība varēja droši atbildēt uz aizvien pieaugošo pieprasījumu pēc tās ražojumiem, ieviešot trešo papīra ražošanas iekārtu. Palielinoties papīra ražošanas iekārtu skaitam, attiecīgi tika paplašinātas telpas un uzbūvētas daudzas jaunas ēkas. Piemēram, lai varētu darbināt 3. papīra ražošanas iekārtu, tā dēvētā “palīgrūpnīca” tika pilnīgi pārbūvēta un kļuva par patstāvīgu un no galvenās rūpnīcas neatkarīgu vienību, kura sāka darbu 1896. gada 31. martā. Reizē ar rūpnīcas iekārtu paplašināšanu bija jābūvē jauni dzīvokļi pastāvīgi pieaugošajam darbaspēkam. Tā kā sabiedrības vadība higiēnas apsvērumu dēļ nevēlējās veidot pārāpdzīvotus strādnieku kvartālus, tad, neraugoties uz augstajiem papildu izdevumiem, strādnieku mājas centās būvēt zināmā attālumā citu no citas, veselīgā, mežotā apkārtņē, un rūpnīcai piederošais zemesgabals drīz vien kļuva par mazu, sabiedrība bija spiesta pastāvīgi palielināties, iepērkot kaimiņos esošo zemi. Pēc tam sekoja virkne laimīgu gadu, kuru gaitā uzņēmums zēla, pateicoties mērķtiecīgai vadībai un visa tirdzniecības un tehniskā personāla pašizliedzīgam un nenogurstošam darbam, kura drošs balsts bija pieredzējuši un strādāt gribīgi strādnieki. Nelietojot mākslīgus līdzekļus, reklāmu un tirgus skaļumu, tikai un vienīgi ar labu produkciju, nelokāmu iekšējo organizāciju, stingru un korektu attieksmi pret klientiem, ievērojot principu, ka līdzās pašu ieguvumu saglabāšanai pēc labākās sirdsapziņas ir jākalpo arī klientu interesēm, iespējami ņemot vērā viņu īpašās vēlmes un vajadzības, uzņēmums iekaroja vienu pozīciju pēc otras tik ilgi, kamēr Rīgas papīrfabrikas akciju sabiedrība neapšaubāmi ieņēma pirmo vietu, un lielajā impērijā nebija nevienas tik nomaļas vietas, kurā nebūtu pazīstams un netiktu augstu novērtēts papīrs, ko sauca vienkārši “Рижская бумага”. Labi izprotot priekšrocības, ko sniedz uzdevumam piemērots, uzticams darbaspēks, sabiedrība jau no pirmsākumiem centās izveidot pastāvīgu, apmierinātu strādnieku kodolu. Tādēļ liela uzmanība tika pievērsta mājīgiem strādnieku dzīvokļiem ar zemi augļu un sakņu dārziem un strādnieku dzīves atvieglošanai ar dažādu labklājības veicināšanas pasākumu palīdzību. Šos centienus sekmēja noslēgtā atrašanās vieta, un tādējādi izdevās izveidot pastāvīgu strādnieku kodolu, kurš no paaudzes paaudzē, pastāvīgi iekšēji atjaunojoties un augot papīra ražošanas atmosfērā, bija čakls ražošanas un apdares uzņēmuma pamats. Jo tas nemīdīs zemē bagātīgus līdzekļus, un bez tā nestrādās pat vispilnīgākās iekārtas. Arī 1905. gada nemieri, kuri Rīgas un citu pilsētu rūpnīcās noritēja asā, pat asiņainā veidā, Līgatnē pagāja bez ievērojamiem satricinājumiem. Visvairāk par to jāpateicas direktoram *Vilhelmam Mencendorfam* (*Joahima Aleksandra Mencendorfa*, viena no sabiedrības dibinātājiem, dēlam), kuram īpaši rūpēja strādnieku labklājība, ko viņš pierādīja ar neskaitāmiem labklājības veicināšanas pasākumiem, un kurš arī šoreiz atrada īsto ceļu uz sapratni ar strādniekiem. (46, 76. lpp.)

3.1.1. Latvijas rūpniecības strādnieku sociālais portrets 1900.-1914.g.

1900. gadā ar labi apmācītiem kadriem un ar modernu tehniku nodrošinātajā Līgatnes rakstāmpapīra fabrikā (no 636 strādniekiem 270 bija sievietes) konstatēta simtprocentīga lasīt- un rakstītprasme, bet citā lielā nozares uzņēmumā – akciju sabiedrības jaunajā Baltijas celulozes un papīra fabrikā (194 strādnieki, to skaitā 51 sieviete) 1896./97. gadā kopējais lasīt- un rakstītpratēju skaits sasniedza tikai 87,6 % (vīriešiem 91,6 %, sievietēm 76,5 %), kas negatīvi ietekmēja izglītības līmeņa rādītājus nozarē kopumā.

Tradicionāli tieši Rīgas apriņķis bija līdera pozīcijās rakstāmpapīra ražošanā Latvijā. Tas izpaudās arī izglītības līmeņa rādītājos galvenajā šīs nozares uzņēmumā Līgatnē un arī otrajā vecajā, bet mazākā ražotnē – „Ed. Brunss un Ko” papīra fabrikā Ulbrokā netālu no Rīgas, kur strādāja 94,0% lasīt- un rakstītpratēju. (1, 15.-16. lpp.)

Pārējā Latvijas teritorijā zināmas tikai divas fabriku skolas (Vidzemē – Līgatnes rakstāmpapīra fabrikas skola un Kurzemē – pie O. Grotusa stikla fabrikas Ventspils apriņķa Puzes pagastā. (1, 28. lpp.)

Ne velti Līgatnes rakstāmpapīra fabrikas apkaimē pazīstams izteiciens: „*Līgatnes strādnieks vairāk nodzer alu un šnabi kā zemnieka zirgs ūdeni.*”

No daudzu strādnieku slimīgās aizraušanās ar alkoholu ievērojami pelnīja krodzinieki. Tāpēc viņi centās izdomāt visviltīgākos paņēmienus, lai iegūtu iespējami vairāk naudas. Vispirms vajadzēja ievilināt strādnieku dzertuvē. Viens krodzinieks solīja vairāk alkohola izsniegt „uz krīta”, cits piedāvāja par velti uzkožamos, trešais nostājās pie kroga durvīm, noņēma cepuri un klanījās strādniekiem jau pa gabalu, lai tikai tie ienāktu dzertuvē. Dažā dzertuvē līdz ar pasūtīto dzērienu pasniedza novārītus, stipri sālītus pelēkos zirņus. Šādai maltītei vajadzēja radīt klientam papildus slāpes un tā nodrošināt iespēju pārdot kādu lieku alus kausu. Krodzinieki neapmierinājās ar to, ka daži strādnieki nodzēra saņemto naudu. Tika darīts viss, lai dzertgribošu ievilkta nebeidzamā parādu tīklā. Ja strādniekam deva dzert uz parāda, tad tas nozīmēja, ka viņam bija „stenka”.

Juridiski krodzinieks gan nebija tiesīgs izsniegt dzērienu uz parāda vai pret iekļītajām mantām. Lai apietu šo noteikumu, krodzinieks lika strādniekam dot parakstu, ka iekļītajās mantas viņš ir pārdevis. Puses vienojās, ka strādnieks pēc noteikta laika, tas ir, algas saņemšanas dienā, mantas varēs izpirkt. Taču, ja strādniekam nebija nekādas vērtības mantas, ko krodziniekam „pārdot”, arī šāds klients varēja saņemt alkoholiskos dzērienus. Tikai tad viņam bija jādod paraksts, ka parāds radies, ņemot dažādas pārtikas preces. Krodzinieks šādā gadījumā uzmeklēja savu parādnieku algas izmaksātāju un iekasēja strādnieka nodzerto naudas summu tieši no tā. Algas izmaksātāji savukārt šādu sadarbību atbalstīja, jo tā viņiem bija izdevīga. Starp krodzinieku un algas izmaksātāju bieži pastāvēja līgums par to, ka

pēdējais saņēms no krodzinieka par katru šādā veidā iekasēto rubli desmit kapeikas. Presē atzīmēts, ka bieži vien algu izmaksas dienās algas izmaksātājs no krodzinieka saņēma 30 un pat vairāk rubļu. Vēl tika izmantots tā saucamais galvinieku iestādījums. Galvinieks bija saistīts ar krodzinieku. Viņš krodziniekiem tā strādnieka klātbūtnē, kurš gribēja dabūt alkoholu uz „*krīta*”, galvoja, ka šis strādnieks „*cālumga*” dienā samaksās. Šādi galvinieki uzradās katrā uzņēmumā. Ja arī strādnieks pie galvotājiem un apkārtējiem krodziniekiem bija zaudējis uzticību, tad atlika vēl iespēja, ka viņam alkoholu nopirka darbabiedrs, kuram bija nauda vai arī bija jau minētā „*stenka*”. (1, 66. lpp.)

19. gadsimta otrajā pusē Līgatnes rakstāmpapīra fabrikas administrācija darbā negribēja pieņemt sievietes, kas ārpus laulībām bija dzemdējušas bērnus. Šādos gadījumos fabrikā darbā pieņēma vienīgi tad, ja bija liels strādnieku trūkums. Pret ārļaulību dzimušajiem, ja tie nenāca no sabiedrības turīgās daļas, bija sastopama dažādu ierēdņu negatīva attieksme. Viņi piedzīvoja arī apkārtējās sabiedrības nereti nievājošu izturēšanos. Tā sākās jau ar to, ka šādus bērnus oficiālajos dokumentos atzīmēja ne ar tēvvārdu kā laulībā dzimušos, bet gan ar mātes: Mades, Trīnes un Edes dēls un tamlīdzīgi. Ārļaulībā dzimušos bērnus gan juridiskajos dokumentos, gan latviešu sarunu valodā bieži vien dēvēja par „*bandasbērniem*”. Tāds apzīmējums tiem bija 1819. un 1849. gada zemnieku likumos. Pieņemot šādu jauniešu skolā vai darbā, pret to sabiedrības locekļi nereti vērsās ar ziņkārīgu piesardzību utt. 1849. gada likuma 1171. paragrāfs formāli šādus bērnus ņēma savā aizsardzībā: „*Kas bandasbērniem to pārmet, ka tie bandasbērni, jeb kas citu cilvēku izsmej dēļ viņa amata jeb maizes pelnīšanas, tas tāpat strāpējams kā tāds, kas darījis to, par ko māca.*” Tomēr sabiedrības psiholoģisko spiedienu uz personu ar likumu pantu nevarēja atcelt. Autors atļaujas izteikt pārdomas, kuras gan faktiskā materiāla nepietiekamības dēļ nevar pārvērst par pamatotu secinājumu: dažādās strādnieku protesta akcijās sastopams daudz ārļaulībā dzimušo. To skaits šādos pasākumos, šķiet, ir lielāks nekā ārļaulībā dzimušo vidējais īpatsvars visā Latvijas strādniecībā. Domājams, tas tāpēc, ka šajos strādniekos vairāk bija uzkrājies neapmierinātības, ko viņiem sagādājušas līdzcivīku nodarītās morālās pārestības. (1, 94.-95. lpp.)

Par antiliberālās vadības spilgtu piemēru var minēt attiecības Līgatnes rakstāmpapīra fabrikā. Šajā uzņēmumā vācu tautības īpašnieki un administrācija centās savā pārziņā stingri turēt arī strādnieku personisko dzīvi. Strādniekiem fabrikas direktorus vajadzēja uzrunāt par lielkungiem, strādnieku bērniem tiem vajadzēja skūpstīt roku. Arī pašiem strādniekiem tas bija ieteicams. Vecās paaudzes strādnieki vēl pat pēdējos gados pirms Pirmā pasaules kara skūpstīja roku fabrikas administrācijas pārstāvjiem. 19. gadsimta 60.-80. gados bez direktora atļaujas ne strādnieks, ne arī viņa bērni nedrīkstēja aiziet no fabrikas un sākt strādāt kādu citu darbu. Bez rūpnieka atļaujas strādnieks nedrīkstēja pat precēties, it sevišķi ar sievieti, kas

nestrādāja tajā pašā uzņēmumā. Galvenā prasība bija, lai strādnieki precētos savā starpā, tādējādi administrācijai bija vieglāk strādniekus apgādāt ar dzīvokļiem. Administrācija raudzījās arī, lai jaunie strādnieki ievērotu pastāvošās morāles normas. Īpaša uzmanība pievērsta, lai strādnieki nezagtu. Zināms, ka jauno strādnieku pārbaudei direktors mēdzis kaut ko pat nolikt zelta piecu rubļu gabalu un tad vērojis, vai strādnieks administrācijai ziņos, kad naudu atradīs. Raksturīgi, ka uzņēmumā darbā reti pieņēma sievietes, kurām bija ārlaulības bērns. Administrācija rūpējās, lai strādnieki pēc iespējas mazāk kontaktētos ar cilvēkiem ārpus fabrikas. Šinī nolūkā administrācija par strādniekiem nomaksāja pat viņu pagasta nodokļus. Saprotams, ka šo naudu vēlāk atskaitīja no strādnieku darba algas. Visus konfliktus fabrikas administrācija centās nokārtot uzņēmumā. Par lielu pārkāpumu tika uzskatīts, ja strādnieks taisnību meklēja ar tiesas palīdzību. (1, 122.-123. lpp.)

Daudzos uzņēmumos pat tika kultivēta kārtība, kas noteica administrācijas pārstāvjiem runāt svešvalodā. Tā Līgatnes rakstāmpapīra fabrikā ierēdņiem kantorī bija noliegts sarunāties latviski. Ārzemju speciālisti parasti negribēja vietējā strādniekā saskatīt sev līdzīgu. Strādnieku viņi nicināja ne tikai tāpēc, ka tā arodzināšanas bija zemākas, bet – pēc viņu izpratnes – kā piederošu zemākai tautībai. Savukārt arī vietējo strādnieku attieksme pret šādiem speciālistiem bija nicinoša, pat naidīga. Tādas pašas attiecības veidojās arī pret visu uzņēmumu, kura intereses tie pārstāvēja. (1, 130. lpp.)

Plašu ieskatu par Jāņu dienas svinēšanu 19. gadsimta otrajā pusē Līgatnes rakstāmpapīra fabrikā sniedz K. Baidiņas atmiņas: „*Fabrikas kungi Jāņos sarīkoja lielu uzņemšanu un cienāšanu, uz kuru ieradās visi fabrikas iedzīvotāji, vecs un vai jauns, liels vai mazs. Šajā dienā visiem vajadzēja būt ar jaunām vai vismaz tūri izmazgātām drēbēm mugurā; sievietes sev pašuva jaunas katūna kleitas un parasti turēja noslēpumā, ko katra šūs. Tā kā tuvējos veikalos drēbju nebija, tad gaidīja pauniniekus. To bija divi vai trīs, kas visus arī apģērba. Citi gāja arī uz Cēsīm kaut ko nopirkt .. Uzturējāties kungu mājas zālē vai ēdamistabā, bet citi arī ārā. Kad bērniem nāca miegs, vecāki tos nolika turpat dārzā, celiņu malās, lai guļ. Neviens projām negribēja iet.*”

Jāņu svinēšana sākās tā: visu nedēļu jau pinām kroņus, jaunieši meklēja Jāņu zāles, bet lielie pina kroņus. Visi to nedēļu līgojām. 24. jūnija vakarā, ap plkst. 5-m, izšāva ar bisi par zīmi, ka jāpošas svētkiem. Pirmo reizi šāva, lai sataisās, otro, ka jāiet uz svētkiem. Iepriekš jau katrai ģimenei izsniedza savu daudzumu bulku un desu. Lieliem deva 2-3 bulkas un 4 desas, bet bērniem divus kliņģerus un desu. To sanesa mājā jau pirms balles. Kad bija dota zīme pulcēties, tad visi kopā gājām līgodami no dzīvokļiem ārā uz kantori, kur kungi [administrācijas pārstāvji. – J.B.] jau gaidīja priekšā. Pasniedzām viņiem vainagus, un tad visi ar mūziku gājām uz svētkiem sagatavotu vietu. Tā bija kur nu kuro reizi, vai nu kādā

spīķerī, kroga zālē, Ķīberkalna kungu mājā, vai citur. Alu veda no Straupes, kviešalu vai bairīti. Kviešualus bija saldāks un plānāks, to deva sievietēm un bērniem; bairīti bija stiprāks. Šnabi deva visu nakti pie bufetes, kur ierēdņi to izdalīja. Varēja dzert, cik kuram patīk. Izdzēra glāzi, pagāja nost un gāja atkal klāt. Kam bija savs trauciņš, varēja pieliet alu un aiziet iedzert kaut kur tālāk. Ģimenes cilvēki nosēdās kaut kur ārā, nemaz dančos negāja .. vēlāk dejām sagādāja ragu mūziku. Un tad sievas līgoja, vai, kā līgoja! Cauru nakti līdz rītām. Tad gājām visi mājās. Ierēdņiem un meistariem deva siltas brokastis, tie brokastoja līdz vieniem. Pēcpusdienā jaunie sagāja atkal Ķīberkalnā dancot. Tur bija tāds ļoti glīts laukumīņš kalna virsū. Citiem jau gan 25. jūnija vakarā bija jāiet darbā, jo mašīnas laida vaļā plkst. sešos. (1, 132.-134. lpp.)

Slokas Baltijas celulozes un papīra fabrikas administrācija 1913. gada Jāņos ap 900 uzņēmuma strādnieku pacienāja ar alkoholu, desu un sieru. Iedzērušies strādnieki pateicībā skūpstīja direktoram roku. Līdzīgi pasākumi, kuru sarīkošanu rosināja gan pastāvošās tradīcijas, gan arī doma uzlabot uzņēmēju un strādnieku attiecības, tika organizēti daudzos Latvijas rūpniecības uzņēmumos. Latvijas uzņēmēji centās kaut vai reizi gadā sarīkot saviem strādniekiem kādu izpriecu uz sava rēķina. Ļoti bieži šādi pasākumi bija saskaņoti ar jau aprakstītājiem, visiecienītākajiem strādnieku svētkiem – Jāņiem. (1, 134. lpp.)

Grandiozi, ar daudzu strādnieku piedalīšanos tika atzīmētas Līgatnes rakstāmpapīra fabrikas īpašnieku un vadītāju jubilejas. (1, 135. lpp.)

Līgatnes rakstāmpapīra fabrikas slimnīcā – 26 gultas. Kas attiecas uz Līgatnes rakstāmpapīra fabrikas slimnīcu, kura atradās lauku apvidū un tuvumā nebija pilsētas slimnīcu, ne arī bija pieejami ārsti, tā strādnieku dzīvē ieņēma svarīgāku vietu nekā Rīgas fabriku slimnīcas. (1, 209. lpp.)

Līgatnes rakstāmpapīra fabrikas slimnīcā – pat 58 slimnieki. (1, 210. lpp.)

Jāatzīst, ka vienīgi Līgatnes rakstāmpapīra fabrikā medicīniskā palīdzība strādniekiem ir bijusi nepieciešamajā līmenī – vidēji 12,51 rbļ. gadā. (1, 217. lpp.)

3.2. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1914.-1945.g.

1914. gadā uzceļ viesu māju (tagadējais bērnu dārzs). 1914. gadā palaiž pirmo bobīnu griežamo mašīnu.

1915. gadā, sakarā ar 1914. gadā sākušos pirmo pasaules karu, uz Maskavu aizved divas papīrmašīnas.

1917. gada oktobrī uz Vologdu aizved pēdējo papīrmašīnu. 1917. gada 28. novembrī Ķempju baznīcā strādnieki pasludina fabriku par tautas īpašumu, nodibina kontroles komisiju ar Temmeru priekšgalā. 29. novembrī apcietina fabrikas vadītājus.

1918. gada 19. februārī vācu armija ieņem Līgatni. (29)

Viens no notikumiem cilvēces vēsturē bija 1914. – 1918. gada Pasaules karš. Pats par sevi saprotams, ka pirmie spēja atgūties izejvielas pārstrādājošie rūpniecības uzņēmumi. Tādas Latvijā ar tās bagātīgajiem mežu krājumiem bija, pirmkārt, papīra, kartona, celulozes un koksnes slīpšanas izgatavošanas rūpnīcas.

Uzņēmuma stāvoklis 1914. gada pirmajā pusē bija spožs. Augošais pieprasījums pēc kvalitatīva papīra no Krievijas, šķiet, nodrošināja tam daudzus turpmākos pieauguma un uzplaukuma gadus. Taču tad nāca karš. Sākumā tas skāra uzņēmumu tikai tādā veidā, ka valdība pieprasīja izraidīt visus Vācijas un Austrijas valstspiederīgos – 2 direkcijas darbiniekus, 7 meistarus, 2 kantoristus un 2 strādniekus, kopā 13 vīriešus, kā arī iesauca 65 armijas rezervistus, kuriem drīz sekoja vēl 30 vīri, un kļuva neiespējama iekārtu detaļu, izejvielu, ķīmikāliju utt. iepirkšana no līdzšinējām apgādes valstīm. Sākotnēji ražošana un produkcijas noieta netika traucēti. (46, 72. lpp.)

1914. g. sākās pasaules karš. Tā kā Līgatnes papīrfabrika saņēma izejvielas no ārzemēm, sākās traucējumi fabrikas darbā. 1914. un 1915. g. fabrika strādāja normāli. 1915. g. vasarā fabrikas administrācija saņēma cara valdības pavēli fabriku evakuēt uz Maskavu. Fabrikas strādnieki atteicās nomontēt mašīnas un vest projām. Tikai tad, kad fabrikas direktors apsolīja izmaksāt papildus 3 mēnešu algu, strādnieki bija ar mieru stāties pie mašīnu vešanas uz staciju. 1915. g. beigās un 1916. g. strādāja viena papīrmašīna, kura ražoja augstākās kvalitātes papīru armijas karam un citām armijas vajadzībām.

1917. g. 5. septembrī sākās Krievijas armijas atkāpšanās Rīgas frontē. Līgatni pārpludināja bēgļi, kuri pa daļai izlaupīja fabriku. 1917. g. oktobra sākumā evakuēja pēdējo papīrmašīnu uz Vologdu.

Pēc 1917. gada februāra revolūcijas fabrikā jūtamu pārmaiņu nebija: fabrika palika līdzšinējo akcionāru rokās. Pie papīrmašīnām un gludinātavā joprojām strādāja 12 stundas, bet algu maksāja par 15 stundām: pirmajās 2 stundās – 150%, pārējās 100%. Sestdienās darbu

beidza plkst. 12.00, bet svētkus svinēja 2 dienas. Gludinātavā bija garantēta dienas alga, tomēr strādāja arī uz akorda. Par dienas algu mazāk nemaksāja. Ja mašīna stāvēja, tad izmaksāja 50% no kategorijas algas. (9, 1.lpp.)

Viens no varenākajiem notikumiem cilvēces vēsturē bija 1914. – 1918. gada Pasaules karš. Tā izraisītajiem satricinājumiem tautu sociālajā un saimnieciskajā dzīvē bija vēl plašākas sekas nekā kara postījumiem, jo šie satricinājumi smagi skāra pat tās valstis, kuras nebija tieši piedalījušās asiņainajā cīņā. Cieta ne tikai Eiropa, cieta visa pasaule, un visas valstis, kuras gribēja nodrošināt savu pastāvēšanu mainītajos apstākļos, bija spiestas īstenot pārkārtojumus tautsaimniecībā.

Pats par sevi saprotams, ka pirmās spēja atgūties valstī atrodamās izejvielas pārstrādājošās rūpniecības nozares. Tātad Latvijā ar tās bagātīgajiem mežu krājumiem šīs nozares bija, pirmkārt, papīra, kartona, celulozes un koksnes slīpmasas izgatavošanas rūpnīcas. Jau pirms lielā kara šīm nozarēm bija ievērojama nozīme toreizējās Vidzemes guberņas tautsaimniecībā – tajā atradās 7 papīrfabrikas, 3 celulozes fabrikas, 9 kartona fabrikas un vairākas koksnes slīpmasas sagatavošanas rūpnīcas, kuru kopējā produkcija bija aptuveni 16 miljoni zelta rubļu.

Akciju sabiedrībai “*Rīgas papīrfabrikas*” piederošā Līgatnes papīrfabrika izstrādājumu kvalitātes ziņā neapšaubāmi ieņēma pirmo vietu ne tikai starp Vidzemes guberņas, bet starp visas Krievijas impērijas papīrfabrikām. No ziemeļu polāro jūru klintīm līdz Melnās jūras krastiem un no Baltijas jūras piekrastes līdz Klusajam okeānam profesionālā pasaule pazina un augstu vērtēja šīs rūpnīcas izstrādājumus un bez ierunām maksāja augstāku cenu par tās kvalitāti nekā par citu rūpnīcu izgatavoto papīru. Ceļotājs, kurš nepazīst šo valsti, pabraukdams garām Līgatnes stacijai 65 km attālumā no Rīgas, nenojauš, ka stundas gājienā ziemeļu virzienā viņu gaida viens no skaistākajiem valsts apvidiem, tā dēvētā “Vidzemes Šveice”. (46, 24. lpp.)

Šeit dažos vārdos jāatgādina šī vīra īpašie nopelni, kurš visas ilggadējās darbības laikā vienmēr bijis vispatiesākās pienākuma apziņas paraugs visiem līdzstrādniekiem, kura apdomīgajai vadībai uzņēmums ir parādā pateicību par lielu daļu panākumu, un kuram strādnieki saka paldies par virkni labklājības veicināšanas pasākumu. Pēc viņa ierosmes Līgatnē izveidoja: 1) skolu, kurā 1913. gadā strādāja trīs skolotāji un viena skolotāja un mācījās ap 200 skolēnu; skola bija paredzēta tikai Līgatnes fabrikā strādājošo vecāku bērniem, mācību spēku un līdzekļu izdevumus sedza sabiedrība; skolas 1. klasē bija 26, 2. klasē – 22, 3. klasē – 27, 4. klasē – 21, 5. klasē – 23, 6. klasē – 11 skolēni, kopā 130; 2) slimnīcu, kuru viņš kopā ar brāli uzbūvēja par pašu līdzekļiem, godinot mirušā tēva piemiņu; slimnīca tika apgādāta ar pilnu iekārtu, instrumentiem utt. un uzdāvināta sabiedrībai; tajā bija 32 gultas,

strādāja 1 ārsts, 1 feldšeris un 1 kopēja; 3) dzemdību iestādi “*Wilhelma*”, kuru viņš uzcēla par saviem līdzekļiem; tā tika aprīkota ar vismodernākajām higiēnas prasībām atbilstošām iekārtām un uzdāvināta sabiedrībai; šajā patvērumā, kurā vienlaikus varēja uzturēties 6 nedēļnieces un saņemt turpat dzīvojošas pieredzējušas vecmātes visrūpīgāko kopšanu un palīdzību, līdz šim pasaulē nākuši 600 bērni; strādnieki saņem visus ārstniecības līdzekļus bez maksas par sabiedrības līdzekļiem uzturētā aptiekā, kuru vada provizors; 4) klubs, kurā strādnieki un ierēdņi pēc darbadienas var rast mieru un atpūtu saviesīgā vakarēšanā un domu apmaiņā, un šad un tad viņiem ir iespēja lielajā teātra zālē baudīt labas izrādes un koncertus ceļojošo trupu priekšnesumā; apmeklētāju rīcībā bija arī ķeģļu celiņš, biljards un bibliotēka. Īpašās rūpes, ko Rīgas papīrfabriku akciju sabiedrība velta strādniekiem, ir novērtētas arī divās izstādēs, kurās tās īstenoties labklājības veicināšanas pasākumi guva visaugstāko atzinību. (46, 77.-78. lpp.)

Uzņēmuma stāvoklis 1914. gada pirmajā pusē bija spožs. Augošais pieprasījums pēc kvalitatīva papīra no attīstības pārņemtās Krievijas, šķiet, nodrošināja tam daudzus turpmākos pieauguma un uzplaukuma gadus. Taču tad nāca karš. Sākumā tas skāra uzņēmumu tikai tādā veidā, ka valdība pieprasīja izraidīt visus Vācijas un Austrijas valsts piederīgos – 2 direkcijas darbiniekus, 7 meistaros, 2 kantoristus un 2 strādniekus, kopā 13 vīriešus, kā arī iesauca 65 armijas rezervistus, kuriem drīz sekoja vēl 30 vīri, un kļuva neiespējama iekārtu detaļu, izejvielu, ķīmikāliju utt. iepirkšana no līdzšinējām apgādes valstīm.

Sākotnēji ražošana un noiets netika traucēti. 1914. gadā tika izgatavotas 15 043 860 mārciņas papīra. Noiets bija 2 718 580.73 rubļi, un sabiedrības bruto peļņa sasniedza 338 382.58 rubļus. 1915. gadā saskaņā ar militārās pavēlniecības rīkojumu visa rūpnīcas iekārta bija jāevakuē uz impērijas iekšzemi. Ņemot vērā to, ka rūpnīca neatradās tieši pie dzelzceļa stacijas, pēc ilgām pārrunām no mašīnu izvešanas atteicās, pavēlot evakuēt bronzas un vara detaļas no visām iekārtām, katlu armatūru, tvaika mašīnu galvas un cilindru vākus utt., respektīvi, atstāt iekārtas tādā stāvoklī, lai gadījumā, ja apgādu ieņemtu pretinieka armija, uzņēmuma darbu būtu iespējams atsākt tikai pēc ilgāka laika.

Evakuācija sākās 1915. gada septembrī un ilga līdz 1916. gada februārim, apklustot vienam rūpnīcas iecirknim pēc otra. Tikai pateicoties tam, ka uz 1. iekārtas tika izgatavots ģenerālstāba kartēm paredzētais papīrs, bija iespējams saņemt atļauju paturēt uz vietas šo iekārtu un ar to saistīto elektrības centrāli, jauno Zulcera tvaika mašīnu, daļu no lupatu ceha ar visām tam piederīgajām iekārtām, balinātavu, līmes vārtavu, remontdarbnīcas un, galu galā, arī izejvielu krājumus. (46, 89. lpp.)

Evakuācijas laikā uz Maskavu izveda: iekārtas un iekārtu daļas ar kopēju svaru 9160 pudi 150 000 zelta rubļu vērtībā, tostarp kartona līmēšanas iekārtas, papīra līmēšanas

iekārtas, 2. un 3. papīra ražošanas iekārtu, daudzu tvaika mašīnu metāla detaļas, 22 dinamomašīnas un motorus ar kopējo jaudu 560 ZS, kā arī visus bronzas, vara, misiņa un tērauda krājumus, aparātus, instrumentus, dzensiksnas utt. Atjaunojot rūpnīcu, patlaban notiek tieši šo iekārtu reevakuācija no Maskavas.

Tajā pašā laikā rūpnīcai bija jācieš daudzi kara radītie apgrūtinājumi. 1915. gada oktobrī šeit tika iekārtots kara hospitālis 120 ievainotajiem ar 3 ārstiem, 8 māsām, 7 virsniekiem un 12 rakstvežiem. Turklāt oktobra beigās ienāca 650 vīru liela Sibīrijas vezumnieku daļa ar 30 virsniekiem un 500 zirgiem. Armijas daļām pievienojas bēgļu straume, kas pārpludina Līgatni. Oktobrī bija jāuzņem: "palīgrūpnīcā" 240 bēgļi no Kurzemes un Lietuvas, roku darba rūpnīcā 100 bēgļi no Kurzemes un Lietuvas, un novembrī 250 bēgļi līnijpapīra cehā un 440 bēgļi saiņotavā, visi no Kurzemes un Lietuvas. Kaut gan darba apstākļi bija ārkārtīgi apgrūtināti, rūpnīca darbojās līdz vācu armijas ienākšanai Rīgā 1917. gada 3. septembrī. Tobrīd frontes līnija atradās 20 km uz dienvidiem no Līgatnes, kura joprojām atradās Krievijas pusē. Tad, gāžot *Kerenska* valdību, pie varas nāca boļševiki un sāka savu teroru. Rūpnīcu pasludināja par valsts īpašumu un iecēla strādnieku direkciju. 1917. gada 7. decembrī visa līdzšinējā vadība tika apcietināta un izsaukta kara tribunāla priekšā, un, neraugoties uz daudzajām veco strādnieku labvēlīgajām liecībām, daļēji notiesāta ar naudas un darba sodiem un brīvības atņemšanu.

Tūlīt pēc tam, kad 1917. gada 21. oktobrī tur iemitināto karavīru neuzmanības dēļ līdz pamatiem nodega kokmateriālu noliktava, 1918. gada 15. janvārī, tāpat iemitināto karavīru nolaidības dēļ, ugunsgrēkā gāja bojā viss lupatu cehs kopā ar tajā esošajām iekārtām (3 kūlēji, 2 lupatu griezēji, 3 putekļusūcēji, 5 nosūkšanas filtri ar ventilatoriem, 3 elektromotori ar kopējo jaudu 100 ZS) un lielu daudzumu sašķirotu lupatu. (46, 90. lpp.)

Tikai ar pūlēm izdevās novērst liesmu pārsviešanos uz rūpnīcas galveno ēku. 1918. gada 19. februārī sākās vācu armijas uzbrukums, kas darīja galu boļševiku režīmam Līgatnē.

Tā sākās īss miera periods, kuru izmantoja, lai gūtu skaidrību par cietušā uzņēmuma dzīvības atjaunošanai vajadzīgajiem pasākumiem. Tā kā uz vietas bija pietiekams skaits tehnisko darbinieku un apmācītu strādnieku, vispirms Līgatnē tika izveidota lauksaimniecības mašīnu remontdarbnīca, kas guva vētrainu atbalstu. Roku rokā ar to gāja papīra ražošanas atsākšanas plāni. Bet pirms šie plāni kļuva par taustāmu realitāti, revolūcijas uzliesmojums Vācijā un vācu armijas daļu atkāpšanās izraisīja strauju kritienu atpakaļ, kas atkal mainīja situāciju pašos pamatos. No valsts bēgošajiem vāciešiem sekoja boļševiku armijas daļas, kuras ieņēma gandrīz visu Latviju, izņemot nelielu tās daļu Lejaskurzemē, un kuras ar

Krievijas padomju varas atbalstu, izmantojot asiņainu teroru, nodibināja “Latvijas Sociālistisko Revolucionāro Federatīvo Padomju Republiku”.

Līgatnes papīrfabriku vēlreiz pasludināja par valsts īpašumu, un tai nācās pārdzīvot ieceltās strādnieku un bezzemnieku padomes patvaļīgo saimniekošanu, kura nesaudzēja ne rūpnīcas, ne ierēdņu privātīpašumu. Jaunie varasvīri visiem spēkiem centās atjaunot rūpnīcas darbību, taču šīs pūlēm nebija cerēto panākumu. 1919. gada maijā, sabrūkot boļševistiskajai Latvijas valdībai, boļševiki ātrumā centās nodarīt postījumus, kas viņiem, par laimi, neizdevās, un drīz pēc tam Līgatnē iemitinājās Igaunijas karaspēka daļas. Atkal sākās rekvizīcija, un atkal Līgatne bija spiesta atdot lielu daļu no tā, kas tai vēl bija atlicis. Šajā laikā – no 1919. gada 25. jūnija līdz 14. jūlijam – rūpnīcai un privātīpašumam tika nodarīti ļoti lieli zaudējumi.

To, kādi neaptverami zaudējumi kara laikā nodarīti tikai uzņēmuma materiālajām vērtībām vien, ir gandrīz neiespējami izskaitļot. Līdz krievu armijas daļu aiziešanai (44, 91. lpp.)

1918. gada pavasarī ciestie zaudējumi skatāmi šajā rūpīgi un uz daudzu pierādījumu pamata izveidotajā zaudējumu aprēķinā: 1918. gada 14. novembrī Vācijas kara zaudējumu apgabala komisija, pamatojoties uz pievienotajiem pierādījumiem, Krievijas armijas daļu veikto rekvizīciju un Krievijas iestāžu rīkojumu rezultātā Līgatnei radītos zaudējumus novērtēja ar 5 050 251,99 markām no iepirkuma vērtības zelta markās un ar 12 727 544,69 markām taksācijas vērtības pēc 1918. gada kursa, un 1918. gada 18. novembrī Vācijas kara zaudējumu komisijai tika paziņoti Rīgas pilsētai nodarītie finansiālie zaudējumi evakuēto un anulēto vērtību un konfiscēto un arestēto bankas rēķinu rezultātā – 2 641 167.04 zelta markas.

Kad Latvija bija ieguvusi neatkarību un noslēgusi mieru ar Padomju Krieviju, saskaņā ar miera līguma noteikumiem, pamatojoties uz Vācijas kara zaudējumu komisijas iesniegtajiem pierādījumiem Latvijas kara zaudējumu komisijai, Krievijas karaspēka daļu veikto rekvizīciju un Krievijas iestāžu rīkojumu rezultātā uzņēmumam nodarītie zaudējumi ir: Līgatnei 4 733 714.51 Krievijas zelta rublis, Rīgai (finanšu zaudējumi) 1 244 327,17 Krievijas zelta rubļi. Sabiedrības zaudējumu atlīdzības kopējā prasība pret Krieviju tādējādi ir 5 978 041.68 Krievijas zelta rubļi. (46, 92. lpp.)

1920. gada lielāko akciju skaitu nopērk „Ziemeļu papīra un celulozes fabriku akciju sabiedrības” ģenerāldirektors Emīls Fāle. 1920. gada 4. augustā Latvijas Republikas valdība fabrikas atjaunošanai piešķir 5 miljonus Latvijas rubļu. 1920. gada oktobrī piešķir vēl 15 miljonus Latvijas rubļu.

1921. gada jūnijā sāk darbu ar vienu papīrmašīnu, kura daļēji pārvesta atpakaļ no Krievijas un atjaunota.

1923. gadā sāk darbu otra papīrmašīna. 1923. gadā sāk pielietot „Göbel” firmas papīra garengriezējus. 1923. gadā sāk kokmasas ražošanu Lejas fabrikā – Beiwerk.

1924. gadā uzsāk kreppapīra ražošanu. 1924. gada 10. oktobrī no jauna atklāj pirmajā pasaules kara laikā nodedzināto tiltu pār Gauju.

1930. gadā sāk ekspluatēt modernu līmes vārāmo katlu ar rezervuāriem. 1930. gadā no Emīla Fāles akciju kontrolpaketi nopērk Vācijas un Holandes baņķieris Mendelsons.

1931. gadā rekonstruē ūdens filtrus.

1932. gadā uzceļ ūdens rezervuāru fabrikas vajadzībām. 1932.-34. gados izbūvē ciemata dzeramā ūdens apgādes sistēmu.

1934. gadā no Līgatnes aizbrauc daži vācieši. Par papīra ražošanas meistariem apmāca un sāk strādāt Apinis un Gulbis.

1935. gadā sāk darbu rotācijas tipa papīra griežammašīna „Strecker”.

1936. gadā uzstāda papīra ķīpu saiņojamo presi. 1936. gadā palaiž darbā 1935. gadā ražoto trešo papīrmašīnu.

1937. gadā papīra ražošana Latvijas Republikas laikā sasniedz maksimumu – ap 6200 t gadā, vairākos amatos sāk strādāt latvieši: papīrzāles meistars Gailītis, bobīnu meistars Aļļēns, galvenais mehāniķis Ceips.

1938. gadā eksports sasniedz 50 % (pēc dažām neapstiprinātām ziņām 60 %) no visas ražotās produkcijas. Latvijas Republikas laikā Līgatnē ražo ap 100 papīra šķirnes ar blīvumu no 10 līdz 600 g/m². (29)

Neatkarīgās Latvijas laikā papīra ražošanas uzņēmumu skaits un produkcijas daudzums Latvijā samazinājās.

Arī Līgatnes papīrfabrikas produkciju apmēru ziņā (līdz 1940. gadam) nerasniedza 1913. gada līmeni. Līdz ar to strādnieku skaits samazinājās no 800 strādniekiem 1913. gadā līdz, apmēram 500 strādniekiem 1940. gadā.

Galvenais, kas noteica ražošanas sašaurināšanos, bija nelabvēlīgās starptautiskās attiecības, kas izveidojās sakarā ar II pasaules kara sākumu. To apstiprina Rīgas papīrfabrikas akciju sabiedrības 1939. g. 14. novembra lūgums. Lūgumā norādīts, ka darbs fabrikā stipri sašaurinājies, jo eksports uz Rietumvalstīm, kas sastādīja 40 līdz 50% no fabrikas produkcijas, gandrīz pavisam apstājies. Eksportierim, kas atrodas Anglijā, Dānijā, Holandē un Zviedrijā, nav iespējams transportēt mūsu precis tālāk uz aizjūras valstīm. (10, 1. lpp.)

Līgatne bija pamesta un tukša. Nerimstošā darba vietā tagad valdīja pilnīgs klusums. Tur, kur agrāk daudzu simtu ļaužu čaklais darbs bija saņēmis bagātīgu atalgojumu, tagad valdīja vēl tikai daži pienākumam uzticīgi ierēdņi un strādnieki, lai neļautu pazust kādreizējās labklājības bēdīgajām atliekām. Iespēju robežās tika tīrīts, aizvākti gruži un gruveši, bet ja

uzņēmumam nepieplūst jauni līdzekļi, plašo rūpnīcas iekārtu, dzīvojamo māju, lauku un dārzu sabrukums bija nenovēršams.

Tā kā lielāko daļu akcionāru karš bija izputinājis un nebija iespējams savākt pat daļu no atjaunošanai vajadzīgajiem naudas līdzekļus, direkcija mēģināja pievērst jauno kapitālistu grupu uzmanību Līgatnei un lielajām iekšējām vērtībām, kuras joprojām slēpās uzņēmumā, un ieinteresēt šos kapitālistus tā atjaunošanā. Risinājās daudzas sarunas, kurām tomēr nebija nekādu rezultātu. Gandrīz šķita, ka kādreiz tik plaukstošā Līgatnes papīrfabrika lemta iznīcībai un nekad nedomāties jaunai dzīvei. Tomēr beidzot ieradās vīrs, kurš bija nolēmis un visās nozīmēs spēja piecelt un modināt jaunai dzīvei uzņēmumā, tā iekārtās, tā vecajā, labajā slavā un atlikušajos strādniekos un ierēdņos snaudošās vērtības. Ģenerāldirektors Emīls Fāle no Tartu "*Nordischen Papier- und Zellstoffwerken A.G.*", kurš šo fabriku ar prasmi un apdomu no mazas ražotnes bija pārvērtis plaukstošā uzņēmumā, visu aptvēra ar drošu skatu un ātri nolēma ņemt Līgatnes likteni savās rokās. 1920. gada martā sarunas tika pabeigtas un, aicinot atgriezties darbā vairākus agrākos vadītājus un ierēdņus, nekavējoties sākās sagatavošanās Līgatnes darbības atsākšanai.

Joprojām juceklīgajos un nedrošajos apstākļos tas bija drosmīgs pasākums, kuram ceļā stājās neskaitāmas, dažkārt gandrīz nepārvaramas grūtības. Tomēr ar sīkstu enerģiju, liekot lietā savu izcilo personību, ģenerāldirektors Fāle prata tikt galā ar paša doto uzdevumu. (46, 93. lpp.)

Pēc mēnešiem ilgām nerimtīgām rūpēm un darba, kuru laikā bija jāpadara likvīdas un jāiepludina uzņēmumā varenas summas, viņš, būdams stings balsts saviem līdzstrādniekiem, prata uzveikt visus šķēršļus, un viņa profesionālajai un vērienīgajai vadībai jāpateicas par to, ka 1921. gada 9. maijā 1. iekārta sāka pirmās papīra partijas izgatavošanu. Tas, kurš Līgatni ir apmeklējis drīz pēc kara notikumiem un nonāk tur šodien, nespēs ticēt, ka tolaik visur redzamo drūmo iznīcības ainu bija iespējams tik drīz pārvērst. Tagad nekas vairs neatgādina par pārdzīvotā kara postījumiem, un Līgatne ar kūpošiem skursteņiem un strādājošiem ļaudīm ir atguvusi agrāk pierasto izskatu. Lai gan uzdevums – radīt jauno iznīcības vietā – bija neaptverami liels, šajā gadījumā nebija runa par nepastāvīgas mašīnu kombinācijas izveidi, bet gan par tādas iekārtas atgriešanu dzīvē, kura, pamatīgi konstruēta un aprīkota ar jaunākajiem tehnikas sasniegumiem, ir caurcaurēm mūsdienīga, un kurai jāapmierina ne tikai Latvijas pieprasījums, bet jākonkurē arī ar labākajām ārzemju papīra ražošanas rūpnīcām. Atbilstīgi šiem augstajiem mērķiem atjaunošanas darbi un jaunu iekārtu iegāde bija jāveic ar vērienu, apzinīgi un mūsdienīgi, un tādēļ tiem vajadzēja lielus līdzekļus. (46, 94. lpp.)

Pateicoties ļoti pilnīgajām un mūsdienīgajām tehniskajām iekārtām un izdevīgajiem vietējiem apstākļiem, Līgatne šodien ir absolūti pirmšķirīga smalkā papīra ražotne, kurai nav

jākautrējas no salīdzinājuma ar labākajām ārzemju rūpnīcām. Gadu desmitiem ilga, pareizi virzīta attīstība norādījusi Līgatnei ceļu, kā meklēt un atrast panākumus, pēc iespējas uzlabojot savus izstrādājumus. Šīs attīstības rezultātā šodien Līgatnei ir tik pilnīgi aprīkota aparatūra augstas kvalitātes un speciālo papīru ražošanai, kāda ir tikai nedaudziem rietumu uzņēmumiem. Ar flīzēm un podiņiem izliktās telpas un kubli, ar bronzu armētš dzirnavas un maisītāji, vara pārklājumi visām iekārtu detaļām, kas nonāk saskarē ar izejvielu, pilnveidotas ventilācijas, putekļu nosūkšanas un ūdens atfīrīšanas iekārtas – visas šīs ierīces, kuras par spīti karam un nelaimēm ir saglabātas Līgatnē vai arī nesen atjaunotas, ieguldot daudz pūļu un naudas, kalpo vienam mērķim – augstvērtīga, tīra papīra ražošanai, kuram atbilstīgi tehniskajām iespējām piemīt lietojumam nepieciešamās iekšējās īpašības (plīšanas garums, noturība pret burzīšanu, stiepjamība, līmes noturība, samazināts skābes sastāvs utt.). Šī aparatūra, kas sākas ar gadu desmitos izstrādātu lupatu šķirošanas tehniku un pēc virknes dažādu darba procesu beidzas ar pārbaudīti izturīgu, tīru iepakojumu, savienībā ar prasmīgu un paklausīgu veco strādnieku kodolu un uzticamiem papīra ražotnes ierēdņiem, spēja padarīt papīra izgatavošanu par sava veida mākslu, kāda tā var būt tikai kā ilggadējas, apzinātas pieredzes un kopēja darba rezultāts. Viena no papīra ražošanas nozarēm, kura maz skar plašo papīra tirgu, ir cigarešu papīra ražošana. Šo papīru ražošana no linu šķiedras izejvielām prasa zināmu tehnisku sagatavotību un noteiktas iekārtas, kuras ir tikai nedaudzās rūpnīcās. Šajā jomā, kura ievērojami paplašinājusies, kara laikā stipri palielinoties cigarešu patēriņam, Līgatnei ir lielas nākotnes iespējas, jo tajā jau pirms kara ar panākumiem mēģināja izgatavot šādu papīru. Kad pēc dažām nedēļām atkal tiks iedarbināta 2. papīra ražošanas iekārta, uz tās uzsāktā cigarešu papīra, koppapīra un citu augstvērtīgu plāno šķirņu papīra izgatavošana ļauj cerēt uz ievērojamiem iekšzemes un ārzemju darījumiem ar šīm pieprasītajām papīra šķirnēm. Kad atviesies Krievija, kas kādreiz, pēc īsāka vai ilgāka laika, noteikti notiks, un tur būs iespējami darījumi, Līgatnes papīrfabrikai pavērsies praktiski neaptverams un tomēr no agrākiem laikiem zināms un labi pazīstams noieta reģions. Tātad Līgatnei ir labas izredzes itin visur, un ar mierīgu pārliecību var teikt, ka mūsu vecais uzņēmums, kurš, pateicoties tā iekšējai vērtībai un ģenerāldirektoram *E. Fālem*, ar uzvaru ir pārcietis kara sekas, atkal dodas pretī panākumiem bagātai un laimīgai nākotnei. (46, 94.-95. lpp.)

1939. gadā Līgatnē ierodas pirmie inženieri latvieši – Jankovskis un Cīrulis. 1939. gadā Līgatnes papīru fabrikas vadību pārņem Latvijas Republikas valdība un gatavojas tās atpirkšanai no iepriekšējiem akcionāriem, tiek veikta inventarizācija.

1940. gadā pēc Padomju Savienības diktētās Latvijas valdības maiņas, eksportu pārtrauc un Līgatne ražo papīru vietējam tirgum un Padomju Savienībai.

1941. gadā atkāpjoties, Sarkanās Armijas karaspēka daļas nodedzina tiltu pār Gauju. Koka tilts ir 3 reizes spridzināts un nodedzināts. Spridzinājuši ir krievi, vācieši un nacionālie partizāni. Pēc 1941. gada vācu okupācijas laikā Līgatnē turpina papīra ražošanu.

1942. gadā no Benjamiņiem pārved uz Līgatni burtnīcu automātu „Will”. Nodega lupatu šķirotava, kuru pēc tam atjauno.1942.-43. gados izbūvē šaursliežu dzelzceļu no Līgatnes stacijas līdz fabrikai.

1944. gadā, vācu armijai atkāpjoties, fabriku daļēji izposta. Nodedzina kantora, noliktavas laboratorijas un kluba ēkas, kā arī Handfabriku. (29)

3.3. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1945.-1990.g.

Par Līgatnes papīrfabrikas darba rādītājiem no 1945. gada līdz 1994.gadam un Līgatnes papīrfabrikas direktoriem (*skat. 7. un 8. pielikumā*).

1945. gada 12. februārī fabrika atsāk papīra ražošanu.

1949. gadā atjauno kantora ēku un daļēji klubu.

1950. gadā uzceļ dzīvojamo māju Gaujas ielā 24.

1951. gadā uzceļ transporta garāžas un dzīvojamās mājas Gaujas ielā 26 un 28.

1952. gadā uzstāda ceturto papīrmašīnu, līdz ar to fabrikā no jauna ieviesti saspīestā gaisa kompresori, rotācijas tipa vakuumsūkņi, erkensatora tipa papīra masas attīrītāji. 1952. gadā uzceļ dzīvojamās mājas Gaujas ielā 30, 32 un 34.

1953. gadā sāk ekspluatēt papīra tīrņu saiņojamo mašīnu.

1955. gadā uzstāda papīra garengriezējus „Walmet”. 1955. gadā sāk pielietot flotācijas tipa papīra masas uztvērējus.

1958. gadā direktora L. Volgina vadībā, ar valdības pārstāvju piedalīšanos, plaši svin akciju sabiedrības 100 gadu jubileja.

1959. gadā fabrikā uzstāda pirmo hidrošķaidītāju. 1959. gada oktobra sākumā atklāj jaunieceldo vidusskolu.

1960. gadā daļēji modernizē otro papīrmašīnu, ievieš slēgtā tipa mezglu ķērājus UZ-02.

1961. gadā nodod ekspluatācijā pirmās koniskās dzirnavas.

1963. gada kraušanas darbos sāk pielietot electrocēlājus. 1963. gada nodod kopmītnes ēku Gaujas ielā 12a un dzīvojamo māju Gaujas ielā 13a.

1964. gadā rekonstruē – daļēji nomaina trešo papīrmašīnu.

1965. gadā ciematā uzceļ sadzīves pakalpojumu punktu.

1966. gadā sāk ražot burtnīcas uz LTA sērijas burtnīcu automāta.

1967. gadā uzceļ dzīvojamo māju Gaujas ielā 21. 1967. gadā iekārto kompresoru staciju 1. papīra ražošanas cehā no 1960. gada darbinātajam saspīestā gaisa kompresoram, kā arī uzstāda otru saspīestā gaisa kompresoru.

1969. gadā ievieš mehanizētus papīra šķirošanas galdus. 1969. gadā uzceļ dzīvojamo māju Gaujas ielā 23.

1971. gadā daļēji rekonstruē 1. papīrmašīnu. 1971. gadā uzceļ dzīvojamo māju Gaujas ielā 25.

1973. gadā uzceļ dzīvojamo māju Gaujas ielā 23a.

1975. gadā pilnīgi rekonstruē – nomaina 1. papīrmašīnu.

1977. gada pavasarī Līgatnes papīrfabriku iekļauj kā struktūrvienību Latvijas papīrrūpniecības apvienībā. Tika nolikvidēta Latvijas Kokapstrādes un Papīrrūpniecības ministrija. Papīrrūpniecībā izveido ražošanas apvienību „Latbumprom”, kas bija tieši pakļauta Maskavai. Katrs papīrfabrikas darbs bija jāsaskaņo ar augstāko priekšniecību.

1978. gadā pilnīgi rekonstruē – nomaina 2. papīrmašīnu.

1980. gada katlu mājas rekonstrukcija.

1981. gadā sāk darbu ar programmējamām papīra griežammašīnām „Adast MS-115 Maximatik”. 1981. gadā gazificē fabrikas katlu māju.

1984. gadā uzceļ 24 dzīvokļu māju Gaujas ielā 12b.

1987. gadā uzceļ 36 dzīvokļu māju Gaujas ielā 21a.

1989. gadā uzsāk attīrīšanas iekārtu būvi, ezera tīrīšanu un kanāla rekonstrukciju. Ap 1989. gadu Līgatnes papīrfabrika atkal ir patstāvīgs uzņēmums. Tiek likvidēta r/a „Latbumprom”. (29)

1939. gadā Līgatnes papīrfabrikas vadību pārņem Latvijas Republikas vadība, produkcijas eksports tiek pārtraukts, produkciju ražo vietējam tirgum un Padomju Savienībai.

1941. gadā atkāpjoties Sarkanās armijas karaspēki nodedzina tiltu pār Gauju, kurš nekad vairs nebūs atjaunots. Vācu okupācijas laikā nodeg lupatu šķirotava, kas drīz tiek atjaunota, uzbūvē šaursliežu ceļu no Līgatnes stacijas uz fabriku. Darbība tai laikā tika pakļauta armijas vajadzībām – ražoja maisus karavīru apbedīšanai un arī īpašu papīru kara vajadzībām. Atkāpjoties vācu armija daļēji izposta fabriku. Nodedzina kantora, noliktavas un laboratorijas ēkas, kā arī Handfabriku. Neskatoties uz to jau 1945. gadā 12. februārī fabrika atsāk savu darbību. Pēc četriem gadiem tiek atjaunota kantora ēka un daļēji arī kultūras nams. 1952. gadā tiek uzstādīta ceturta papīrmašīna, līdz ar to fabrikā no jauna ievesti jauni saspīestā gaisa kompresori, rotācijas tipa vakuumsūkņi, erkensatora tipa papīra masas attīrītāji un vēl daudz kas cits, kas veicina veiksmīgu papīra un tā izstrādājumu ražošanu. Pamatprofils bija zīmējamā un rakstāmpapīra ražošana, kā arī skolas burtnīcu izgatavošana. Turpinājās cigarešu, vēstuļu papīra un aplokšņu izgatavošana. Īpašs uzdevums bija papīra izgatavošana dažādu PSRS izdotu enciklopēdiju iespiešanai. Strādnieku skaits sasniedz nebijušus rādītājus (1957. gadā 1057 darbinieki).

1957. gadā papīrfabrikā strādājošo skaits sasniedz nebijušus rādītājus – 1057 darbinieki. Un līdz pat 1989. gadam norisinās aktīvā darbība, kad, sabrūkot padomju plānveida ekonomikai, sākas nedienas arī Līgatnes papīrfabrikā. Darbinieku skaits tiek strauji samazināts līdz 300 strādājošajiem. Līdztekus fabrikas nedienām samazinās iedzīvotāju skaits Līgatnē.

1959. gadā fabrika svin savu pirmo simtgadi (rūpniecības ražošanas sākumu). Atklāj jaunuzcelto vidusskolu.

1963. gadā nodod kopmītnes ēku Gaujas ielā. Strādnieki un speciālisti brauc no visas Padomju Savienības. Tiem nepieciešama dzīvojamā platība, kaut arī maza, bet tā tiek piedāvāta. Fabrika savu darbinieku vajadzībām ar atbalstu tiek uzceltas dažas jaunas daudzdzīvokļu māju uz Gaujas ielas.

Otrā pasaules kara laikā ēkā Līgatnes kultūras namā atradās vācu armijas kara štābs. Kara beigās, ejot prom vācieši to nodedzinājuši. 1950. gadā tas tika atjaunots. Celtni tika atdots tā sākotnējais veidols, bet interjers raksturo to laiku Latvijas arhitektūras tieksmi radīt savu reģionālo nacionālo formu valodu. Klasiskā arhitektūra ir apvienota ar latvisko ornamentu un dekoratīvo mākslas formu stilizāciju. Interjeru ir veidojis Valmieras teātra dekorators Rūdolfs Pīlādzis (1910-1969). (2, 26.lpp.)

3.4. Līgatnes papīrfabrikas darbība 1991.-2009.g.

1990. gada 25. maijā Līgatnes papīrfabrika plaši atzīmēja 175. gada dienu. (*skat. 9. pielikumu*)

1993. gadā ugunsgrēks daļēji izposta papīrfabrikas cehus. 1993. gadā ugunsgrēkā cieta trešdaļa fabrikas. Ēkas līdz 1995. gadam gan atjaunotas, bet modernas iekārtas bija tuvākā laika uzdevums. Pašreiz 60% papīra izstrādā no makulatūras.

1994. gadā izveidojās publiska a/s „Līgatnes papīrfabrika”. Kolektīvs domā, kā apgūt pircējiem pievilcīga un ārējā tirgū konkurētspējīga papīra ražošanu. Papīrrūpniecības attīstību Latvijā sīki pētījis vēsturnieks *J.(G.) Jenšs.* (26, 283. lpp.)

1994. gada 1. maijā valsts uzņēmums Līgatnes papīrfabrika tiek pārveidots par valsts akciju sabiedrību.

1994. gadā par skolas vadību pārņem ilggadējais Līgatnes papīrfabrikas direktors Ilmārs Norītis. Kaut arī I. Norītim nav lielas pedagoģiskās pieredzes, tomēr vietējo tradīciju pārzināšana un prasme vadīt kolektīvu, ļauj bijušajam fabrikas direktoram veiksmīgi strādāt vidusskolas direktora amatā. (30, 30. lpp.)

Kopš 1996. gada 9. februāra – privatizējamā valsts akciju sabiedrība Līgatnes papīrfabrika.

Kopš 1997. gada 15. maija juridiskais uzņēmuma nosaukums – publiskā akciju sabiedrība Līgatnes papīrfabrika. (27)

1997. g. kā publiska akciju sabiedrība.

2004. g. sakarā ar maksātnespēju a/s „Līgatnes papīrfabrika” tika likvidēta.

Kopš 2005. g. Līgatnes papīrfabrikas apsaimniekotājs ir papīra izstrādājumu ražošanas un vairumtirdzniecības uzņēmums SIA „Papīrfabrika”. Valdes priekšsēdētājs Guntis Pīrāgs. Apmēram 150 darbinieku (2005.g.). Ražo ietinamo papīru, zīmēšanas papīru, ofsetpapīru, kartonu un papīru ar ūdenszīmēm. Apgrozība 2,4 miljonu latu (2005.g.). (25, 181.-182.lpp.)

Ar 2007. gada marta Līgatnes papīrfabrikas direktors ir Pēteris Treimanis. 2007.g. sāk ražot melno papīru ekskluzīvam iesaiņojumam un melnā kartona izgatavošana ar ekoloģisku tīru krāsvielu. Šobrīd 80-90% saražoto produkciju eksportē ārpus Latvijas teritorijas.

2008. gadā fabrika saražoja ap 13 000 tonnu papīra, un uzņēmuma pārstāvji komentē, ka Līgatnes vienīgā papīrmašīna no XX gs. 70. gadiem skaitās ļoti maza, taču ne vega un norakstāma. „Papīra ražošanā vecs nenozīmē sliktu. Eiropā joprojām strādā arī pirmskara mašīnas. Modernizējot un uzturot labā kārtībā, tās var kalpot ļoti ilgi,” stāsta S. Ābols-Āboliņš. Lielākā daļa produkcijas Līgatnē tiek ražota no makulatūras, un nākotnē gribētos šo izejvielu pārstrādāt vēl lielākos apjomos, jo tās Latvijā netrūkst. Līgatnei makulatūra ir arī

ekonomisks risinājums krietni dārgāks celulozes vietā. Uzņēmums izlietotu papīru iegūst gan no skolām (pretī dodot zīmēšanas papīru), gan no uzņēmumiem, gan no atkritumu apsaimniekotājiem. Pasaulē makulatūras tirgus ar galveno iepircēju Ķīnu globālās krīzes iespaidā patlaban esot sabrucis, bet Līgatne tāpēc ir tikai ieguvēja. Tiesa, iegūstot peļņu paturēt ir grūti, jo jātur līdzsvars ar krītošo papīra cenu.

Makulatūras vākšana ir arī uzņēmuma galvenā interese vietējā Latvijas tirgū, jo produkcijas noietam tas tomēr ir par šauru. Lielākā daļa, atsevišķus mēnešus – pat 90%, saražotā tiek eksportēts uz bijušo PSRS un uz Eiropas Savienību – Dāniju, Somiju, Zviedriju, arī Igauniju, Lietuvu. „*Mēs nekad nemēģinām likt visas kārtis uz vienu valsti*”, saka Pēteris Treimanis. Fabrika ar teju 200 gadu pieredzi un darbiniekiem, kas tajā strādā jau vairākās paaudzēs un pieredzējuši gan labus, gan sliktus laikus zina, ka nedrīkst paļauties tikai uz vienu ideju. Šis princips bijis veiksmes pamatā līdz šim un, cerams, būs arī turpmāk. Mazās papīrfabrikas nevar sacensties ar lielajiem nozares gigantiem, tāpēc tām jāražo kas īpašs. (19, 16.-17. lpp.)

Pilsēta Vidzemē, Cēsu rajonā, Gaujas pietekas Līgatnes krastos. Līgatnes pilsētas tiesības kopš 1993. gada. Platība 7,4 km², 1334 iedz. (2005.g.); no tiem 87,4% latvieši, 8,4% krievi, 1,1% čigāni, 1% baltkrievi. Līgatne atrodas Idumejas augstienes Gaujas senlejā, ietilpst Gaujas Nacionālā parka teritorijā. Daļa Līgatnes teritorijas (26ha) iekļauta Līgatnes dabas takās. Pilsētas Z mala piekļaujas Gaujai. Līgatnes krastos ir Gaujas svītas smilšakmens atsegumi – Ānfabrikas klintis, Lustūžu klints (dažos no tiem izkaltas mākslīgas alas – pagrabi). 19. gs. 90. gados izveidojies strādnieku ciemats, kura plānveida izbūve sākta ap 1888. gadu. Līgatnes apbūve izvietojusies Līgatnes lejteces ielejā (t.s. Zaķu salā) un apkārtējos krastu pauguros (Skolas. Sprinģu, Rīgas un Pluču kalnā, Remdenkalnā u.c.). Līgatnes vecākā apbūve ir Zaķu salā, baraku tipa mājas celtnes Skolas kalnā, 19. gs. 80. gados apbūvēts Sprinģu kalns, 1894-96 – Rīgas kalns, 1897. gadā – Pluču kalns. Pēc 2. pasaules kara Līgatne bija strādnieku ciemats, no 1949. gada – pilsētciemats. Cēsis – 32 km. Rīga – 70 km. Paredzamajā Līgatnes novadā tiks iekļauts Līgatnes pagasts un Līgatnes pilsēta. Augšlīgatne atrodas Rīgas – Veclaicenes šosejas malā, bet tautā sauktajā „Lejaslīgatnē” atrodas Līgatnes pilsētas vēsturiskais centrs. Līgatnē ir 6 ekonomiski aktīvi uzņēmumi (5 SIA, 1 i/u), Līgatnes vidusskola, pirmsskolas izglītības iestāde, 3 bibliotēkas, kultūras nams, ambulance, aptieka, pansionāts „Līgatne”, pārceltuve. Līgatnes pilsētā atrodas 2 kapsētas – Centra kapsēta un Zanderu kapsēta. Līgatnes (Paltmales) kapsēta – atrodas Augšlīgatnē. Nozīmīgākie kultūras pieminekļi: Līgatnes vēsturiskais centrs, kultūras nama interjera dekoratīvā apdare, Līgatnes pilskalns. Augšlīgatnē - Līgatnes kapsētā ir 1. pasaules karā kritušo karavīru brāļu kapi un piemineklis (1938.g., tēlnieks K. Jansons). (24, 180.lpp.)

4. LĪGATNES ATTĪSTĪBAS PERSPEKTĪVA NĀKOTNES SKATĪJUMĀ

4.1. Vēsturiskais un konceptuālais konteksts

Līgatnes kultūrvēstures tūrisma taka atrodas Cēsu rajonā, Līgatnes pagastā, Līgatnes pilsētā un vienlaicīgi, atrodas Valsts kultūras pilsētībūvniecības pieminekļa un Gaujas Nacionālā parka teritorijā.

Līgatnes vēsturiskā ciema attīstība mērāma gandrīz 200 gadu garumā. Lai vieglāk izprastu daudzo un daudzveidīgo notikumu secību, kuru rezultātā Līgatnes pilsēta ieguvusi savas šīsdienas aprises, nozīmīga ir ne tikai vēsturisko faktu vākšana, bet arī to sistemātiska kategorizācija. Šādā veidā ir iespējams aplūkot notikumus izejot no to piederības zināmai procesu kopienai, laika gaitā, paralēli un šķirti.

Lai labāk izprastu Līgatnes papīrrūpniecības kompleksa potenciālās attīstības virzienu, par nozīmīgu atskaites punktu kalpo līdzīgu rūpniecības kompleksu saglabāšanas un pielāgošanas centieni pasaulē. Lai arī savā būtībā un struktūrā tie ir stipri atšķirīgi no Līgatnes, nozīmīga ir šo kompleksu spēja pielāgoties jauniem ekonomiskiem apstākļiem, par pamatu paturot savu vēsturisko būtību un nozīmi. Šo piemēru ietvaros svarīgs ir tipoloģiskais spektrs, kādu piedāvā konkrētie kompleksi, kura ietvaros iespējams meklēt Līgatnes attīstībai optimālāko virzienu.

Līgatnes tiltiņiem, dambjiem un kanāliem pilsētas telpā vienmēr bijusi būtiska nozīme. Ņemot vērā pilsētas saikni ar Līgatnes upi, tiltiņi vienmēr pastāvējuši gan kā gluži praktisks straumes pārvarēšanas un kontrolēšanas elements, gan arī kā nozīmīgs pilsētas tēla elements. Paralēli daudzveidīgām un krāšņajām pilsētas ēkām, vēsturiskajos attēlos nozīmīgo lomu spēlē mazo arhitektonisko elementu kolekcija.

Ņemot vērā konstrukcijas trauslumu un materiālu īslaicīgumu, liela daļa no vēsturiskajiem tiltiņiem, dambjiem un kanāliem nav saglabājušies, vai arī atrodas kritiskā stāvoklī. Šīs, Līgatnei svarīgās, infrastruktūras kritiskā stāvokļa dēļ, saikne starp vēsturisko ēku grupām uzskatāma par pārrautu. Līdz ar fizisko pārrāvumu, arī šī izpratne par Līgatnes vēsturisko ciemu, kā kompleksu, ir nopietni ierobežota.

Līgatnes vēsturiskā apbūve, kas uzsverama kā atsevišķu ēku grupu kopa, kas uztverama ne tikai konkrēto ēku ietvaros, bet arī to telpiskajā saiknē. Koplietošanas telpa, kuru lielā mērā definē vēsturiskās ēkas un Līgatnes specifiskā topogrāfija, vienmēr bijusi nozīmīga pilsētas tēlam. Apbūves izkārtojums Līgatnes upes ielejā un uzkalnos, ciešās apbūves grupās, uzskatāms par galveno Līgatnes vēsturiskā kompleksa raksturojošo elementu.

Līgatnes attīstību, šīs dienas kontekstā, varētu raksturot kā likumsakarīgu paradoksu. Līgatnes paradokss kā tāds balstās uz divām šķietami nesavienojamām tendencēm, kas definē

pilsētas būtību šīs dienas kontekstā. No vienas puses, Līgatne saistāma ar Latvijas vienīgo papīrražošanas uzņēmumu. No otras, Līgatne saistāma ar Gaujas upes senleju un Gaujas Nacionālo parku. Pa vidu starp šiem diviem nozīmīgajiem, Līgatnes šīs dienas būtību definējošiem, spēkiem, klusībā eksistē Līgatnes vēsturiskais papīrrūpniecības komplekss, kura vērtību un nozīmi lielā mērā aizēno abas iepriekšminētās Līgatnes pilsētas vērtības. Meklējot attīstības iespējas, kas nodrošinātu Līgatnes ekonomiskās un sociālās platformas uzplaukumu, kā nozīmīgu Līgatnes tēla elementu jāuzsver tieši vēsturisko papīrrūpniecības kompleksu, kura atjaunotās aprises spētu kalpot ne tikai kā pagātnes liecība vienam no senākajiem Latvijas rūpniecības uzņēmumiem, bet arī kā nozīmīgs Līgatnes nākotnes simbols, kas spētu apvienot plašu ekonomisko spektru.

Tieši vēsturiskajā apbūvē kā ekonomiskā un sociālā vienībā slēpjas Līgatnes pilsētas būtība. Sākotnēji veidota viena uzņēmuma ietvaros, Līgatne 19.gadsimta beigās uzskatāma par veiksmīgu ekonomisko un sociālo interešu apvienojumu, kura ietvaros bija iespējams radīt ne tikai augstas kvalitātes papīrražotni, bet arī nodrošināt augstas kvalitātes sadzīves apstākļus visai uzņēmuma saimei. Eksistējot kā neatkarīgs ekonomisks un sociāls kopums, Līgatne spējusi pielāgoties un izdzīvot Latvijas valsts vissmagākajos pārbaudījuma laikos. Divu pasaules karu un Padomju okupācijas ietvaros, Līgatne spējusi saglabāt savu sākotnējo apbūvi tikpat kā neskartu. Līgatne šodien stāv krustceļu priekšā. Kārtējais pārmaiņu segments Līgatnei uzstāda jaunu pārbaudījumu, kura ietvaros nepieciešams rast jaunu veidu, kā pielāgot pagātnes mantojumu šīsdienas ekonomiskajiem un sociālajiem apstākļiem.

Ņemot vērā Valsts Kultūras pieminekļu inspekcijas un Gaujas Nacionālā parka aizsardzības noteikumus, plaša mēroga telpiskā attīstība Līgatnē nav vēlama. Tajā pašā laikā kompleksa potenciāls šo aizsardzības pasākumu ietvaros lielā mērā paliek neizmantots. Kā efektīvu kompromisu starp attīstību un aizsardzību jāuzsver kompleksa pielāgošana tūrisma industrijas vajadzībām. Ieguldot līdzekļus teritorijas un ēku sakārtošanā, ar relatīvi nelielām investīcijām Līgatni iespējams pārveidot par nozīmīgu atpūtas un izglītības centru.

Mūsdienu situācijas vislielākā problēma ir tā, ka Līgatnes papīrfabrika un Līgatnes pilsēta nav savā starpā sasaistīti. Līgatne – dzīvs muzejs. Vēsturiskā iesaldēšana, nepieciešams ne tikai muzejs, bet regulāra vietējo iedzīvotāju interese un līdzdalība. Būtiskas ir valsts dotācijas. Visu minēto piemēru gadījumā ir nekustamie īpašumi, jo katram Līgatnes pilsētas iedzīvotājam tas ir privātpašums. 19. gs. industriālās pilsētās bija populāri iesaistīt lauku strādniekus. Attīstība kompleksa aizsardzības ietvaros. Attīstība balstoties uz rūpniecisko attīstību. Infrastruktūras izstrāde – Līgatnes tūrisma informācijas centrs izveide, kā atskaites punkts. Cerība Līgatnes papīrfabriku iesaistīt. (21)

4.2 Stratēģiskās attīstības projekts

Līgatnes vēsturiskā papīrrūpniecības kompleksa pielāgošanai tūrisma industrijas vajadzībām, „*Līgatnes papīrfabrikas ciemata vēsturiskā centra izpētes un attīstības koncepcijā*” ir paredzēts izveidot tūrisma centrus un tūrisma maršrutus vēsturiskā kompleksa apskatei. Tūrisma maršrutu ietvaros ir izdalīti trīs nozīmīgi tūrisma maršruti, daļēji pielāgojot jau esošo tūrisma taku sistēmu. Šajā skicē projektā ir izstrādāts risinājums 1.maršrutam – Zaķusala – Skolas kalns – Handfabrika – Rīgas kalns. Šī maršruta ietvaros iespējams vispilnīgāk aplūkot un novērtēt Līgatnes vēsturiskā papīrrūpniecības kompleksa raksturu. Paralēli divu nozīmīgāko Līgatnes kalnu un dzīvojamo māju grupām, iespējams aplūkot Handfabriku un Līgatnes upes ieleju ar tās topogrāfiju un dabīgajiem iežiem. Galvenie pielāgošanas darbi saistāmi ar taku labiekārtošanu, atsevišķu vēsturisko tiltiņu atjaunošanu, kā arī nozīmīgāko skatu punktu pielāgošanu tūrisma maršrutu vajadzībām. Paralēli šiem primārajiem pasākumiem, nepieciešams rūpīgi uzraudzīt vēsturisko ēku apsaimniekošanu, kā arī ēku grupu vides sakārtošanu un labiekārtošanu, apvienojot iedzīvotāju un tūristu vajadzības. Vēsturisko ēku grupu labiekārtošanas pasākumu ietvaros nozīmīgi iekārtot nelielus muzeja centrus, kas sevī ietver konkrētās grupas vēsturisko relikviju izstādi. (20)

SECINĀJUMI

Līgatnes papīrfabrika ir viens no tiem nedaudzajiem Latvijas rūpniecības uzņēmumiem, kas var uzrādīt nepārtrauktu darbību par spīti neskatoties uz ļoti daudzām un smagām grūtībām. Teju divus gadsimtus Līgatnes papīrfabrika un Līgatnes pilsēta ir pārcietusi lielus karus, revolūcijas, ugunsgrēkus, divreizēju izlaušanās un daudzu īpašnieku maiņas. Papīrfabrika ir gājuši uz pilnveidošanos un savas apkārtnes izdaiļošanu. Līgatne var lepoties ar pirmo un vecāko papīrfabriku Latvijā.

Savu tagadējo ārējo veidolu Līgatnes papīrfabrika ieguvusi neilgi pirms Pirmā pasaules kara.

Diemžēl, bet arī papīra ražošanas mašīnas būtu daudz noderīgākas kā muzeja eksponāti, nevis kā ražošanas līdzekļi, ar kuriem saražotajam papīram ir jākonkurē pasaules tirgū.

Latvijas papīrrūpniecības vēsture ir cieši saistīta ar Līgatnes pilsētas vēsturi un attīstību. Visi Līgatnes pilsētas objekti ir veidojušies, pateicoties papīrfabrikas izveidošanai, tāpēc tieši tās izveidošana un vēsturiskā attīstība ir nozīmīga.

Ļoti patīkami lepoties un priecāties par to, ka Latvijā darbojas vecākais darbojošais papīrrūpniecības uzņēmums. Viens no nedaudzajiem Eiropā, kas strādā ar tik vēsturiskām papīrmašīnām un senlaicīgām iekārtām.

Līgatnes papīrfabrika ir pamats un aizsākums visam, kas te radies pāris gadsimtu laikā.

Jau izsenis ļaudis apzinājās Līgatnes izdevīgo atrašanās vietu papīra ražošanai. Šeit izgatavo papīru vairāk kā 200 gadus, no sākuma ar rokām, pēc tam mehanizēti. Interesanti ir tas, ka šo vietu atklāja Saksijas meistari, kuri turpat iešūpoja savus skalojamos sietus, jo gluži pamatoti uzskatīja ūdens apstākļus par izcili piemērotiem papīra izgatavošanai.

Savos ziedu laikos Līgatnes papīrfabrika nodarbināja 700 strādājošo un ražoja gan parastas, gan speciālas, aizsargātas un smalkas papīra šķirnes.

Darbojoties ārzemju papīra meistarū vadībā, kas apgūst ar laiku apgūst papīra ražošanas māku tik pilnīgi, ka fabrika izveidojās nevien par papīra rūpniecības mugurkaulu Latvijā, bet arī izvirzījās par vienu no izcilākajām papīra rūpnīcām visā Krievijas Impērijā, sevišķi smalkāko papīra šķirņu ražošanā.

Izcilais un apzinīgais strādnieku kolektīvs palīdzēja fabrikai ātrā laikā pārvarēt pirmā pasaules kara smagos zaudējumus un vēl straujāk noritēja darbības atjaunošana pēc ļaunprātīgiem ienaidnieka postījumiem otrajā pasaules karā.

Kā daudzi vietējie līgatnieši saka: „*Visa šī fabrika ir kā dzīvs muzejs*”.

Pārskatot gandrīz 200 gadus garu tagadējās Līgatnes pilsētas vēsturi, varam redzēt, ka tās centrs vienmēr ir bijusi papīrfabrika. Daudzām Līgatnes ēkām ir īpaša vērtība. Vienas ir kultūrvēsturisko, valsts aizsargājamo ēku skaitā, citas nav, bet visas kopā tās veido ļoti īpašu pilsētbūvniecisko struktūru, kuri ir ļoti lielā mērā iespaidojusi dažādu valsts varas. No katras tā ir kaut ko saņēmusi vai kaut ko zaudējusi. Un ļoti patīkami ir noskatīties, ka pēdējo dažu gadu laikā pilsēta pārvēršas no pamestas novārtā par skaistu, tūristiem un vietējiem iedzīvotājiem piesaistošu vietu.

Līgatnei ir raksturīgs patstāvīgs iedzīvotāju kontingents, kas nodarbināts galvenokārt Līgatnes papīrfabrikā. Līgatne atrodas netālu no attiecīgā laika posma rūpniecības un kultūras centriem. Līgatne ir viens no tiem pilsēciematiem, kas faktiski atradamiem lauku apvidū, visās darba un dzīves jomās uztur ciešas saiknes kā ar pilsētām, tā laukiem.

Uzņēmumā ne vien ieviesta moderna tehnika, bet arī risināti sociālie jautājumi, protams, ne tik daudz ražotāju, cik ražošanas interesēs.

Unikāls ir papīrfabrikas celtais dzīvojamais fonds, kura funkcijas bija nodrošināt kvalitatīvus dzīves apstākļus kā strādniekiem, tā vidējā un augstākā ranga vadītājiem un inženieriem. Dzīvojamais fonds lieliski parādīja katru sabiedrības slāni.

Līgatnes papīrfabrikā galvenokārt saglabājušās vecās ēkas un sākotnējais plānojums, kā arī atsevišķas mašīnas un šaursliežu pieveddzelzceļš – viena no vecākajām tāda veida būvēm Latvijā, diemžēl mūsdienās vairs nav saglabāties.

Runājot šobrīd par Līgatnes papīrfabrikas perspektīvu, parādās pretrunas starp ražošanas tālāku attīstību un dabas aizsardzību, starp Gaujas Nacionālā parka un fabrikas interesēm, starp kultūras mantojuma saglabāšanas nepieciešamību un strādnieku darba un sadzīves apstākļu tālāku uzlabošanu. Šie jautājumi aplūkoti, lai pievērstu uzmanību Līgatnes papīrfabrikas kompleksu par fabriku ar muzeja funkcijām.

Līgatnes papīrfabrikas vēsture var kļūt par avotu un ierosinājumu Latvijas saimniecības un rūpniecības vēstures pētīšanā vispār.

Bakalaura darba izstādes gaitā bija interesanti iepazīties par Līgatnes papīrfabrikas vēsturi, vispārīgās ziņas par fabrikas vēsturi un ciemata veidošanos Līgatnes papīrfabrikā.

PATEICĪBAS

Darba autors izsaka sirsnīgu pateicību Līgatnes pilsētas novadpētniecei, uzņēmējai un gidei *Rasmas Vanagas* kundzei, Līgatnes pilsētas bibliotekārei *Limai Timermanei* un arhitektūras biroja „FORMA-AB” vadītājai *Inārai Kārkliņai* un diplomētajam arhitektam *Mikum Kārkliņam* par sniegto palīdzību datu vākšanā un morālo atbalstu.

Par vērtīgiem ieteikumiem un par sniegtajām zināšanām šī darba tapšanas laikā autors pateicas darba zinātniskajam vadītājam asoc. profesoram *Viesturam Zanderam*.

Cēsu Centrālās bibliotēkas Novadpētniecības nodaļas lasītavas, Cēsu zonālā Valsts arhīva lasītavas, Cēsu muzeja arhīva lasītavas, Latvijas Valsts vēstures arhīva lasītavas, Valsts Kultūrpieminekļu Dokumentācijas centra lasītavas darbiniekiem par atbalstu nepieciešamās literatūras ieguvē.

Paldies arī mana bakalaura darba recenzentei lektorei *Ivetai Kalniņai* par pacietību manu darbu lasot un vērtējot.

Par morālo atbalstu studiju un darba tapšanas laikā autors pateicas savai ģimenei.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. **Bērziņš, Jānis.** *Latvijas rūpniecības strādnieku sociālais portrets, 1900-1914.* Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. 355 lpp. : il. Ietver bibliogr. un rūpniecības uzņēmumu rādītāju. Kopsav. vācu val. ISBN 978-9984-824-08-6.
2. **Biedriņš, A.** Līgatnes papīrfabrika. *Zinātne un tehnika*, Nr.4 (309), 1986. 26. lpp.
3. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 19. janv.
4. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 2. febr.
5. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 21. febr.
6. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 2. marts.
7. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 16. marts.
8. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 30. marts.
9. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 26. maijs.
10. **Buņķis, T.** Līgatnes papīra vēsture : [No Līgatnes papīrf-kas vēst. (Cēsu raj.)], materiālu sagat. T. Buņķis. *Līgatnes Papīrnieks*, 1962, 9. aug.
11. **Buņķis, T.** Līgatnes papīrs. *Padomju Sigulda*, Nr.7, 1958, 31.maijs.
12. *Cēsu novada vēsture* : rakstu krājums. [Cēsis] : Cēsu muzeju apvienība, 1998. 2. sēj. : il. Bibliogr. rakstu beigās. Saturs: Saturs: Zinātniskas publikācijas, Cēsu vēstures muzeja materiāli. Kopsav. angļu, vācu val. rakstu beigās. ISBN 9984-9096-6-2.
13. **Eniņš, G.** Deviņu brīnumu pilsēta. *Rīgas Balss*, Nr. 132 (10953), 1993, 8. jūl.
14. **Grasmane, Ilga.** *Latvijas pilsētas un iedzīvotāji* : tirdzniecības un rūpniecības attīstība 18. gs. beigās un 19. gs. pirmajā pusē : māc. līdz. I. Grasmane; Latvijas Universitāte. Latvijas vēstures katedra. Rīga : LU ,1991. 63 lpp. ISBN 9984-601-03-X.
15. **Graudiņš, Uldis.** Staiceļē izpildīts ES projekts. *Latvijas Avīze*, Nr. 231, 2004, 26. aug.
16. **Grudule, Ieva.** Jaunciema papīrfabrika šogad cer kāpināt apgrozījumu un gūt peļņu. *Dienas Bizness*, 1998, 19. janv.
17. **Jansons, Gunārs.** *Arhitektūras pieminekļi Gaujas Nacionālajā parkā.* G. Jansons ; Latvijas Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrība, Gaujas Nacionālais parks; J. Apala priekšv. Rīga : Zinātne, 1987. 126, [2] lpp.

18. **Jenšs, J.** *Kapitālistiskā manufaktūra Vidzemē XVIII gadsimta beigās un XIX gadsimta sākumā.* Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1951. 107 lpp.
19. **Kārklīņa, Diāna.** Nenokrist no velosipēda. *Lietišķā Diena*, 2009, 5.janv. ISSN 1691-3493.
20. **Kārklīņa, Ināra, Kārklīšs, Mikus.** *Līgatnes papīrfabrikas ciemata vēsturiskā centra izpēte un attīstības koncepcija A. B. FORMA SIA sadarbībā ar Karklins Design Studio LLC.* [kompaktdisks]. Rīga : A. B. FORMA SIA sadarbībā ar Karklins Design Studio LLC, 2008.
21. **Kārklīņa, Ināra.** *Līgatnes kultūrvēstures tūrisma takas izveide skiču projekts :* lapveida izdevums. Rīga : Arhitektu birojs „FORMA-AB. Sadarbībā ar KĀRKLĪŅA DIZAINA STUDIJA LLC”, 2008.g.
22. **Kočāne, Sarma.** Slokas papīrfabrika sagaida simtgadi... *Diena*, 1996, 29.jūl. 9. lpp.
23. *Latvija 19. gadsimtā :* vēstures apceres. Gints Apals, Jānis Bērziņš, Ilgvars Butulis, Vija Daukšte, LU, Latvijas Vēstures institūts ; atb. red. Jānis Bērziņš. Rīga : Latvijas vēstures inst. apg., 2000. 575 lpp. ISBN 9984-60-103-X.
24. *Latvijas Ceļvedis.* Galv. red. Jānis Turlajs; izd. atb. red. : Mārtiņš Vimba; teksta aut. : Kaspars Blekte, Juris Smaļinskis, Mārtiņš Vimba. Rīga : Jāņa sēta, 2004. 292 lpp. ISBN 9984-07-366-1.
25. *Latvijas enciklopēdija.* Galv. red. Sigita Hirša, galv. red. vietnieks Dr. mežzin. Jānis Kavacs. Rīga : Valērija Belokoņa izd., 4. sēj. Latv-Roja, 2007. 1024 lpp. ISBN 978-9984-9482-4-9.
26. *Latvijas enciklopēdija.* Projekta vad. Irina Tastevena; galv. red. Heinrihs Jubels. Rīga : Valērija Belokoņa izd., 3. sēj. I-Latv., 2005. 800 lpp. ISBN 9784-9482-3-4.
27. *Latvijas pilsētas :* enciklopēdija. Redkol. : Māra Caune ... [u.c.]; atb., red. Astrīda Iltnerē; māksl. Aleksis Ķīsis. Rīga : Preses nams[u.c.], 1999. 591 lpp. : il., kartes + piel. (18 lpp.). Bibliogr.: 584.-590.lpp. Latviešu val.; kopsav. Angļu, vācu, krievu val. ISBN 9984-0003574.
28. Liepājas papīram – 110 gadi. *Iespiedgrafika*, Nr. 3 (43), 2008. 64 lpp. ISSN 1407-3250.
29. *Līgatne cauri gadsimtiem :* buklets Conradsruhe 1815 Līgatne 1990. Līgatne : Līgatnes papīrfabrikas darbinieku apkopojums, 1990. 10 lpp.
30. Līgatnes vidusskola : 4 – Līgatnes skolas maģiskais cipars : [brošūra]. Līgatne : Līgatnes vidusskola, Līgatnes pilsētas dome, 2009. 31, [5] lpp.
31. **Melberga, Dagnija.** *Vērtām un nedienām spītējot.* Māksl. Renārs Grīniņš. Liepāja : Liepājas papīrs, 2008. – 109 lpp. : il. ISBN 978-9984-39-628-6

32. **Norīte, Valda, Turlais, Viktors, Vanaga, Dagnija.** *Poligrāfija : materiāli : papīrs.* Rīga : Poligrāfijas infocentrs, 2004.g. 270 lpp. ISBN 9984-764-45-1.
33. **Reiziņš, Rūdolfs.** *Papīra lapa stāsta par sevi.* Rīga : Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas izdevniecība, 1963. 96, [4] lpp. : il.
34. **Samsons, V.** *Latvijas PSR mazā enciklopēdija* : trijos sējumos. Rīga: Zinātne, 1967. : att., il., tab. 1. sēj. Abava-Juveris. 726 lpp.
35. **Samsons, V.** *Latvijas PSR mazā enciklopēdija* : trijos sējumos. Rīga: Zinātne, 1967. : att., il., tab. 2. sēj. Kabile-Pianīno. 773 lpp.
36. **Samsons, V.** *Latvijas PSR mazā enciklopēdija* : trijos sējumos. Rīga: Zinātne, 1967. : att., il., tab. 3. sēj. Piebalga-Žvīgule. 790 lpp.
37. **Šalgunova, Valija.** Ieskats Līgatnes pagasta vēsturē. Druvas kultūrvēsturisks pielikums „Novadnieks”, Nr. 80/81 (7859/7860), 1995, 27.maijs.
38. **Šalka, A.** Fabrika četru kalnu pakājē. *Zvaigzne*, Nr.16, 1958. 34 lpp.
39. **Šmite, Rudīte.** Staiceles papīrfabrika kāpina ražošanu piecas reizes. *Dienas Bizness*, 1996, 23. febr.
40. **Švābe, A., Būmanis, A., Dišlērs, K.** *Latviešu Konversācija vārdnīca.* [Laube – Londonderi]. Rīga : A. Gulbja apgāds, 1935 12. sēj. 22529. – 24576. sl.
41. **Švābe, A., Būmanis, A., Dišlērs, K.** *Latviešu Konversācija vārdnīca.* [Neilands – Paragvaja]. Rīga : A. Gulbja apgāds, 1937. 15. sēj. 28673. – 30718. sl.
42. **Vēstures institūts (Latvijas PSR ZA).** *Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1974. gada pētījumu rezultātiem.* Rīga : Zinātne, 1975. 156 lpp.
43. **Vēstures institūts (Latvijas PSR ZA).** *Zinātniskās atskaites sesijas materiāli par arheologu un etnogrāfu 1976. gada pētījumu rezultātiem.* Rīga : Zinātne, 1977. 145 lpp.
44. **Zemzaris, J., Jenšs, G.** *Līgatnes papīrfabrikas vēsture (1814.-1883.).* Rīga : [b.i.], 1958. 125 lpp. J. Zemzara R. A 66. N 1.
45. **Povel, Roland.** *Basic research methods for librarians.* Westport, CT ; London : Libraries Unlimited, 2004. x, 347 lpp. : il. ISBN 1591581036.
46. **Baltische Papierindustrie.** In Wort und Bild. [Pārskats]. Rīga : Reval, Nordische Papier – und Zellstoff werke. Rigaer Papierfabr, 1922. 104 S.
47. **Мигонь, К.** *Наука о книге : Очерк проблематики.* Москва : Книга. 1991. 197, [1]. стрн. : ил. ISBN 5-212-00458-6.

PIELIKUMI

I. pielikums

Latvijas Universitāte
Sociālo zinātņu fakultāte

Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa

Lomonosova ielā 1, A korp., Rīga LV-1019; tālr. un fakss 67089068

I. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu

Respondents vārds, uzvārds Barona Krišņa
Intervijas veikšanas vieta: Grāvis ielā 6-8, Līgatnes, Ķemeri raj.
Intervijas gads, diena, mēnesis 2009. gada 28. aprīlis
no plkst. 9⁰⁰ līdz 11⁰⁰

Intervētājs Artūrs Kokorēvičs

Autora atļauja dokumenta izmantošanai

Es, Barona Krišņa neiebilstu intervijas izmantošanai Artūra Kokorēviča bakalaura darbā „Līgatnes papīrfabrikas vēsture (1814-2009)“.

Piekrītu, ka intervijas teksts tiek transkribēts.

Ierobežojumi intervijas izmantošanā (ja tādi ir):

Respondents: Barona Krišņa
(paraksts)

Intervētājs: Artūrs Kokorēvičs
(paraksts)

2. pielikums

Latvijas Universitāte
Sociālo zinātņu fakultāte

Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa

Lomonosova ielā 1, A korp., Rīga LV-1019; tālr. un fakss 67089068

I. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu

Respondents vārds, uzvārds Valēda Noviče
Intervijas veikšanas vieta: Ģeģeļu iela 6-8, Ķīpnieku, Ļeņi raj.
Intervijas gads, diena, mēnesis 2003.gada 28.aprīlis
no plkst. 9⁴⁰ līdz 11⁰⁰

Intervētājs Artūrs Kokorēvičs

Autora atļauja dokumenta izmantošanai

Es, Valēda Noviče neiebilstu intervijas

izmantošanai Artūra Kokorēviča bakalaura darbā „Līgatnes papīrfabrikas vēsture (1814-2009)”.

Piekrītu, ka intervijas teksts tiek transkribēts.

Ierobežojumi intervijas izmantošanā (ja tādi ir):

neizmantojami komerciāla nolikuma

Respondents: Valēda Noviče
/paraksts/

Intervētājs: Artūrs Kokorēvičs
/paraksts/

Latvijas Universitāte
Sociālo zinātņu fakultāte

Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa

Lonnonasova ielā 1, A korp., Rīga LV-1019; tālr. un fakss 67089068

I. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu

Respondents vārds, uzvārds Ilmārs Koriķis

Intervijas veikšanas vieta: Jaunās ielas 6-2, Rīga, Ēģiptes, Ēģiptes ceļš

Intervijas gads, diena, mēnesis 2009. gada 28. aprīlis

no plkst. 9⁴⁰ līdz 11⁰⁰

Intervētājs Artūrs Kokorēvičs

Autora atļauja dokumenta izmantošanai

Es, Ilmārs Koriķis neiebilstu intervijas izmantošanai Artūra Kokorēviča bakalaura darbā „Ilgatnes papīrfabrikas vēsture (1814-2009)”.

Piekrītu, ka intervijas teksts tiek transkribēts.

Ierobežojumi intervijas izmantošanā (ja tādi ir):

Neizmantojot informācijas nolikums

Respondents: [paraksts]

Intervētājs: [paraksts]

4. pielikums

Latvijas Universitāte
Sociālo zināņu fakultāte
Informācijas un bibliotēku studiju nodaļa
Lomonosova ielā 1. A korp., Rīga LV-1019; tālr. un fakss 67089068

I. Vienošanās par intervijas ierakstīšanu un izmantošanu

Respondents vārds, uzvārds Peteris Irionovs
Intervijas veikšanas vieta: Lomonosova ielā 1. korp., 1. stāvs, 1. dzīvoklis
Intervijas gads, diena, mēnesis 2009. gada 28. aprīlis
no plkst. 13⁰⁰ līdz 13⁴⁵
Intervētājs Artūrs Kokorēvičs

Autora atļauja dokumenta izmantošanai

Es, Peteris Irionovs neiebilstu intervijas izmantošanai Artūra Kokorēviča bakalaura darbū „Lāgūtnes papīrfabrikas vēsture (1814–2009)”.

Piekrītu, ka intervijas teksts tiek transkribēts.

Ierobežojumi intervijas izmantošanā (ja tādi ir):

Respondents:
/paraksts/

Intervētājs:
/paraksts/

INTERVIJĀ IEGŪTO DATU TRANSKRIPCĪJA

Fokusgrupas intervijas ar bijušo Līgatnes papīrfabrikas direktoru Ilmāru Norīti, bijušo galveno ekonomisti Līgatnes papīrfabrikā Rasmu Vanagu, ar bijušo inženieri – papīra tehnoloģi Līgatnes papīrfabrikā Valdu Norīti

Intervija pierakstīta 2009. gada 28. aprīlī Līgatnē, Gaujas ielā 6-8. Interviju ilgums: 1h un 20 minūtes. Ilmārs Norītis, Rasma Vanaga un Valda Norīte devuši mutisku un rakstisku piekrišanu intervijas transkripcijai un pievienošana bakalaura darba pielikumā, citēšanai darbā un atsauču veidošanai. (Apzīmējumi: **I:** intervētājs Artūrs Kokorēvičs, **A1:** atbildētājs Ilmārs Norītis, **A2:** atbildētāja Rasma Vanaga, **A3:** atbildētāja: Valda Norīte.)

I: Labrīt! Paldies par atsaucību! Šodien ir otrdiena, 2009. gada 28. aprīlis plkst. 9:40. Tātad intervijas dalībnieki šodien par Līgatnes papīrfabrikas vēsturi ir Rasma Vanagas kundze, Ilmārs Norītis un Valda Norīte. Tātad man ir sagatavoti 15 jautājumi.

I: 1. jautājums - Kāds ir Līgatnes papīrfabrikas mērķis un moto?

A1: Jā, par mērķi un moto, es domāju, ka mūsu mērķis ir ražot papīru. Ja ražotu papīru pēc iespējas vairāk un labāku, izmantojot tās iespējas, kas ir Latvijā, kuru Latvijā savā laikā bija ļoti plaši pazīstams, tas man būtu piebilstams par šo jautājumu.

A2: Es domāju, ka vajadzētu censties atjaunot senās līgatniešu tradīcijas, ražot kvalitatīvu papīru ar mazām, nelielu izejvielu daudzumu un ekskluzīvus papīrus mēģināt sākt ražot, tos kas jau agrāk ir ieguvuši pasaules slavu un plašam papīra patēriņam ražotu papīru no makulatūras un būtu nepieciešams mēģināt uzstādīt kādu papīrmašīnu nelielu, bet kas var šos ražot ekskluzīvus papīrus ražot, jo uz šīs esošās papīrmašīnas var ražot masu produkciju no makulatūras un pie tam, cik zinu, ka fabrika nespēj izpildīt visus valsts pasūtījumus.

A3: Nu un es gribētu piebilst, ka, tieši ražošanā agrāk strādāja speciālists, ka Līgatnes papīrfabrikai bija laba slava visā Padomju Savienībā un ar ko mēs savu slavu ieguvām, mēs ieguvām ar to, ka mēs ražojām ļoti plašu papīru asortimentu uz 4 papīrmašīnām. No kurām pirmā bija domāta rakstāmpapīra, iespiedpapīra un zīmēšanas papīru ražošanai.

Otrā papīrmašīna bija vairāk specializējusies uz plānākām papīršķirnēm un mēs bijām vienīgā fabrika Padomju Savienībā, kas ražoja plāno tipogrāfijas papīru un šim plānam tipogrāfijas papīram bija ļoti daudz noņēmēju lielajās tipogrāfijās, kas iespieda ļoti apjomīgus izdevumus, dažādas vārdnīcas, dažādus specifiskus izdevumus ar ļoti lielu apjomu, jo apdrukājošo plāno papīru mērķis bija tāds, ka uz viena papīra laukuma panāk, lai būtu vairāk informācijas un teiksim, ja parastais tipogrāfijas papīrs viens kvadrātmeters varēja svērt 70 līdz

80 gramus, tad šis svēra 40, 50 gramus, tas nozīmē, ka tā grāmata pēc apjoma bija mazāka, bet informācijas bija nesalīdzināms vairāk iekšā.

Trešā papīrmašīna bija vairāk specializējusies uz vairāk uz bieziem papīriem un viens tāds ļoti slavens papīrs bija tā saucamais albumu papīrs, kuru mēs ražojām un kuru sastāvā bija makulatūra iepriekš savārtīta, lai dabūtu vienmērīgu krāsu un uz tās ražoja, to lietoja albumu ražošanai un teiksim tas bija iecienīts visā Savienībā un papīra pārstrādāšanas uzņēmums „Latvijas papīrs” tieši ar albumiem, kas bija gatavoti no mūsu bija izpelnījies, nu tādu ievērojamu vietu Padomju Savienībā. Trešās papīrmašīnas stāsts. Tajā laikā mēs ražojām akvareļu papīru baltu, ko mūsu mākslinieki izlietoja mākslas darbu radīšanai. Tajā laikā, kad es strādāju papīrfabrikā bija ļoti populāra akvareļu glezniecība un te varētu pieminēt arī akvareļu glezniecības tādu nu mūsu mākslinieku *Kārli Sūniņu*, kurš pats brauca, tad kad mēs akvareļu papīru ražojam, viņš pats brauca uz fabriku paskatīties, kāds tas papīrs iznāk un tūlīt uz vietas ar savu pindzelīti un krāsām pārbaudīja vai tas akvareļu papīrs apmierinās viņu iespējas, vai nē. Padomju Savienībā tai laikā oficiāli akvareļu papīru neražoja, bet ievada no ārzemēm un tā mazas partijas mākslinieks varēja dabūt tikai dažas loksnes no šī papīra tas bija un ļoti ilgs šķērslis mākslas darbu radīšanai. Jo, ka viņš ir pamēģinājis, kā tas papīrs būtu jāapglezno, tad jau papīrs izbeidzās un nākamais jau bija pavisam kaut kas cits. Un vēl trešās papīrmašīnas stāsts ietinamais papīrs.

Vispār jāsaka tā, ka par ceturto papīrmašīnu. Ceturtā papīrmašīna bija visjaunākā papīrmašīna. Viņa bija uzstādīta apmēram 1950. gadā.

A1: 1952. gadā.

A3: 1950. gadā apmēram. Un uz tās ražoja ļoti plānus papīrus, nu galvenokārt viņas produkcija bija tā saucamais čaulīšu papīrs, faktiski. Kuru sākotnēji, kad es sāku strādāt, faktiski izgatavoja papirosus un vēlāk cigaretēm šo papīru izlietoja papīrs atšķiras no pārējiem papīra šķirnēm, ko Līgatnē ražoja ar to, ka viņas attēlā bija pat līdz 50 procenti linu lupatas vielas speciāla ražotne, kas izgatavoja pa priekšu to lupatvielu un pēc tam mēs viņu pārstrādājam papīrā un uz vietas Līgatnē.

Pavisam es gribētu teikt, ka Līgatnē, es nekļūdīšos tajā laikā, kamēr es strādāju Līgatnē, tas būtu no 1950. g. līdz 1992. g., ražoja aptuveni 25 dažādas papīru šķirnes un tajā ziņā Līgatne bija unikāla fabrika visā Padomju Savienībā, jo mūsu papīru gramāža nebija tik liela, bet veicām dažādus eksperimentus, jo pēc tam izmantoja citas valstis, ja mēs to varējām to atļauties, protams, zināmā mērā Līgatnes papīrfabrika bija nostādīta tādā izmēģinātāju lomā daudzajām lielajām fabrikām tāpēc, ka katrs šī papīru šķirnes ražošana prasīja kaut kādu tādu tehnoloģisku sagatavošanu, to vajadzēja vārdu sakot intelektuālo darbu ieguldīt, kā tagad saka

tikai ražot vien, bet fabrikas kolektīva apjoma ziņā mums inženiertehnoloģisko darbinieku nebija daudz, vārdu sakot, bija maz, salīdzinot pret to darbu, kas mums bija jāveic.

I: Paldies par pirmo jautājumu. Tātad, tas ir galvenais papīrfabrikas mērķis un moto, tas nozīmē īsti nav?

A3: Moto ir ražojam labu papīru, kvalitatīvu.

A1: Tagad tas būtu jāsaka, ka tas bija.

I: Tas būtu jāsaka pagātnes formā.

Tas pagātnes formā, jo tagad pašlaik apstākļi ir izmainījušies. Pašlaik papīrfabrikā ir tikai viena papīrmašīna, ja ar kuru strādā ar makulatūru, ja un ražo papīru ar to, ko šī izejvielas spēj dot.

A2: Arī šobrīd tiek ražota ap 12 papīru šķirnēm, daž ne dažādām uz vienu papīrmašīnu, kas apgrūtina ļoti papīru ražošanu un pēdējais jaunums cik šobrīd, cik es zinu ir melnais papīrs, kas tiek masā krāsots vienīgais papīrs, kuru krāso masā.

A3: Vēl vienīgais faktiski [..]

A2: Ar kvēpiem ir Zviedrijā atšķaidīta vienmērīgā konstitencē, šeit tiek atvesti mucās, tad pielej viņu masā. [..]

I: 2. jautājums - Kāda ir Līgatnes papīrfabrikas tālākās attīstības vīzijas? Skatoties no malas.

A1: Te man tā grūti teikt, jo no malas faktiski šinī gadījumā, jo es esmu aizgājis no fabrikas, ja, man grūti pateikt tās tālākās darbības. Redz, tā, ka šeit runājam, kad par cik faktiski no papīrrūpniecības bijušās, kas bija pie mūsu Latvijā ir palikušas tikai Līgatne ar vienu papīrmašīnu, ja nu tad, jādodomā ko darīt tālāk, ja acīmredzot, kā te pieminēja jābūt jādodomā par jaunu papīrmašīnu uzstādīšanu, par jaunu iekārtu iegādāšanos utml., lai varētu šo asortimentu nepieciešamo un tiešām tādu ražot, kas citās fabrikās, teiksim, kur nebūtu iespējams, tad īpašu kaut ko domāt šeit varētu ražot tāda varētu būt tā perspektīva darīt.

A2: Par cik es vadu ekskursantu grupas fabrikā un regulāri cenšos uzturēt kaut minimālus sakarus ar fabrikas vadību, lai zinātu, ko stāstīt viesiem, tad nedaudz par to, ko, kāds ir mans viedoklis, kad kā es sākumā teicu, jaunu papīrmašīnu vajadzētu, bet kā to fabrikas varēs finansēt, tas tur „*mākoņos*” pagaidām ir ierakstīts, domas saprotu ir lielas. Jaunums, kas šobrīd ir ar jauno gadu vairs fabrika netiek kurināta ar gāzi, bet ar šķeldu. Pēc tām ziņām, kas ir manā rīcībā tas ir ekonomisks ieguvums. Tomēr un nedaudz varbūt ciparus, ja uz 4 papīrmašīnām mēs gada laikā saražojām 16 000 tonnas gadā, tad šī viena papīrmašīna šobrīd ražo papīru pāri par 12 000 tonnām. Zinu, ka nepārtraukti tiek modernizēti dažādi papīrmašīnas mezgli, tiek vēl jaunākais pašlaik ir tiek ražots biroja papīrs ekonomiskās krīzes apstākļos, tā man nepatīk šis vārds krīze, bet diemžēl tāda mums ir, jo maksātspēja nav liela

nav. To ko neizdevās 90. gados panākt, kad biroja papīru jau ražoja, kad viņš ieiet Latvijas tirgū, tad dzīve beidzot ir piespiedusi fabriku, fabrikas darbiniekus domāt par šo lietu. Papīru kvalitāte, es neņemos spriest kāds tas ir kvalitāte, zinu, ka strādā mūsu Līgatnes dome uz šī papīra, jo visu pavairo un tiek un vēl citi, un firma „Freko” ir uzsākusi šī papīra realizāciju, bet, protams, viņš ir r no makulatūras ražots, viņš ir lētāks, kā ievestie papīri, un zinu, ka arī nesūdzas, daudz. Trūkums, ka trūkst baltā makulatūra šobrīd Latvija tik daudz balto makulatūru nespēj sašķirot, saražot, cik nepietiekams fabrika ir spiesta ievest balto makulatūru no Lietuvas. Pārējā tiek šeit uz vietas Latvijā savākta.

A3: Trešais viedoklis ir, lūk, tāds. [...] Man laimējās strādāt fabrikā, kad bija izveidojies kolektīvs, kas bija sava uzņēmuma entuziasti. Tagad šie cilvēki ir lielākā tiesa pārcēlušies uz labāku pasauli un jaunā paaudze netika, netiek ieinteresēta tieši savas fabrikas saglabāšanā, kuras jaunās paaudzes neapzināt savas saknes, ka viņi ir izauguši šeit Līgatnē, ka viņiem vajadzētu būt Līgatnes entuziastiem. Es uzskatu, kā vienu ļoti svarīgu uzdevumu ieinteresēt mūsu jauno paaudzi savu apvidus vēsturē un ar tālāku virzību šo vēsturiskās vietas tradīcijas turpināt nākotnē, lai nebūtu tāda paaudžu nepārtrauktība [...], lai novērstu to tukšumu, kas mums tagad ir it kā izveidojies, par to laiku, kamēr fabrikai iet ļoti grūti.

I: 3. jautājums - Kā jūsprāt Līgatnes papīrfabrika ir spējusi pārvarēt līdz šim dažāda veida grūtības? Tas ir gan pirmo pasaules karu, gan otro pasaules karu un līdz mūsdienām, jo kā zinām ir vienīgā un vecākā fabrika, Paldies Dievam, ka ir!

A1: Jāsaka par tām iespējām kādas fabrikai bija pārvarēt visas šīs grūtības, tad pēc pirmā pasaules kara kā tagad daļa faktiski no fabrikas iekārtas bija izvestas uz Krieviju, ja tomēr nodibinoties nu neatkarīgai Latvijai tika panākts, ka viņas tiek atgrieztas atpakaļ, bet šinī jautājumā bija strikta nostāja fabrika varēja saņemt no valsts puses kredītus, kas atļāva vārdu sakot atjaunot ražošanu un līdz faktiski otrā pasaules kara sākumam, šeit strādāja 3 papīrmašīnas un ja, faktiski lielu daļu papīru, ko šeit izgatavoja, jā tas šeit bija unikāls ar ūdenszīmēm utml. un viņš daudz tika eksportēts. Nāca otrais pasaules karš, kad atkal sagrava daļu fabrikas it sevišķi runājot par spēkstaciju utml., bet tas tika atjaunots, kā šeit minēja tām 3 mašīnām fabrikā, kas bija vēl tika uzstādīta arī jauna mašīna un kas ražoja šos plānos čaulīšu papīrus, un tādā veidā atjaunojot atkal savas ražošanas iespējas. Liels notikums bija arī tas, ka fabrikā mēs 1980. gadā pārgājām siltumražošanai, tvaika ražošanai uz gāzi, kas bija ļoti nozīmīgs notikums, jo mēs pirmie šeit, nu Latvijas ziemeļu pusē pievienojamies topošajam gāzesvadam, kas gāja uz Inčukalnu gāzes krātuvi, un tas arī atļāva, vārdu sakot, mums padarīja labākus darba apstākļus un arī tad drošāk iespēju domāt par fabrikas tālāku attīstību. Tika uzsākti vērienīgi darbi pie vides sakārtošanas pie attīrīšanas iekārtas būvēm, kas tagad pēc tam neatkarību atjaunojot tiek pārtraukta, jo fabrika nonāca pie saucamās

privatizācijas procesā un kuras rezultātā faktiski pārcieta tik lielu nelaimi kā ugunsgrēks, kas bija 1993. gadā, kas ar faktiski, kas iznīcināja iespējas ražot plaša papīra izstrādājumus. Tāpat papīra apdares ceļš cieta, ja, lai gan visas papīrmašīnas tika saglabātas un tās turpināja strādāt, ja, bet ja situācijā, kad pieaugot izejvielu un tāpatās siltumnesēja kā gāzes dārdzībai un tika noēsts fabrikas apgrozības līdzekļi un no valsts nebija iespējams dabūt nekādu palīdzību, lai varētu fabrikas izturēt šo grūto periodu, jo un tika fabrika, vārdu sakot, izgāja, kā lai saka, tādu privatizācijas procesu, kura kļuvusi par privātuzņēmumu, mainot vairākas reizes īpašniekus un kļuva tā rezultātā faktiski, pārmaiņu rezultātā palikusi tikai viena papīrmašīna, ja, kas nu šajos apstākļos, grūti teiksim iegūt finanses, investīcijas šeit, jo kā zināms, blakus atrodas lielās papīrrūpniecības valstis kā Somija, Zviedrija, kas nav īpaši ieinteresētas te Latvijas papīrrūpniecības attīstībā un tā rezultātā, šeit faktiski, kā papīrrūpniecība šeit Latvijā ir likvidēta, atskaitot, lūk, šo vienu papīrmašīnu, kas strādā Līgatnes papīrfabrikā un mēs tagad visur lietojam un strādājam uz ārzemju papīru un tādēļ ir apsveicami centieni šeit nostiprināties tirgū, teiksim, kā šeit minēja ražojot šo te papīru kopēšanai un daudzus citus papīrus, lai būtu šai fabrikai kaut kāda eksistence, lai varētu nopelnīt līdzekļus. Jāsaka, ka šī pāreja uz šķeldu saistīta ar to, ka, pieaugot gāzes cenai, papīra pašizmaksa palielinās, līdz ar to samazinās fabrikas konkurētspēja tirgū, un tas bija par iemeslu pārejai uz šķeldas izmantošanu tvaika ražošanai. Nu, jāsaka, ka kas varbūt pašlaik šais apstākļos, kad vispār Latvija tautsaimniecībā pārdzīvo krīzi, kad valdība sapratīs budžets nav piepildāms bez ražošanas, kad fabrikai būs iespējas saņemt kaut kādas investīcijas, valdības atbalstus teiksim, garantijas teiksim, lai varētu risināt šīs tālākās attīstības problēmas.

A2: Nu gribu sākt ar to, ka fabrika ir dibināta 1815. gadā, tātad tuvojas fabrikas 200gade nav tālu aiz kalniem vairs un fabrika pētot vēstures materiālus ir piedzīvojusi daudzus smagus periodus, ir vairākas reizes ugunsgrēki gājuši pāri, ir vairāki kari gājuši pāri un fabrika visu laiku ir izdzīvojusi un, protams, fabrika var izdzīvot tikai tad, ja ir labi vadītāji un labs kolektīvs, nu, protams, arī visi pārējie apstākļi, es varbūt, vēsture ir vēsture.

Ļoti pateicīga esmu *Artūram*, kas mums šos vēstures materiālus ir sagādājis. Viens materiāls, kuru *Artūrs* mums atveda ir tāds, kuru es personīgi nezināju, kad pēc pirmā pasaules kara, diez kā būtu fabrika izdzīvojusi, ja nebūtu bijis direktors *Fāle*, uzņēmīgs darbinieks. Tā ir 1922. gada grāmatiņa tulkota latviešu valodā, kurā šis moments ir aprakstīts. *Fāle* ir bijis ļoti uzņēmīgs vadītājs, arī šogad uzzināju, nedaudz atkāpjoties atpakaļ, kad fabrikai grūti laiki ir bijuši 1800. gadu II pusē un tad vairāk nekā 20 gadus viens no direktoriem bijis *Tīlings* arī, par viņu vēl vajadzētu pētīt tālāk un kā [...]varbūt interesants gadījums, ziemā no Talsu puses zvana viens kungs, un prasa: „Vai Jums ir tāds direktors *Tīlings*?”, es saku, es nezinu un viņš saka viņš vairāk nekā 25 gadus fabriku vadījis, viņš šis

kungs pēta *Tilingu* dzimtas vēsturi, nu jau tās pašās literatūras, dažas dienas atpakaļ pārlapojot, bet tas prasa papildus pētījumus.

Pēc otrā pasaules kara līgatnieši ir ļoti pateicīgi nākamajam direktoram [...] *Volginam*, kurš ir palīdzējis atjaunot fabriku arī skaisto kluba skaisto ēku un kas ir darījis daudz mūsu fabrikai un pēdējais, kam es gribētu izteikt lielu pateicību tas ir *Noriša* kungs, kurš ir saglabājis fabrikā latviskumu visus padomju laikus, jo laikam esam vienīgā papīrfabrika, kas latviskumu esam uz vietas saglabājuši, tas fabrikai ir devis spēku izdzīvot.

Un tagad par vienu no pēdējā laika smagajiem notikumiem ugunsgrēku, kad kā *Noriša* kungs teica, daudz mums paņēma, šo to atstāja un pēc tam bija ļoti grūti laiki, nezinu kā mēs būtu izdzīvojuši un parādi auga augumā, sabruka centralizētās piegādes, viss sabruka, cilvēkiem vajadzēja ēst un mēs sapratām, ka esam līgatnieši un ka mums šeit ir jādzīvo. Un, manuprāt, daudz mums deva, ka uzsākām izbraukuma tirdzniecību ar mūsu izstrādājumiem, jo noliktava bija pilna, citi dusmojās, ka tā ir jābraukā un jārealizē šī prece, bet, manuprāt, ka tā cilvēkiem algu varējām sagādāt vairākus gadus.

Nu pēdējais mums ir bijuši daudz vadītāju pa vidu un, manuprāt, pēdējais vadītājs šobrīd *Treimaņa* kungs, kas arī ir tomēr papīrrūpniecības patriots, tas ir mans viedoklis, kad viņš cenšas, lai fabrika izdzīvotu.

I: Tieši šodien plkst. 12:00 būs intervija ar *Treimaņa* kungu.

A3: Nu man gribējās uz laiku, kas attiecas uz laiku pēc otrā pasaules kara, kad fabrika tika atjaunota, jau minētā direktora *Volgina* vadībā. Un gribās man teikt, ka pamatā bija cilvēku entuziasms. Jo visi toreiz pēc kara gribēja strādāt šeit un nevis, kadri izšķīra visu. Kāpēc Līgatne, arī tais grūtajos 50.gados visu laiku gāja tādu zināmu uzplaukumu un man gribās teikt. Kad es tagad bieži domāju, to tēzi, kad nevajag iesūnot vienā darba vietā, vajag mainīt darbu ik pēc 5 gadiem, cits saka vēl pēc 3 gadiem, un man gribās teikt, kad Līgatne kolektīvā ir bijuši, kas 66 gadus no savas dzīves veltījuši fabrikas kolektīvam un tas veido kolektīvu, un kolektīvs vēl veido vienu lietu, ka te arī *Vanagas* kundze, teica, ka klubu tūlīt atjaunoja pēc kara, otrā pasaules kara kā vienu svarīgu vietu. Direktors *Volgins* un viņš uzskatīja, ka kolektīvu veido ne tikai tas kopīgais darbs, bet arī tā kopīgā laika pavadīšana. Un visus šos gadus līgatniešiem ir bijis augsta līmeņa koris, augsta līmeņa deju kolektīvs, un augsta līmeņa dramatiskais kolektīvs, kas ne vienreiz vien tādi bijuši arī nozīmīgi arī mūsu visas Latvijas mērogā. Nu tad man gribās minēt arī tādu anekdoti zināmā mērā, ka mums bija slavens vīru kvartets, kas cīnījās par vadošu vietu vīru kvartetu starpā. Nu Latvijā tajā laikā, kad [...], kā vēl to otro sauca un 3. vietā bija Līgatnes kvartets. Un vairāk nebija neviena muzikāli izglītota speciāla dziedātāja, bet visi bija fabrikā strādājošie.

Tātad, tā kā vēl arvien paliek tā tēze, es aizmirsu kas to ir teicis, „*kadri izšķir visu*”.

I: 4. jautājums - Kā Līgatnes papīrfabrika izjūt valdošo konkurenci Eiropas mērogā?

A1: Nu konkurence, nu tas acīmredzot ir. Kā lai to saka, faktiski konkurence ir konkurētspējīga cena un [...] es domāju, ka tas ir galvenais. Ja mēs varēsim, nu ražot papīru ar tādu pašizmaksu, ja, kas ļaus piedāvāt, teiksim, papīru ārpus valsts robežām. Otra lieta, kad mēs varēsim papīra kvalitāti, un šinī gadījumā ir arī daudzumam zināma nozīme, lai kas neierobežo to lietu, kvantitāti un kvalitāti, tas būtu tas galvenais. [...]

A2: Mans viedoklis ir līdzīgs, kad tie ir galvenie momenti. Gribu teikt, ka šobrīd Līgatnes papīrfabrika apmēram 85% no savas saražotās produkcijas eksportē, tikai 15% paliek Latvijā.

A3: Es domāju, ka ļoti spēcīgi to izjūt. Un man gribas šeit pie konkurences vēl pievienot savas domas tādā nozīmē, kā jau teicu, Līgatne ir ražojusi arī augstas kvalitātes papīru. Kad domāju, toreiz bija konkurētspējīgs, varbūt nedaudz pieliekot spēkus pasaules mērogā, bet kad pirkām, mainījās sabiedriskā iekārta, tad visi mums iestāstīja, ka ārzemēs viss ir labāks arī, un mēs it kā ārzemju papīrus no Skandināvijas par dempinga cenām. Jo mums likās ļoti vienkārši, kāpēc mums pašiem ražot, ja mēs varam lētāk nopirkt ārzemēs un tad, kad savu ražošanu bijām likvidējuši, tad izrādījās, ka šis papīrs uzreiz kļūst vērtīgāks.

I: 5. jautājums - Vai Līgatnes papīrfabrika saņem pietiekami daudz makulatūras priekš otrreizējās papīra ražošanas pārstrādes?

A1: Nu te man grūti pateikt. Ja pats es būtu. Tas būtu jāprasa esošo cilvēku, kas pašlaik ir papīrfabrikas vadībā viedokli, es tik dziļi [...]. Es domāju, makulatūra fabrikā ir, ka valstī makulatūras ir, šeit ir tas jautājums, kā viņu sagādāt. Jo mums centralizēta piegādi laikam nav, tas notiek uz līgumiem nu un te ir tas svarīgākais jautājums.

A2: Varu teikt, kā es to iepriekš teicu, ka baltā makulatūra trūkst, ka Latvijā tik daudz tās ir informācija, ka ir nepieciešams šī te pelēkā makulatūra ir, bet viņa nav pietiekoši sašķirotā viņa ir te vēl jāpāršķiro, un problēmas ir ar to makulatūru, ko vāc skolnieki. Jo viņām nav izdomāts līdz galam, kā viņu novietot šeit, jo fabrikā ir lieli kalni, viņi ir jāpārstrādā. Tā ir dārga, šādi fabrikai pašai sagādāt makulatūru un pievest ļoti dārgs process, jo iznāk, ka transports izmaksā vairāk nekā makulatūra. Šeit vajadzētu domāt valsts līmenī domāju kā šo makulatūru sagādāt. Un varbūt, kad nevajadzētu tik daudz viņu izvest no valsts, bet vairāk kvalitatīvu makulatūru Līgatnei pārdot un iepirkt.

A3: Ka mūsu valstij ir jāorganizē un konkrēti arī Līgatnē, tas prasa kapitālieguldījumus - makulatūras modernu pārstrādi pirms viņu izlieto papīrražošanai, jo pašlaik visur makulatūru izmanto, un ja arī ne tikai ekonomiski savāktu, bet arī ekonomiski apstrādātu, tas būtu viens zemākā papīra šķirnēm ļoti vērtīgs izejvielu materiāls.

I: 6. jautājums - Vai ir bijis gadījums, ka kāds klients jeb pircējs gribējis nopirkt papīru, bet nav diemžēl varējis nopirkt tik, cik varētu papīrfabrika pārdot?

A1: Es domāju, ka šie jautājumi faktiski tie būtu bijis jārunā un jāstāsta esošiem īpašniekiem, [...] jo mums ir grūti pateikt. Mēs faktiski strādājam pavisam citā sabiedriskā iekārtā, kur galvenais bija centralizētā plānošana, viss tika noplānots, visas izejvielas saņemšana un starp produkcijas sadali utml., , tā kā te grūti pateikt. Skaidrs, ka katrs teiksim ir ieinteresēts, tā bija arī agrāk, ka katrs saņēmējs, jo tā saņemtā papīra kvalitāte pie tās ir jāpiemērojas, un ja arī savs tehnoloģiskais process ir jāpiemēro tieši šī papīra pārstrādei, tāpēc jābūt pastāvīgām attiecībām, ja tad, cik viņš spēj paņemt, vārdu sakot, ražotājs dot un, ja te tā lieta saskan, tad viss notiek. Tāpatās teiksim, kad mēs ražojām čaulīšu papīru papirosa ražošanai, tad mēs galvenais mūsu noņēmējs, mēs bijām 2, toreiz tās Ļeņingradas, nu tagad, toreiz Pēterburgas tabakas fabrikas, kas tieši stāvēja uz mūsu papīra, viņas nodod. Citur negribēja ņemsim, teiksim, tāpēc, vārdu sakot, mūsu papīru kvalitāte viņus apmierināja un viņi bija piestrādājuši, viņi bija apguvuši, vārdu sakot, un tādā veidā tika veidota šī sadarbība. Tagad man grūti pateikt, kā viņa veidojās.

A2: Klausoties viesus, ekskursantus un gribas te tā. Bieži vien šeit cilvēki ir neapmierināti, ka nav uz vietas iespējas nopirkt Līgatnē šo papīru, kad nav uz vietas nopirkt varbūt vienu paku ietinamo vai vēl kādu, no izstrādājumiem runājoties, kā tad tā ražojat, bet uz vietas nav iespējams nopirkt.

A1: Jādomā par realizāciju.

A2: Jā.

A3: Nu man te komentāru praktiski nav, tādēļ, ka es esmu jau pensionārs, kas varbūt tomēr diezgan lielu darba stāžu un [...] man nav, un man galvenais interesē patlaban, lai mūsu valsts varētu samaksāt tiem veciem cilvēkiem ieguldījumu, kaut vai citas sabiedrības iekārtas apstākļos, bet viņi savu darba dzīvi tur ir ieguldījuši, pelnījuši kaut vai par to, lai nebūtu tīšā prātā zemē nebūtu jāliek.

I: 7. jautājums - Vai notiek pakāpeniska veco iekārtu nomainīšana pret jaunām papīrfabrikas iekārtām?

A1: Tā kā būtu man liekas tas būtu jāstāsta [...] *Treimaņa* kungam. Kādas ir tās iespējas, es zinu, ka notiek, ka tiek darīts, vārdu sakot, tas, proti, piespiež, proti, tas, lai mēs varētu ekonomiskāk strādāt, lai pazeminātu produkcijas pašizmaksu, tas piespiež to darīt.

A2: Es arī varu tikai pievienoties *Norīša* kungam. Kad notiek, ejot fabrikā, redzu ir kaut kas mainījies, bet man šīs tehniskās zināšanas, lai es varētu kaut ko par to teikt.

I: Galvenais fakts, ka vismaz dzirdēts, kad kaut kas notiek?

A1: Noteikti, tagad teiksim, piemēram, pārstrādā ietinamā papīra atgriezumus taisa čaulas. [...] Arī teiksim apstrādē, tur procesā ir tiek ieviesta jauna tehnoloģija un papīrmašīna ar atsevišķiem jauniem mezgliem, teiksim, tiek uzlabots un tādā veidā. Labi!

A3: Un mana dziļākā pārlicība ir tā, ja runājam par to, ka ir jāatjauno ražošana, vispār kā tāda mūsu valstī. Līgatne ir viena no tām vietām, kurai vajadzētu pievērst lielu uzmanību. Un man gribās teikt, kad salīdzinot ar citām daudzām fabrikām, Līgatnei kādreiz bija uzbūvēta, tāpēc, ka labs ūdens ir bijis. Un tas ūdens jautājums arī mainās atkarībā no ģīmiskā līmeņa. Bet man vēl šodien gribās atgādināt, ka Līgatne ir vienīgā papīrfabrika, vismaz tāda, ko es zinu, kur ūdens ir tik liels, kuru ražošanā ūdens ienāk pašteces ceļā, pēc sen izveidotas sistēmas. Tādēļ es domāju, ka Līgatnei ir nākotne, ja saimnieciski domājam.

I: 8. jautājums - Vai līgatnieši jūtas lepni par savu pilsētu un papīrfabriku?

A1: Es domāju gan, līgatnieši. Ne par velti tuvākā apkārtnē salīdzinot, teiksim, šeit Līgatni ciematu, kas veidojās ap papīrfabriku, salīdzinot ar ciematu, kas veidojās Augšlīgatnē pie šosejas, ja, tad līgatnieši tika uzskatīti, kā tādi [...] īpaši kaut kādi izdevīgās pozīcijās.

A2: Es varu pilnīgi piekrist, kad līgatnieši, vismaz vecie līgatnieši lepojas ar savu Līgatni un fabriku, ar to, kas mēs esam izdzīvojuši, tik ilgu gadus. Domāju par fabriku un kad arī šis darbs tika novērtēts. Arī ir prieks skatīties par jaunajiem Līgatnes iedzīvotājiem, kas aktīvi piedalās mūsu sabiedriskajā dzīvē, ja paskatāmies jaunatni, kas organizē šobrīd pasākumus, tad līgatniešiem interesē.

A3: Es varu pievienoties pārējiem. Es domāju, ka mums ir tādas teju saknes, mums ir cilvēki vairākās paaudzēs saistīti ar Līgatnes papīrfabriku un tādēļ ir man pārlicība, ka Līgatnei jābūt nākotnei. Ir jādomā par kaut vienu papīrfabriku mums būtu, bet mums būtu, lai nav tā kā ar cukuru.

I: 9. jautājums - Kādas mūsdienās priekšrocības iegūst Līgatnes papīrfabrikas strādnieki strādājot salīdzinot ar agrākajiem laikiem? Agrāk bija dzīvoklis, elektrība par velti, vai mūsdienās ir kāda, vai tas viss ir zudis?

A1: Nu te grūti teikt. Tagad tāds, jāsaka pie mums valda privātpašums, ja privātpašums nozīmē privātpašniekam. Kas ir svarīgākais? Tā ir peļņa. Ja, te viņam, vārdu sakot, nu tā peļņa atkarīga no tā, kā izmanto, ja izmanto teiksim perspektīvi, tad tas ir, un tad viņam jādomā arī būtu par saviem strādniekiem, jāmēģina viņus piesaistīt, vārdu sakot, jā rūpējas par viņu kvalifikācijas celšanu, par viņu izglītību utml. lietām, ja, tā kā šeit būtu *Treimaņa* kungam būtu jāsaka, kādas tās domas būtu, jo agrāk, jau bija tā Līgatnē, faktiski viss notika ap Līgatnes papīrfabriku ap pilsētiņu, kas te ir apkārt, kad te bija lielas rūpes un tieši darīja paša papīrfabrika, cēla dzīvokļus un rūpējās par visu pārējo, teiksim, par infrastruktūru utml.

A2: Nu, re, ka te Līgatne ir no laika gala bijis privātīpašums, ne valsts. Nu akciju sabiedrības, bet izņemot padomju laikus un visu fabrikas sākotnējo laiku ir fabrikas vadība ļoti rūpējusies par saviem strādājošiem. Kā *Norīša* kungs teica, ka cēla visu, ja paskatāties, kas tad nav fabrikas celts? Sākot ar visām dzīvojamām mājām fabrika cēlusi, slimnīca, klubs, dzemdību māja, arī kapliča, nespējnieku māja, Līgatnes stacija un Līgatnes pārceltuvs, nav tādas vietas, ko fabrika nebūtu cēlusi saviem strādājošiem.

A1: Skolas.

A2: Bez tam visas skolas, tad tūlīt 9. maijā tiek svētīta Līgatnes vidusskolas ēka 50 gadu jubileja, ēkas jubileja, jo skola pati ir dibināta 1862. gadā. Un kā pašreizējais domes priekšsēdētājs *Ainārs Šteins* teica, ka Līgatnei, ka apveltu apkārt žogu un visa pilsētiņa varējusi automātiski izdzīvot, jo tika ražota fabrikas elektrība visu strādājošo, fabrikas vajadzībām. Dzīvoklis par brīvu bija, malka par brīvu, ne par ko nebija jāmaksā. Alga bija apmēram ceturtdaļu mazāka nekā citur, par visu tika fabrika tikusi gādājusi un gribas jau mēs esam jau Padomju laikā mums bija viena lieta par ko fabrikas vadība gādāja, tas ir līdz 1993. gadam, 1994. gada sākumam, mūža māja tika dota par brīvu vecajiem fabrikas strādniekiem, kas vairs nekur citur nebija, cik zinu, nebija, bet bija dots. Bet pašlaik acīmredzot ekonomisko apstākļu dēļ, mainoties visām šīm ekonomiskām formācijām par strādājošiem netiek tik daudz domāts, ir tikai strādā, strādā un, manuprāt, liela vaina šobrīd ir nezinu kur, bet tas, kad netiek novērtēts fabrikā katra strādājošā darbs, tiek tikai savas stundas novērtētas, bet tava darba kvalitāte, bet ja nav noslēpums, ka cits var strādāt sliktāk, cits var strādāt labāk strādāt. Šobrīd pat šī darba kvalitāte netiek novērtēta, kur tu gribi, tur tu dzīvo un fabrika ir iežogojusies savā žogā un vairāk nekas neinteresē. Ja, kaut vai drusciņ, atgrieztos nedaudz šī interese, nevajag jau daudz, lai atgrieztos šī interese. Drusciņ būtu paslavēts, ka tu esi labi padarījis savu darbu, bet es vismaz neesmu dzirdējis no pašreizējiem strādājošiem, ka kaut ar labu vārdu novērtēts tavš darbs. Tas ir mans personīgais viedoklis.

A3: Es pievienojos par to un domāju, kad var būtas simboliski vissvarīgākā lieta bija un ka, tā man liekas ir iegājusies jau no iepriekšējiem gadu simteņiem. Es rēķinu, ka 20. gadsimtenis pēdējais, vismaz manā darba dzīvē. Ka fabrika katram to mūža māju, kā zināmā mērā kā tādu balvu par mūža darbu novēlēja un tad vēl gribas teikt, ka atgriezties pie tā teiciens, „*kadri izšķir visu*”, par to arī būtu pašreizējai fabrikas vadībai, vai jārūpējas, vai kaut kur presē, pagaidām tai pašā Līgatnes pielikumā, kas nāk uzrakstīt, kas notiek šodien tai fabrikā, jo pēc dokumentiem mēs uzzinām, kas kādreiz ir bijis, bet tas, kas šodien, lūk nekur neatspoguļojas. Varētu atspoguļot arī par to, ko tie strādājošie patlaban fabrikā strādājošie, ko būtu vērtīgu paveikuši.

A2: Drusciņ, es gribētu piebilst. Ir tāds mazs moments, kas neprasīja fabrikai daudz, Līgatnē bija tradīcija, ja Tu nostrādā 25 gadus, tad tev iedod sudraba karoti, ja 50 gadus, tad zelta karoti un skaistu, lielu vainagu, tādu kā puķes tai laikā bijušas modē un svinīgi to pasniedz un cilvēki ar lielu prieku vēl to glabā šīs karotes. Glabā, cik es zinu, *Balode Zigrīda*, sava vectēva zelta karoti, *Lapiņu Lauris* ir nostrādājis 50 gadus un vēl tur.

A1: *Gailīšu Guntars* arī.

A2: Jā, arī. Arī zelta *Ceipa Velta* glabā, *Ceipas Juliāns* glabā sudraba karoti

I: 10. jautājums - Vai tiek domāts atjaunot ražot skolnieku burtnīcas? Jo, cik es atceros mazajās sākumskolas klasītēs zaļās burtnīciņas ir atmiņā.

A1: Nu tas arī atkal, jāprasa pašreizējiem fabrikas īpašniekiem, kā viņi izjūt to lietu. Nu nav jau noslēpums, ka mēs jau agrāk valstij vienīgie, kas ražoja skolnieku burtnīcas, ja un pārdevām arī citiem, pārdevām, vārdu sakot, eksportējām uz ,teiksim, Padomju Savienību, tā kā nu, vai tas tiks atjaunots, tas jāizlemj, kādas ir iespējas pirmkārt un kādas ir tirgus prasības, jo tagad tas arī nosaka cena, nosaka cena, ja mēs varēsim konkurēt ar tām cenām, tagad, kas būtiski, faktiski ražo ar tipogrāfijas šinī laikā, teiksim, uzsākuši burtnīcu ražošanu iepērk papīru un tādā veidā, jā, tā, ka to nosaka, te man grūti teikt.

A2: Es domāju, ka nav vajadzības šobrīd atjaunot burtnīcu ražošanu, burtnīcu patēriņš ir strauji samazinājies skolās.

A1: Jā, tā ir.

A2: Ka viņas nav, bez tam *Freko* pāris gadus atpakaļ bija nopērkamas mūsu vecās burtnīcas, kuras tika ražotas līdz pat 1993. gadam. Un atceros mājās man vēl ir nošu burtnīcas, es sāku strādāt fabrikā un tad vēl bija Gvinejai ražojām, man vēl ir pāris šīs nošu burtnīcas [...]

A3: Es domāju, ka pie burtnīcu ražošanas varētu atgriezties tikai tādā gadījumā, ja fabrika patiešām iepriekš būtu daudz ko citu paveikusi. Jo visā laikā, kamēr Līgatne ražoja tās burtnīcas, mēs viņas ražojām ar zaudējumiem. [...] Jo tās burtnīcas bija,, es tā, rupji runājot, divreiz dārgākas faktiski nekā tā cena viņām bija otrajā pusītē 2 kapeikas.

A2: Jā, tas ir tiesa, jo skolas burtnīcām bija noteikta valsts cena un pašizmaksā mums bija ar zaudējumiem. Es brīnos, kā šodien šīs poļu burtnīcas var maksāt tik lēti, tomēr visas joprojām ir dempinga cenas.

A1: Jā, jo jeb šo te izstrādājumu ražošanu, valsts subsidē.

A2: Jā, jā.

A3: Un es domāju, ka burtnīcas apmaksājas ražot tikai tad ļoti lielā daudzumā. Kādreiz mēs ražojām 40 miljonus mēnesī [...] to es atceros, tas skaitlis man ir iegājies galvā.

I: 11. jautājums - Kas, jūsuprāt, būtu Līgatnes papīrfabrikai risināms Latvijas mērogā? Tas galvenais mērķis [...]

A1: Es domāju, ka Latvijā vispār būtu risināms jautājums par papīrrūpniecības ražošanu. Jo, bet nu mēs atkal, mūsu vienīgais dabīgais izejvielas produkts ir koksne. Koksnes mums ir daudz un ja, un faktiski mēs tagad koksni pārdodam papīrmalkā, ko saņem, teiksim, Zviedrija, ko mēs sūtam uz Zviedriju, Somiju un viņi tālāk, šo koksni pārstrādā, bet mums būtu, bet [...]

Otra lieta, kas mums būtu diezgan labi attīstīta mēbeļrūpniecība, tur tiek izmantota koksne. Vēl lielāku pievienoto vērtību šai koksni, nevar un tālāk papīru, ja, tas, vārdu sakot, būtu mūsu tautsaimniecībā liels ienākums. Mums arī vajadzētu skatīties, papīrrūpniecība ir tā nozare, kas Latvijā būtu jāattīsta, nevis kā, teiksim, tagad nedomājam par šīs nozares tālāko attīstību un Līgatne viena pati te pierāda, ka arī šajos apstākļos te kaut ko var izdarīt, ja un kā pārējās Slokas celulozes un papīra kombināts stāv, Juglas papīrfabrika, Jaunciema papīrfabrika, Staiceles papīrfabrika, kas mums ir, tās visas neko papīrrūpniecībai neko nedod. Rankas kartona fabrika, Ogres kartona fabrika, ja, tā bija vesela nozare, ja, kad šeit vajadzētu par šo jautājumu domāt, kā šo lietu par jaunu, nu, bet te bija viens somu projekts par celulozes rūpnīcas celšanu uz Daugavas, Ozolsalā, bet ja, nu te arī faktiski visas sabiedriskā doma bija Daugavu nevajadzētu, vārdu sakot, ar šiem pārstrādes ūdeņiem, teiksim piemēslot utml. Ja tā kā, nu tā lieta negāja. Somi savulaik nebija viņi ar mieru, teiksim, pēc modernākas tehnoloģijas, kas būtu mazāk var būt nestu videi kaitējumu, tā, lūk, tā, ka.

A2: Es piekritu *Norīša* kungam, ka Latvijā koksnes pietiek, viņu tik daudz eksportēt nevajadzētu, domāt par šo te pārstrādi, ja varētu ražot celulozi, jo šobrīd iepirktā celuloze, ja Līgatnei būtu jāiepērk, celuloze ir dārgāka nekā ir izražotais papīrs.

A1: Un es te vēl gribētu pieminēt, ka, teiksim, pirmās Latvijas laikā līdz 40. gadam, kas bija, tad jau faktiski Līgatne strādāja saistībā, kā saka ar Sloku. Sloka. Vārdu sakot, vārīja nebalināto celulozi un teiksim un Līgatne pārstrādāja papīrā. Tā kā arī bija teiksim tāds variants. Mums būtu bijis jādomā par šo te, ka mūs tomēr valstij vajadzētu radīt tādas iespējas, teiksim uzņēmīgiem cilvēkiem domāt par celulozes un papīrfabrikas izveidošanu.

A3: Man gribējās teikt tā, ka mēs atkal esam zaudētāji tajās reizēs, jo mēs pārdodam kokus uz Skandināviju, Skandināvija savus mežus necērt, bet pārstrādā mūsu kokus un pārdod mums papīru par fantastisku cenu, un mēs viņiem maksājam. [...]

I: 12. jautājums - Vai tiek dota iespēja labākajiem papīrfabrikas darbiniekiem apmainīties darba pieredzē ar citām Eiropas vai pasaules papīrfabrikām? Tas ir domāts attiecīgi, kas strādāja Padomju Savienībā...

A1: Nu cik, es esmu dzirdējis, jā fabrika sūta savus cilvēkus ir tāda iespēja. Tas ir komercnoslēpums ar to ir jāreķinās, bet nu tomēr vārdu sakot, skatīt cik tur atļauj uz tur braukt iegūt šo informāciju, tas ir jāizmanto. Es domāju, ka tur ir, jāprasa *Treimaņa* kunga

domas, bet es domāju, ka tas ir vajadzīgs. Padomju laikā mēs noteikti braucām riņķī un tad jau bija savādāk, tad jau bija pieredzes un apmaiņas braucieni, tādi, ka mēs braucām iegūt, tie atkal savukārt nodeva savu pieredzi, kāda ir ražošana. Tanī laikā es īpaši uz ārzemēm netiku braucis.

A2: Man šeit nav ko teikt.

A3: Tā ir, ka toreiz, kad mēs braucām uz Padomju Savienību pieredzes apmaiņā, tad mums bija pieejamas visas tehnoloģijas ar kādām kā viņi tur darbojas. Un es pati esmu braukusi un ,vārdu sakot, ieguvēji mēs bijām iepazīstoties, kā ,teiksim, pārējās fabrikās ražo, gan pārējās fabrikās uzzinot, kas te Līgatnē notiek, tas ir viens.

Un otrs ir tā, kad es personīgi ļoti daudz ieguvu braukdama risināt pretenziju jautājumus, ko bija pacēlušas tipogrāfijas, piemēram, par mūsu papīru, jo tas bija jāpaplašina savas zināšanas arī poligrāfijas jomā un lai es varētu aizstāvēt savas fabrikas pozīcijas, jo toreiz likums bija tāds, ka, teiksim, stādīja kopīgus aktus, materiālos zaudējumus, katrā ziņā pretenzijas pret Līgatnes papīru, tad gribējās mums piestādīt materiālās pretenzijas, lai varētu aizstāvēt tev ir jābūt speciālistam poligrāfijā. [...] Nu vārdu sakot un tagad, ja, teiksim, aizbrauc pieredzes apmaiņā uz citu fabriku un jūs zināt ienākat šeit priekšelpā un ziniet mēs Jūs tālāk nelaidīsim, mēs Jums tālāk neko nestāstīsim, tad jau arī braukt nav nekāda nozīme, tas viss balstās uz pašu zināšanām.

I: 13. jautājums - Kādas mūsdienās ir papīrfabrikai lielākās problēmas un kā tās tiek risinātas?

A1: Es domāju, ka tas jāprasa *Treimaņa* kungam. Kā viņš risina problēmas. Problēmas ir daudzas. Katrā laikmetā viņas ir savādākas, teiksim viņam jāprasa, kā viņš risina visu pārējo.

Es gribētu, vārdu sakot, uzsvērt to, ka teiksim, nu mūsu valdībai un cilvēkiem, kas tagad nosaka mūsu virzību pašlaik, kad tautsaimniecībai būtu jāpievērš daudz lielāka uzmanība, mēs nepiepildīsim savu budžetu tikai, vārdu sakot, nodarbojoties tikai ar banku lietām, ar tranzītu, ar tirdzniecību, ar to mēs budžetu nepiepildīsim, ja. Jābūt ir, jāveido ienākumi no ražošanas, lūk, tas ir tas galvenais, kas ir.

A2: Es pilnīgi pievienojos *Norīša* kungam.

A3: Un es arī.

I: 14. jautājums - Vai pēdējos gados ir bijuši kādi interesanti sasniegumi papīrražošanas tehnoloģijā vai drīzumā varam cerēt uz tādu faktu?

A1: Es domāju, ka, nē, lūk, kas ir. Faktiski, būtībā ir tāda lieta, ka mēs pašlaik dzīvojam tai saucamajā „*plastmasas laikmetā*”, ja un acīmredzot, kad pašlaik, teiksim, par iesaiņojamo materiālu, teiksim, par tādām lietām, ka tomēr izrādās visekoloģiskākais un videi

pieņemamais, patīkamais ir papīrs. Un tāpēc mēs, teiksim, ne par velti, kad, vārdu sakot, pārtikas produktu, lai iesaiņotu maisiņi būtu jātaisā papīrmaisīņi [...].

Tā kā papīram būs nākotne. Nu, lūk, šeit visas saitītes ir taisītas no krafapapīra, tā kā tas viss ir papīrs, tas, vārdu sakot, izgāztuvēs sadalās un organiskais mēslojums un viss. [...]

A2: Es arī piekrītu tam, kad papīra iesaiņojumam jābūt ir perspektīvai. Plastmass mums jau bojā dabu un papīrs sadalās. Patīk par to, ka tiek vairāk domāts arī. [...]

A3: Un tad vēl ir tāda lieta, ka pēdējā laikā, pārdesmit gados, pasaulē ļoti daudz papīrus gatavo ar virsmas pārklājumiem. Un es arī domāju, ka tā ir viena joma, kur būs ļoti daudz ķīmiķiem jāstrādā, jo lai tas pats papīra maisiņš sadalītos, viņš nedrīkst būt pārklāts ar tādu plastmasu vai ar kaut kādu vielu, kas dabā nesadalās. Tātad arī tur būs jāpiestrādā.

Un otrām kārtām šim nolūkam ir vajadzīgs ļoti izturīgs papīrs.

I: 15. jautājums - Vai Līgatnes papīrfabrikā strādā, vai strādāja strādnieki arī no citām agrāk darbojošajām papīrfabrikām?

A1: Ir kādu brīdi dzirdēts, ka ir bijuši, vārdu sakot [...] nu tas ir saistīts piemēram ar šādu situāciju, kad fabrikai nav apdzīvotās platības, ko varētu uzaicinātiem strādniekiem un arī pašvaldībai faktiski nav un tad, teiksim, lai izbraukātu mēs tomēr atrodamies, no Rīgas 60 km attālumā un pārējām papīrfabrikām lielāks attālums, tā kā tas acīmredzot ierobežo. Un cilvēki, es domāju, Rīgas apkārtnē dzīvojošie tur lielākas darba vietas vairāk, kad viņi pārkvalificējušies vairāk papīrrūpniecībā nestrādā. Tā, kā es domāju, ka ir bijuši. Tā te ir bijuši es zinu atsevišķi darbinieki no Juglas papīrfabrikas un es nezinu vai kāds nebija arī no Slokas, kāds te atbraucis, tā kā nu, tāda aktīva apmaiņa man liekas, ka nav. Jo tas, te viss ir saistīts ar dzīvošanu. Jo fabrikai tagad nav ne savs, bija sava kopmītne, ja, kur varējām cilvēkus izmitināt un varēja dzīvot utml. Dzīvokļi varbūt bija pieejamāki, lielākoties tie visi ir privatizēti, teiksim, jā un tad tādā veidā. Tā kā fabrikai vairs nav tādas infrastruktūras, neuztur viņa vairāk.

A2: Un es varētu piekrist *Norīša* kungam un vēl gribu minēt vēl kādu motīvu. Vēl joprojām ļoti daudziem Latvijas iedzīvotājiem, tajā skaitā Rīgas iedzīvotājiem, gan jauniem, gan veciem ir brīnums, ka Līgatne joprojām strādā un ka nav pārtraukusi darbību to jebkurā grupā dzirdu, vai tiešām fabrika strādā. Tad, kad pasaku, ka fabrika nav pārtraukusi darboties, kā tas ir noticis un tā aizvien vairāk uzzina, ka Līgatne vēl joprojām strādā un arī pagājušo gadu papīrražotājs, bet no vairākām Latvijas vietām tomēr Līgatnē darbu brauca meklēt.

A1: Pašlaik es domāju, ka vispār pie šīs te situācijas, kad bezdarbs pieaug līdz 11%, kad fabrikai ir vieglāk ar darbiniekiem pašlaik, tomēr atgriezušies daudzi no esošajiem līgatniešiem darbu bija sameklējuši ārpus Līgatnes. Ja kaut kur brauca prom, teiksim, tur Siguldā brauca strādāja, Cēsīs un par Rīgā, bet tagad atgriezušies atkal fabrikā un strādā. Ja

šeit būtu iespējamas vairāk darba vietas, varbūt vairāk vietējie cilvēki paliktu, ja vienkārši mūs jau faktiski salīdzinot ar 1994. gadu, kad mēs beidzām, vārdu sakot, mums bija strādājošie bija, nu cik bija, kādi 600 [...] nu un strauji, tas gāja mazumā un tad [...].

I: Pēc Jūsu sastādītās tabulas ir 304 strādnieki.

A1: 304, jā tā varētos būt, viņš jau tūlīt kritās.

A3: Mans noslēguma viedoklis ir tāds, ka Līgatnes papīrfabrika pastāv tikai pateicoties tam, ka tas kolektīvs bija izveidojies, ka savas vietas entuziasms un, kas līdz pēdējām ir cīnījušies vadība, bet visi lai fabrikas šeit būtu.

A1: Nav jau citas darba iespējas šeit.

I: Liels, liels Jums paldies par atsaucību, par morālu atbalstu visiem intervijas dalībniekiem.

Intervija noslēdzas plkst. 11:00. Intervija noritēja 1 h 20 min, jeb 80 minūtes.

INTERVIJĀ IEGŪTO DATU TRANSKRIPCĪJA

Intervija ar Līgatnes papīrfabrikas pilnvaroto personu Pēteri Treimani

Intervija ierakstīta un pierakstīta 2009. gada 28. aprīlī Līgatnē, Līgatnes papīrfabrikas telpas 2. stāva darba kabinetā, Pilsoņu ielā 1. Interviju ilgums: 40 minūtes. Pēteris Treimanis devis mutisku un rakstisku piekrišanu intervijas transkripcijai un pievienošana bakalaura darba pielikumā, citēšanai darbā un atsauču veidošanai. (Apzīmējumi: **I:** intervētājs Artūrs Kokorēvičs, **A:** atbildētājs Pēteris Treimanis.)

I: Labdien! Šodien ir otrdiena, 2009. gada 28. aprīlis. Šodien notiek intervija ar Līgatnes pilnvaroto personu Pētera Treimaņa kungu. Tātad man būs šodien 15 jautājumi. Intervijas laiks šodien uzsākts plkst. 13:20.

1. jautājums – Sakiet, lūdzu, kāds ir Līgatnes papīrfabrikas mērķis un moto?

A: Līgatnes papīrfabrikas galvenais mērķis ir „protams, pelnīt naudu. Pelnīt naudu ražojot papīru, pārstrādājot papīru dažādos izstrādājumos un līdz ar, to gūt peļņu. [..]

I: Tātad papīrfabrikai izstrādāts „moto” nav, tad tikai galvenais mērķis ir?

A: *Nike* teiciens, tāda nav.

I: 2. jautājums - Kāda ir Līgatnes papīrfabrikas tālākās attīstības vīzijas, darbības jomā?

A: Līgatnes papīrfabrika ir neliela fabrika un, teiksim, tā tālākā attīstība ir arī plānota, ka tā būs neliela izmēra rūpnīca, bet viņa ražos ļoti specifisku produkciju. Mēs pārsvārā koncentrējam uzmanību uz papīra makulatūras pārstrādi un, teiksim, un stratēģiski uzņemam virzienu, strādāt ar makulatūru un ļoti īpašs papīrs no makulatūras, bet pakāpeniski mēs savā produkcijas klāstā, mēs ietversim linšķiedras, kokvilnas un dažādām kokvilnas šķiedrām, jebkurā gadījumā Līgatnes papīrfabrika ražos ļoti īpašus un savā attieksmē pret papīru būs inovatīva, pašizmaksas ziņā, gan produkcijas ziņā. Mazai rūpnīcai tā ir vienīgā iespēja cīnīties ar papīrtitgoņu monstriem un šī te stratēģija tiks saglabāta šī dzīve pavērsies tā nāks īpašniekiem palīgā nāks kāds cits vēl finansu līdzekļiem, tad papīrmašīnas klāsts tiks papildināts, var gadīties papīrs lielāka mēroga ražošanai pietāv.

I: 3. jautājums - Kā jūsuprāt Līgatnes papīrfabrika ir spējusi pārvarēt līdz šim dažāda veida grūtības? Līgatne ir vienīgais un vecākais papīruzņēmums Latvijā, no tāda viedokļa. Kāds ir Jūsu viedoklis? Kas bijis, tas galvenais dzinulis visam?

A: Es esmu interesējies par papīrfabrikas vēsturi, lai teiktu precīzi ir ļoti grūti, vienkārši papīrfabrikai ir, teiksim, paveicies skati pievērsti uz viņas pusi un tā ražošana ir

saglabāta, citreiz tas ir bijis finansējums, citreiz tas ir bijis vienkārši īstie cilvēki bijuši un to lēmumu pieņēma tā īpašnieki.

I: Un tas varētu būt arī vairākas paaudzes?

A: Jā, bet to lēmumu pārsvarā pieņēma tie uzņēmuma vadītāji, tie, kas, īpašnieki.

I: 4. jautājums - Kā Līgatnes papīrfabrika izjūt valdošo konkurenci Eiropas mērogā? Vai konkurence tiek izjusta, par cik...

A: Jā, protams, mēs izjūtam konkurenci, ne visi mūsu produkti ir unikāli, mums arī ir produkti, kuri ražo citi un atklātā tirgū konkurējam, ir dažādu iepakojumu papīri, kurus ražo citi ražotāji, tā konkurence pastāv.

I: 5. jautājums - Vai Līgatnes papīrfabrika saņem pietiekami daudz makulatūras priekš otrreizējās papīra ražošanas pārstrādes?

A: Jā, es domāju, ka jā. Mēs pārsvarā, ja pietrūkst, mēs veltam papildus spēkus, ja paliek pāri, tad mēs pārdodam citiem papīrražotājiem, tā kā tas process tiek regulēts.

I: Un tas nozīmē faktiski, ka ar katru gadu pieaug makulatūras ražošanas punkti?

A: Līdz šim tā tas viss ir bijis. Ekonomiskā krīze, tā mēs nevaram teikt, ir kritums makulatūras savākšanā.

I: 6. jautājums - Vai ir bijis darbības laikā gadījums, kad kāds klients gribējis nopirkt papīru, bet nav varējis nopirkt tādā apjomā, cik papīrfabrika varētu pārdot?

A: Tas ir bijis, ka papīrfabrika nevar saražot tik, cik klients vēlas?

I: Jā.

A: Ir bijuši tādi gadījumi, jā.

I: Ir, tomēr. Un kā tas tiek atrisināts?

Mēs laicīgi brīdinām, ka trūkst jaudas un tad lūdzam savus plānus pārskatīt vai arī tiešām viņš nopirks kaut kur citur.

I: 7. jautājums - Vai notiek pakāpeniska veco iekārtu nomainīšana pret jaunām iekārtām?

A: Jā, tā tas notiek. Mums ir no šī te projekta apstādināts dažādās vietās mēs uz esošo ražošanu un tās mēs liekam. Pagājušā gada oktobrī mēs ieviesām kvalitātes kontroli, kas nekavējoties uz līnijas, lai operatori var ātri reaģēt uz notiekošo.

I: 8. jautājums - Vai līgatnieši jūtas lepni par savu pilsētu un papīrfabriku?

A: Es domāju, ka jā. Cik, tik es esmu novērojis. Jā tad šeit patriotisms ir izteikti liels, šeit.

I: 9. jautājums - Kādas mūsdienās priekšrocības iegūst Līgatnes papīrfabrikas strādnieki strādājot salīdzinot ar agrākajiem laikiem, kad agrāk bija dzīvoklis par brīvu, par brīvu elektrība un kā, teiksim, ir mūsdienās? Nu iespēju robežās, kā tas ir...

A: Papildus darba algai, kaut kādi labumi?

I: Jā, tas arī varētu būt.

A: Pašlaik uzņēmuma un darbības politika, tāda, ka algas ir galvenais, lai izmaksātu un nekādi citi papildus labumi nav.

I: Pagaidām nav, bet tuvākā nākotnē, var kaut kas mainīties, ar agrāko tradīciju, teiksim, kāds...

A: Tas gan varētu būt dzinējspēks cits pašlaik šī te ekonomiski grūtā situācija un kad mēs dabūjam kādus cilvēkiem nepieciešamos labumus barterējot. Šāda situācija varētu atgriezties.

I: 10. jautājums - Vai tiek domāts tuvākā laikā atjaunot ražot skolnieku burtnīcas?

A: Nē, tāpēc, ka šeit ir milzīga konkurence no Ķīnas. Un tas ir lēts produkts, kas nepiestāv fabrikai.

I: 11. jautājums - Kas, jūsuprāt, būtu Līgatnes papīrfabrikai risināms Latvijas mērogā? Galvenie darbības uzdevumi?

A: Galvenais, ko Līgatnes papīrfabrika varētu ietekmēt ir dažādu makulatūras vākšanu, dažāda veida. Un mēs to aktīvi veicinām tas ir tas galvenais, ko Latvijā varētu ietekmēt.

I: Un kaut kāda sadarbība, teiksim, ar Staiceles papīrfabriku-2, vai arī kaut kas tādā veidā no agrāk bijušām papīrfabrikām kādu sadarbību kādu posmu atjaunojot. Jo ir dzirdēts, ka Staiceles papīrfabrika nu ražo maisiņus, no tāda viedokļa?

A: Jā. Mums ir bijuši savstarpējie kontakti, tieši sadarbība līdz šim nav izveidojusies. Tie ir objektīvi apstākļi viņiem ir savas intereses, vienkārši ekonomiski nav bijuši sadarboties.

I: Tie ir interešu...

A: Nē, nē, līdz šim nav bijusi ekonomiski sadarboties.

I: Bet, nav izslēgta iespēja, ka tuvākā vai tālākā laikā varētu mainīties?

A: Jā, protams.

I: 12. jautājums - Vai tiek dota iespēja labākajiem papīrfabrikas darbiniekiem apmainīties darba pieredzē ar citām Eiropas vai pasaules papīrfabrikām, neskatot uz to apstākļi, kad ir arī konkurence un komercnoslēpums?

A: Jā, nelielā mērā, nelielā mērā, ja mums ir piegādātāji pie kāda klienta, tad ir izveidojusies sadarbība, nelielā mērā tiek. Agrāk tikko sāka laist vienu papīrmašīnas projektu, tad sadarbība ar papīrmašīnas piegādātājiem bija ciešāka. Šinī brīdī, tas mazākā apjomā.

I: 13. jautājums - Kādas mūsdienās ir papīrfabrikai lielākās problēmas un kā tās tiek risinātas?

A: Praktiski līdz šim lielākā problēma bija energoresursu sadārdzināšanās, un tad mēs atrisinājām uzstādījām malkas šķeldu. Pašlaik ar globālo, ekonomisko krīzi, tā lielākā problēma, ka krītas papīra patēriņš pasaulē un mums ir ātri, ātri jāpieskaņo sava darbība šiem notikumiem, jāiegūst jauni klienti, jauni papīra veidi un tas prasa papildus laiku un stresu.

I: Un algu jautājums?

A: Algu jautājums, kā darbaspēju veikums?

I: Jā.

A: Šinī brīdī tas vairs nav tik aktuāli.

I: 14. jautājums - Vai pēdējos gados ir bijuši kādi interesanti sasniegumi papīrražošanas tehnoloģijā vai drīzumā var cerēt uz šādu faktu, notikumu?

A: Tieši Līgatnē?

I: Jā.

A: Mēs ļoti aktīvi strādājām pie kvalitātes uzlabošanas un visi tehnoloģiskie sasniegumi, kas līdz šim ir bijuši, viņi ir bijuši, vai nu produktivitātes uzlabošanā vai kvalitātes uzlabošanā, viņi nepārtraukti, teiksim, ja ne katru mēnesi, tad katru otro mēnesi, noteikti kaut kādu soli uz priekšu. Pagājušā gada oktobrī bija ļoti liels solis uz priekšu, uzlikām kvalitātes kontroles sistēmas papīrmašīnām, bet ir arī nākošie soļi plānoti un viņi būs.

I: Un vai arī Eiropā ir papīrražošanas izstādes? Kur piedalās ar saviem izstrādājumiem, kur var saņemt sertifikātus, vai arī Eiropā tas īpaši izplatīts nav un aktuāli?

A: Tās izstādes, kur piedalās Līgatne?

I: Jā.

A: Jā, mēs esam piedalījušies Frankfurtes izstādē 2008. gadā. 2009. gadā mēs izlaidām, bet mēs gatavojamies piedalīties nākošā gada izstādē un arī iepakojuma izstādē Zviedrijā. Šajās izstādēs ne medaļas, ne sertifikātus, mūsdienās vairs nepiešķir, kā kurā vietā, joprojām piešķir. Mēs pašlaik vēl neesam izvirzījuši savu papīru, mēs vēl gribam piestrādāt, lai nebūtu, teiksim, lai būtu pārliecība pilnīga.

I: Tā, kā novēlu veiksmi, lai izdotos!

A: Nu, Paldies!

I: 15. jautājums - Vai Līgatnes papīrfabrikā strādā strādnieki no agrāk Latvijā darbošajām papīrfabrikām? Piemēram, vai no Slokas, Jaunciema, Juglas?

A: Šobrīd nē. Mums ir viens darbinieks, kas ir pastrādājis citā papīrfabrikā, Lietuvā, bet līdz šim bija Līgatnes darbinieks, bet pēc tam pastrādāja citur un tad atgriezās.

I: Liels paldies Jums par atsaucību un veltīto laiku!

I: Intervija noslēgta plkst. 13:45.

Līgatnes papīrfabrikas darba rādītāji sākot ar 1945. g. līdz 1994. g.

Gads	Cilvēku skaits	Papīrs tonnās	Skolas burtn. milj. gab.	Kokmasa tonnās
1945.	421	2103	4,7	
1946.	546	2903	11,6	
1947.	614	2949	14,8	
1948.	647	4536	19,6	
1949.	680	6064	27,1	
1950.	739	7228	30,0	1706
1951.	777	7583	32,0	
1952.	866	8135	32,1	2235
1953.	1009	9557	37,6	2390
1954.	1029	9895	37,7	2284
1955.	1036	10613	40,3	2217
1956.	1034	10562	32,6	1585
1957.	1057	11253	32,6	2203
1958.	1019	12013	32,8	2212
1959.	990	12257	35,1	2284
1960.	924	12494	35,9	2464
1961.	925	12611	36,1	2561
1962.	929	12728	37,5	2605
1963.	934	12754	37,1	2514
1964.	917	12594	37,7	2537
1965.	912	12773	38,1	
1966.	908	13085	38,2	
1967.	898	12971		
1968.	887	13646		
1969.	869	12776	43,1	
1970.	850	13885	43,1	
1971.	832	14391	43,2	
1972.	805	14520	43,1	
1973.	785	14529	43,1	
1974.	759	12440	43,1	
1975.	741	15648	43,4	
1976.	733	15804	43,1	
1977.	716	14884	50,1	
1978.	703	15561	55,0	
1979.	703	14155	40,1	979

1980.	689	12628	40,2	809
1981.	670	15448	40,0	676
1982.	675	14992	40,5	165
1983.	669	15169	40,0	
1984.	658	15467	40,0	
1985.	656	15353	36,0	
1986.	659	15264	35,0	
1987.	647	15001	37,1	
1988.	620	15529	40,1	
1989.	616	14636	39,7	
1990.	531	14024	40,7	
1991.	513	11572	33,8	
1992.	422	2893	7,8	
1993.	358	1987	0,7	
1994.	304	867	0,9	

Materiāls sagatavots pēc Līgatnes papīrfabrikas atskaišu datiem 14.01.2008. Apkopojusi bijusī Līgatnes papīrfabrikas ekonomiste Rasma Vanaga (nostrādāti Līgatnes papīrfabrikā 44 gadi no 1961. gada jūlija līdz 2005. gada augustam).

Līgatnes papīrfabrikas direktori no 1944. g. līdz 2009.g.

Jānis Buks	02.11.1944. – 1946.g.
A. Lūkins	1946. – 1948.
Leonīds Volgins	1948. – 1951.
Žanis Kleķers	1951. – 1953.
Leonīds Volgins	1953. – 1959.
Jānis Gustsons	1959. – 1961.
Leons Kalniņš	1961. – 1968.
Ilmārs Norīts	1968. – 1994.g. aprīlis
Andris Segliņš	1994. g. aprīlis – 1998.g. oktobris
Guntis Pīrāgs	1998.g. oktobris – 2007.g. marts
Sandijs Ābols-Āboliņš	No 2007.g. marts

Materiāls sagatavots pēc Līgatnes papīrfabrikas atskaišu datiem 14.01.2008.

Apkopojusi bijusī Līgatnes papīrfabrikas ekonomiste Rasma Vanaga (nostrādāti Līgatnes papīrfabrikā 44 gadi no 1961. gada jūlija līdz 2005. gada augustam).

LĪGATNES PILSĒTAS UN INTERVIJU FOTOATTĒLI

1. att. Līgatnes papīrfabrikas ciemata kompleksa vēsturiskais reklāmas zīmējums (1899)

2. att. Līgatnes papīrfabrika, 2009.g. pavasarī

3. att. Līgatnes papīrfabrikas papīrmašīna, 2007.g. rudenī

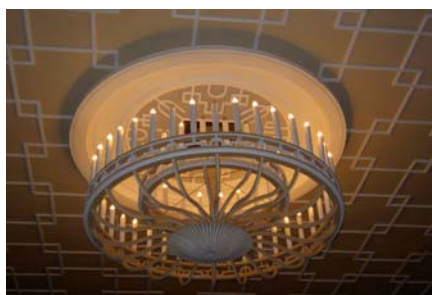
4. att. Līgatnes papīrfabrikas papīrmašīna, 2007.g. rudenī

5. att. Piemiņas plāksnes pie papīrfabrikas teritorijas par godu Līgatnes papīrfabrikas 175. gadadienai, 1990.g.

6. att. Piemiņas akmens Līgatnes pilsētas centrā par godu Līgatnes papīrfabrikas 175. g. jubilejas atcerei, 1990.g.

7. att. Līgatnes kultūras nama Lielās zāles lustra – sveces no papīra

8. att. 2009. g. 28. aprīļa Fokusgrupas intervijas dalībnieki: Ilmārs Norītis, Rasma Vanaga un Valda Norīte

9. att. 2009. g. 28. aprīļa Fokusgrupas intervijas dalībnieki: Ilmārs Norītis, Artūrs Kokorēvičs un Valda Norīte

10. att. 2009. g. 28. aprīļa intervijas dalībnieks: Pēteris Treimanis

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Līgatnes papīrfabrikas vēsture (1814-2009)” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parastu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Artūrs Kokorēvičs 28.05.2009.g.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: asociētais profesors Viesturs Zanders 28.05.2009.g.

Recenzente: lektore Iveta Kalniņa

Darbs iesniegts Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā 28.05.2009.

Metodiķe: Arita Skarnele

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē

___ .06.2009. prot. Nr. ___, vērtējums ___

Komisijas sekretāre: lektore Vineta Gerkena